

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ:

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У НОМЕРІ:

- **ІНТЕРВ'Ю**

∨ *Про особливості процесу реформування
судової системи в Україні*

- **СУСПІЛЬНА ДУМКА**

∨ *Судова реформа по-українськи*

∨ *Реінтеграція Донбасу:
плюси і мінуси нового закону*

- **ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР**

∨ *Антикорупційний суд*

№ 1 СІЧЕНЬ 2018

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА
СЛУЖБА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ
ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ (СІАЗ)

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 1 (45) 2018

(25 грудня-25 січня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Редакційна колегія:

В. Попик, член-кореспондент НАН України, директор НБУВ
(головний редактор);

В. Горovий, д-р іст. наук, професор, заступник генерального директора НБУВ
(заступник головного редактора);

Ю. Половинчак, керівник НЮБ;
Н. Іванова, зав. аналітично-прогностичного відділу НЮБ;
В. Бондаренко, ст. наук. співроб. НЮБ

Заснований у 2014 році
Видається один раз на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання
можна ознайомитись на сайті
Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuv.gov.ua
siaz.gov.ua

© Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, 2018

Київ 2018

ЗМІСТ

ІНТЕРВ'Ю

Закірова С.

Суддя Верховного Суду України М.В. Мазур:
З метою відновлення довіри суспільства
судова влада має проявляти значно більшу
активність у питаннях комунікації.....3

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Безсмертний Р.

Третій режим для України:
між війною та миром.....10

СУСПІЛЬНА ДУМКА

А. Новосельцев, Ракурс:

Судова реформа на шляху до суду Лінча.....12

Л. Ржеутська, DW: Реформа з
непередбачуваними наслідками.....14

А. Новосельцев, Ракурс: Це не судова реформа,
це – психічний розлад.....16

Б. Костюк, Радіо Свобода: Судова реформа
по-українськи: крок уперед,
два кроки назад?.....19

А. Новосельцев, Ракурс:
Зозуля для судів з боєм.....20

Н. Сокирчук, «Главком»: Антикорупційний
суд. Торги почалися.....22

Р. Романюк, Українська правда: Страшний
антикорупційний суд. Чому Україна
свариться з Заходом.....26

У. Безпалько, Daily.RBC: Антикоррупционный
суд: о чем спорят Запад и украинская власть.....28

К. Матвієнко, Українська правда.Блоги:
До оновленої Конституції України слід
включити норму про неодмінну місію всіх
гілок влади повністю відновити територіальну
цілісність держави станом на 1 січня
2014 року.....31

М. Давидюк, 24tv: Реінтеграція Донбасу:
всі плюси і мінуси нового закону.....33

Є. Солонина, Радіо Свобода: Мова і держава:
«закон Ківалова-Колесніченка» відкладуть,
скасують чи замінять на новий?.....34

**ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ,
ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ,
ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....36**

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Жернаков М.

Без зміни політичних еліт годі сподіватися
на судову реформу.....44

Жернаков М.

Антикорупційний суд: у чому претензії МВФ
та як це змінить співпрацю з кредиторами.....45

Вишлінський Г.

За небажання влади створити справжній
антикорупційний суд заплатити кожен.....46

Москалюк О.

Антикорупційний суд: правки МВФ
обмежують суверенітет України.....47

Хавронюк М.

Сім страхів латентних злочинців.....48

Брегей Р.

Кінцева стадія взяття контролю
над судовою системою.....56

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Іспанія.....57

Сербія58

Румунія.....59

Болгарія.....59

Молдова.....60

ІНТЕРВ'Ю

Бесіду провела С. Закірова, канд. іст. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Суддя Верховного Суду України М.В. Мазур: З метою відновлення довіри суспільства судова влада має проявляти значно більшу активність у питаннях комунікації

Як змінюється правова система України? Чи вплине на судочинство новий склад Верховного Суду України? З чим пов'язана велика кількість позовних заяв українців до Європейського суду з прав людини? Які особливості роботи суду в зоні проведення АТО? На ці та інші питання про особливості процесу реформування судової системи в Україні відповів суддя Верховного Суду України, кандидат юридичних наук, доцент М.В. Мазур.

Доброго дня, шановний Миколо Вікторовичу! В нашій державі очікування суттєвих реформ у сфері реформування судової гілки влади перетворився фактично на такий собі тренд сучасного розвитку. Натомість, якщо вважати, що повага до правосуддя та віра в нього на рівні суспільної культури – це показник здорової нації, то експерти констатують, що сучасне українське суспільство переживає стан важкої хвороби. На жаль, сьогодні рівень довіри населення України до судових органів критично низький. Однією з причин недовіри громадян до суддівського корпусу аналітики вважають незадовільний рівень комунікації суддів із представниками ЗМІ. За даними громадської організації «Вектор прав людини» та проекту «Суд людською мовою» за результатами всеукраїнського опитування працівників судів за 2017 рік, понад 60% судів за рік не надали жодного коментаря ЗМІ, а у 84% судів обов'язки прес-секретаря виконуються за сумісництвом. Складається враження, що судам нецікаво пояснювати свою позицію суспільству. Прокуратура говорить про те, що вони добре підготували матеріали, слідчі органи звітують про якісне проведення розслідування. Тож виходить, що саме суди виносять погані, з точки зору

суспільства, рішення. Але часто буває так, і ми це розуміємо, що суд виніс рішення відповідно до тієї статті, яку передбачено матеріалами прокуратури, і санкція іншою бути просто не може. Так чому суди не пояснюють свою позицію? Чи не вважаєте Ви, що комунікація представників судової влади з громадськістю може змінити суспільні настрої? Що для цього варто зробити?

Так, я вважаю, що питання комунікації є надзвичайно важливим загалом, і в тому числі щодо відновлення довіри суспільства до судової влади. Дійсно, надзвичайно важливо, щоб судова влада в цілому і окремі суди мали певні комунікаційні стратегії для того, щоб суди не займали пасивну позицію у цьому питанні. Це дуже актуально ще й тому, що, наприклад, в Києві за якоюсь резонансною справою журналісти шукають інформацію і, як це часто буває, їм важливо показати певний негатив для того, щоб на суспільному резонансі отримати максимальну кількість переглядів на сайтах чи мати іншу зацікавленість аудиторії. Натомість по справах, які могли б створити позитивний імідж органам судової влади, це вже не так цікаво журналістам, бо хороші новини не так активно читають і переглядають, і вони не піднімають рейтинги ЗМІ. Тому суди мають займати більш активну позицію у питанні комунікації і самі доносити таку інформацію до громадськості. Тим більше, що зараз є інструменти, які дозволяють це зробити. Це і інтернет ресурси, і веб-сайти судів, і фейсбук, й інші можливості, тобто є платформи, які дозволяють висвітлювати власну позицію в тому числі і представникам судової влади з тих чи інших питань. Тому що сьогодні часто громадяни не розуміють, чому в тому чи іншому випадку приймаються саме такі конкретні

рішення. Бувають ситуації, коли суд приймає рішення про виправдання особи, і в суспільстві поширюються думки про несправедливість рішення чи навіть корупційну складову. Але насправді у судді дійсно не було іншого вибору щодо прийнятого рішення, оскільки цього вимагав закон. Таке рішення могло бути результатом підготовлених матеріалів справи. Це могла бути і недостатність доказів, чи певна халатність однієї із сторін у процесі під час доказування, чи щось тому подібне. Тому ці питання мають широко висвітлюватися, і судова влада має, очевидно, проявляти значно більшу активність з метою відновлення довіри суспільства.

Наступне питання, скоріше за все, для Вас буде очікуваним, оскільки ми знаходимося у стінах такої поважної інституції як Верховний Суд. Ви, як і всі судді нового Верховного Суду, пройшли дуже серйозний відбір, процедуру якого позитивно оцінюють більшість і українських, і закордонних експертів. Внаслідок нової процедури обрання членів Верховного Суду України цей суддівський орган має найвищий рівень довіри суспільства. Натомість сьогодні майже усі говорять про те, що склад Верховного Суду, начебто, не зовсім суддівський. За словами міністра юстиції Павла Петренка, чверть кандидатів, які пройшли до нового Верховного Суду, ніколи не працювали в судовій системі – це адвокати або вчені. Як ви вважаєте, чи вплине на якість роботи нового Верховного Суду змінена структура і наявність у складі суддів ВС науковців і адвокатів?

Ми вже місяць як почали роботу, тобто почали здійснювати правосуддя, і цей період вже показав, що ті нові люди, які прийшли до Верховного Суду, не маючи досвіду суддівської роботи, нормально адаптувалися до нових умов. Я не бачу проблем організаційного характеру, які б заважали їм здійснювати правосуддя на рівні з тими, хто вже мав відповідний досвід. З іншого боку, можу сказати, що за цей місяць у нас уже виникла ціла низка проблемних питань з точки зору застосування права

(процесуального та матеріального), по яких люди, які прийшли з наукової чи адвокатської сфери відстоюють свою позицію. Це певним чином впливає на загальну думку всього колективу щодо тих чи інших питань. На даний час конкретних прикладів навести ще не можу, оскільки спочатку мають бути ухвалені рішення, які й покажуть позицію Верховного Суду, але ці дискусії щодо принципів проблем застосування права вже тривають. Переконаний, що поєднання досвіду тих, хто раніше був суддею в касаційній інстанції, тих, хто раніше працював у судах апеляційної чи першої інстанції, а також тих, хто до цього взагалі не був суддею, але мав науковий або адвокатський досвід, дозволить забезпечити розумний баланс між тими підходами, які були випробувані часом і підтвердили свою ефективність, і певними новими ідеями, що обумовлені суспільними змінами останніх років.

Важлива проблема, яка сьогодні дуже хвилює суспільство, і особливо юридичну спільноту, пов'язана із новим процесуальним законодавством України. Багато хто з фахівців, у тому числі й суддів, нарікають на те, що нові процесуальні кодекси почали діяти аж занадто швидко, враховуючи кардинальність і суттєвість новацій – з 15 грудня 2017 р. У зв'язку з цим виникло багато проблем і питань щодо недостатньої підготовки і судів (навіть технологічно й організаційно), і суддів.

Наявні непоодинокі випадки, коли сторони змушені вносити зміни у документи по справах, провадження в яких вже розпочато, оскільки суд вимагає, так би мовити, уточнити матеріали справи відповідно до новел законодавства.

При цьому, інші зміни в процесуальному судочинстві стосовно представництва в суді виключно адвокатами не поширюватимуться на справи, рішення по яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції (щодо правосуддя)». Процесуальне представництво в такій категорії справ здійснюватиметься за правилами, які діяли до набрання чинності вказаним законом до ухвалення остаточних

судових рішень, які не підлягають оскарженню (п. 11 ст. 16-1 Перехідних положень Конституції України). Отже, маємо ситуацію, коли дві новели вводяться у судочинство за різними правилами.

Як Ви вважаєте, чи не стане це причиною штучного відтермінування розгляду справ або погіршення якості правосуддя? Як змінити таку ситуацію?

З приводу нових процесуальних кодексів України, слід зазначити, що вони дійсно ознаменували собою надзвичайно сильну трансформацію судового процесу. І сама по собі ця трансформація є довгоочікуваною, оскільки ми довго говорили про необхідність відійти від старих радянських традицій до нових європейських засад судочинства. І власне ці кодекси стали переходом від інквізиційного або частково інквізиційного процесу (навіть коли ми говоримо про цивільне чи адміністративне судочинство) до справді змагального процесу. Звичайно, той факт, що вони набрали чинності досить швидко, ускладнює на першому етапі роботу суддів і учасників процесу. Наприклад, я на Пленумі пропонував відтермінувати початок роботи Верховного Суду хоча б на три-чотири тижні для того, щоб дати можливість більш детально ознайомитися з новим законодавством. Однак я поважаю і розумію рішення більшості суддів Верховного Суду про початок роботи з 15 грудня 2017 р., адже діяльність судів касаційної інстанції на той момент фактично була паралізована. Відповідно саме до цієї дати було прив'язано початок дії нових процесуальних кодексів. Натомість я можу сказати, що зазначені проблеми, є складнощами виключно перехідного періоду. Вони неминучі, і з такими складнощами стикнулися б учасники процесу і через місяць, і через два, і через півроку, якщо б кодекси вступали в дію пізніше. Такі швидкі й істотні зміни вже траплялися в українському законодавстві. Наприклад, 6 липня 2005 року був прийнятий Кодекс адміністративного судочинства України, який був офіційно опублікований 17 серпня 2005 року, а набрав чинності уже 1 вересня цього ж року. Тоді також судді і учасники судових процесів

змушені були швидко пристосовуватися до нових реалій, але сьогодні про ці складнощі вже забули, і я думаю, що через декілька років нові процедурні правила стануть звичними, а проблеми перехідного періоду вже не будуть згадуватися. Я думаю, що ті, хто працюють в юридичній сфері – це люди кваліфіковані, з вищою освітою, і вони мають досить швидко адаптуватися до нового законодавства, і тому я переконаний, що ми разом – судді, адвокати, інші учасники процесу – розберемось і зможемо успішно подолати ці проблеми перехідного періоду.

Продовжуючи тему про поступове наближення української судової системи до європейських традицій права, давайте звернемо увагу на наступне. Україна традиційно вважається країною романо-германської системи права, де прецедент не виступає джерелом права. Натомість сьогодні у нас активно використовуються суддями прецеденти Європейського суду з прав людини, а у новому законі про процесуальні кодекси визнається використання практики Європейського суду з прав людини в якості джерела права. Миколо Вікторовичу, на Ваш погляд, як науковця, кандидата юридичних наук, чи можна вважати це поступовим відходом від існуючої системи права в Україні?

Насправді я вважаю, що хоча це і є відходом від того, що ми звикли називати романо-германською правовою системою, але ці процеси тривають доволі давно. У країнах романо-германської правової системи протягом багатьох десятиліть можна спостерігати посилення ролі судової практики, а в країнах англосаксонської правової системи – ролі законодавства. Тобто, останнім часом ми спостерігаємо активні процеси зближення правових систем за їх основними ознаками, у тому числі в питанні визначення того, що визнається джерелом права. Це означає, що в романо-германській правовій системі збільшується роль прецеденту, в англосаксонській правовій системі – законодавства як джерела права. І те, що ми повинні керуватися практикою

Європейського суду з прав людини, я розглядаю виключно як позитивний момент. Справа у тім, що Європейський суд з прав людини сьогодні утворює і формує передові стандарти у галузі захисту прав людини, і, на мій погляд, у нас немає підстав не застосовувати цю практику.

Україна, за відомостями Міністерства юстиції, знаходиться на п'ятому місці за кількістю справ, що розглядаються в Європейському суді з прав людини. Натомість за інформацією правозахисників у 2016 році ми були на другому місці по кількості поданих скарг, а у 2017 р. вже на першому, обійшовши навіть Росію, яка традиційно тримала першість у цьому рейтингу. Як Ви вважаєте, чим пояснюється така негативна тенденція щодо звернень до ЄСПЛ?

Така тенденція пов'язана з наявністю деяких системних проблем у правовій сфері України, і однією з найбільших проблем є відсутність ефективного механізму виконання судових рішень. Тобто, найбільша проблема в Україні не в судах, а у механізмі виконання їх рішень. Причиною того, що до недавнього часу ми знаходилися на першому місці по кількості поданих скарг, було те, що в Європейський суд з прав людини українцями було подано біля 12 тисяч заяв тільки стосовно невиконання рішень національних судів. Має місце ситуація, коли суди задовольняють вимоги позивачів про стягнення певних сум, що в першу чергу стосується позовів до держави та державних підприємств, а саме: заборгованість по зарплаті чи будь-яка інша заборгованість, але держава не виконує судові рішення через відсутність фінансування чи з інших причин. Отже, лише тільки одна ця проблема призвела до появи 12 тисячі скарг-заяв у ЄСПЛ. І ми перемістилися на кілька сходинок вниз у цьому рейтингу тільки після того, як Європейський суд з прав людини у справі «Бурмич та інші проти України» виключив ці 12 тисяч справ з реєстру, посилаючись на те, що Україна повинна сама вирішувати цю системну проблему. Річ у тім, що далі не було сенсу множити ці справи, які роками Європейський суд приймав до розгляду

і виносив рішення, а вони не мали системного ефекту в Україні. Відтак проблема виконання судових рішень – це одна з тих проблем, які необхідно вирішувати якомога скоріше, оскільки немає ніякого сенсу в правосудді, якщо судові рішення не виконуються. Така ситуація вимагає реформи системи виконавчого провадження в Україні, і перші кроки на цьому шляху вже зроблені. Я маю на увазі запровадження інституту приватних виконавців, хоча це і не вирішить усіх проблем.

Загалом як Ви оцінюєте інститут приватних виконавців в Україні, оскільки у суспільстві існують прямо протилежні точки зору щодо нього?

Я не можу давати ґрунтовних оцінок, бо я не є фахівець у галузі виконавчого провадження, оскільки ніколи не працював у цій сфері. Завдання суду закінчується дещо раніше, але, на мій погляд, певний позитивний аспект буде мати місце. Тут виключно важливим постає питання мотивації. Якщо людина вважає, що приватний виконавець здатен більш ефективно виконувати ті чи інші рішення, то чому б не надати можливість стягувачу скористатися такою нагодою. З іншого боку, їх повноваження обмежені певними категоріями справ, і тому інститут приватних виконавців не буде панацеєю. Ця новела не вирішить системної проблеми щодо стягнення заборгованості там, де відповідачем є держава, державні підприємства чи інституції. Я знаю, що над цією проблемою працюють, у тому числі й уповноважений у справах Європейського суду та в цілому Міністерство юстиції. Вони намагаються зробити аудит всіх судових рішень, яких дуже багато – десятки чи сотні тисяч, і визначити механізми, які б дозволили цю проблему вирішити. Але коли будуть конкретні результати – це питання до Міністерства юстиції України.

І ще одне питання стосовно ЄСПЛ. Я знаю, що Ви давно, ще з тих пір, коли були науковцем і працювали викладачем в університеті, ґрунтовно вивчаєте практику ЄСПЛ. Ставши

суддею, Ви вже не просто аналізуєте роботу цієї поважної судової інституції, але й активно використовуєте її під час вирішення судових справ. Сьогодні в юридичній спільноті лунають думки про необхідність переходу нашого судочинства на аналогічні за формою рішень ЄСПЛ рішення українських судів? Чи підтримуєте Ви такі ідеї?

Відповідаючи на це питання, я би зазначив, що частково підтримую такі ініціативи. Насправді рішення Європейського суду з прав людини мають свою специфіку, і, на мій погляд, немає сенсу повністю її запозичувати. Річ у тому, що в Україні ми розглядаємо справи у дещо іншому контексті. Європейський суд не є судом фактом у тій мірі, як національні суди. Відтак запозичувати структуру його рішень, так би мовити, під копірку не варто. Але з початком роботи нового Верховного Суду, було створено Робочу групу щодо розробки нової структури судового рішення. Ця Робоча група плідно працює, і ми намагаємося розробити єдиний стандарт, який би врахував позитивний досвід як Європейського суду з прав людини, так і власне особливості нашого законодавства і судочинства. Відповідно ми намагаємося створити власну структуру судового рішення, яка б враховувала весь позитивний міжнародний досвід, у тому числі і європейський, для того, щоб судові рішення були дійсно більш вмотивованими і зрозумілими для тих, хто їх читає.

Микола Вікторовичу, до обрання на посаду судді Верховного Суду, Ви працювали суддею Попаснянського районного суду Луганської області в зоні проведення АТО. Ви зсередини добре знаєте усі проблеми цієї ланки українського судочинства. Сьогодні на цьому рівні судочинства відчувається величезний кадровий голод. На початок грудня 2017 р. в українських судах вакантні близько 1000 суддівських посад. Зростає кількість місцевих загальних судів, де немає жодного судді. Наприклад, на Черкащині не вистачає суддів у 80% місцевих загальних судів. Як, на Ваш погляд, швидко вирішити проблему нестачі

кадрів для нижчої ланки судової системи України?

Проблема кадрової нестачі суддів в Україні, дійсно, є дуже назрілою і важливою. Багато суддів останнім часом пішли у відставку, тож нестача кадрів відчувається дуже гостро. І ця проблема нестачі кадрів актуалізує іншу проблему – надмірного навантаження на працюючих суддів. При тому, що судді працюють буквально з ранку до ночі, і в вихідні, і у світкові дні, але вони фізично не встигають опрацювати такий масив справ, які накопичуються в судах. Кожна справа – це вкрай важливі для людей питання, адже інакше вони б не зверталися до суду, тож суддя має вивчити матеріал, виписати судові рішення, все це потребує часу. Але є певні фізичні обмеження, які неможливо перевищити за найсумліннішого ставлення судді до своєї роботи. Тож, звичайно треба вирішувати цю проблему, бо у нас сьогодні вже є суди, які залишилися взагалі без суддів. Останнім часом з метою часткового вирішення цієї проблеми законодавство зазнало певних змін для того, щоб дозволити тимчасово переводити на вакантні посади суддів з інших регіонів.

Крім того, важливим кроком на цьому шляху можна вважати проведення реформи щодо створення окружних судів. Це також дозволить частково вирішити зазначену проблему, оскільки якщо раніше було три суди, в одному з яких взагалі не залишилося суддів, то тепер три суди об'єднуються в один, завдяки чому хоча б і в сусідньому місті, але суддя буде працювати. Сподіваюся, що це дозволить уникнути ситуації, коли цивільні справи лежать роками в судах без суддів, очікуючи призначення нових вершителів правосуддя.

До того ж активно ведеться робота щодо набору нових суддів. Я знаю, що Вища кваліфікаційна комісія суддів України дуже серйозно працює для того, щоб поряд із процедурами кваліфікаційного оцінювання чинних суддів провести новий конкурс для так званого ІТ-суду, а також добір на посади суддів у суди першої інстанції.

На жаль, я не думаю, що це питання може бути вирішено протягом одного року. Думаю,

що ця проблема буде існувати ще 2-3 роки, але сподіваюсь, що хоча б протягом цього періоду вона буде вирішена. Бо це дійсно питання тривалості розгляду судових справ і загалом доступу громадян до правосуддя.

І продовжуючи зазначену тему, чи не вважаєте Ви, що запровадження новим процесуальним законодавством судової медіації частково зможе сприяти вирішенню проблеми кадрової нестачі суддів. Зокрема, частина справ можуть бути вирішені ще до початку судового розгляду. Чи поділяєте Ви думку окремих суддів, що до судової медіації можна було б залучити не тільки суддів, які і так мають занадто високе навантаження, про що ми вже говорили, а й професійних медіаторів, які зможуть взяти на себе певну категорію справ?

Я дуже позитивно відношусь до цієї ініціативи і новації законодавства. Судова медіація відповідає принципу «Поганий мир кращий за добру війну». У своїй практиці, хоча інституту медіації раніше офіційно не було, я завжди намагався роз'яснити сторонам, що вони можуть досягти мирної угоди до початку розгляду справи. Я пояснював сторонам, що краще домовитися, якщо це можливо, оскільки рішення суду може бути на користь будь-якої зі сторін конфлікту, і вони наперед не знають, яким буде рішення суду. Тим краще буде для обох сторін, якщо вони можуть вирішити ситуацію на добровільних началах, від цього виграють обидві сторони. У деяких випадках, навіть без моєї активної участі, а лише після такого роз'яснення, сторонам конфлікту вдавалося домовлятися, укладалися мирові угоди, і спір вирішувався без фактичного проведення судового засідання.

Тож, якщо законодавець надав можливість судам проявляти більш активну позицію, і суддям брати участь у процесі як медіаторам, на мою думку, це позитивні зміни. Такі механізми в принципі дозволяють, у тому числі, судді-медіатору поодиноці спілкуватися з кожною стороною, щоб погасити певні негативні емоції, які мають сторони, і пояснити їм можливості

добровільного врегулювання конфлікту. Тим не менш сторони не позбавлені можливості відмовитися від медіації, і, відповідно, далі продовжувати судовий спір у загальному порядку. Також я думаю, що в перспективі непогано було б дійсно розробити механізми залучення професійних незалежних медіаторів. Це б знизило навантаження з судової системи, але, зрозуміло, що необхідно розробити механізми стимулювання сторін до медіації. Це варто зробити, оскільки недостатньо просто сказати сторонам, що вони мають право звернутися до медіатора, бо довіри до медіаторів сьогодні у суспільстві значно менше, ніж до суддів. Хоча і кажуть, що громадяни не довіряють судам, натомість якщо виникає будь-який важливий спір, люди йдуть саме до судів, а не до третейських чи якихось інших інституцій. Тому я вважаю, що треба зробити певні заохочувальні стимули. Як варіант, наприклад, може бути ситуація, коли медіатор отримує виплату розміру судового збору, який сплатила особа при зверненні до суду, якщо він зможе вирішити дане спірне питання. Тобто, це дозволить заохотити медіатора, разом з тим це не буде обтяжливо для сторін, оскільки вони вже сплатили судовий збір. Або законодавством можуть бути запроваджені будь-які інші стимули. У всякому разі я вважаю, що ідею судової медіації необхідно далі реалізовувати і впроваджувати у наше законодавство і практичну діяльність.

Миколо Вікторовичу, як Ви вважаєте, враховуючи ваш власний досвід, які особливості у діяльності суду в зоні проведення АТО?

З приводу роботи судів у зоні проведення Антитерористичної операції я вважаю, що у глобальному вимірі вони, мабуть, повинні працювати так само, як і будь-які інші суди в Україні. Але в реальності певна специфіка зони АТО все ж таки є. Є певні категорії справ, які обумовлені специфічною ситуацією, яка там сталася. Відтак у зоні проведення АТО бувають справи, яких практично не буває у жодному іншому регіоні України. Їх особливість пов'язана з участю осіб, які проживають на

тимчасово непідконтрольній території України. До недавнього часу українське законодавство майже не враховувало цю специфіку, тож були певні складнощі з викликом осіб, які проживають на непідконтрольних територіях. Після вступу в юридичну силу нових процесуальних кодексів набули чинності нові норми, які визначають особливий порядок виклику до суду таких осіб, і порядок набрання чинності рішень у справах, де відповідачами виступають особи, які проживають на непідконтрольних територіях. Зокрема, я говорю про можливість виклику до суду через портал судової влади. Я вважаю це позитивом, тому що раніше використовувався загальний механізм виклику до суду через публікацію оголошення у газеті «Урядовий кур'єр», яку, очевидно і зрозуміло, на непідконтрольних територіях не продають. Тому той факт, що виклики відбуваються через інтернет, дає можливість особі, яка сумлінно ставиться до своїх обов'язків і може передбачати, що до неї можуть позиватися з певних питань, відслідковувати через інтернет чи не викликають її до суду, у тому числі, подивившись відповідний сайт або просто написавши своє прізвище в пошуковій системі.

І наприкінці нашої бесіди. Ви вже доволі довго працюєте суддею, тож бачите судову систему України, так би мовити, не ззовні, як представники експертного середовища, а зсередини. То чи можете Ви виділити вкрай важливу й актуальну проблему реформування судової системи в Україні, яку оминають журналісти, експерти, аналітики?

Відповідаючи на це питання, я би назвав кілька питань чи проблем, які можна було б вирішити на рівні законодавства, що породжують певну неоднозначність у судовій практиці. Верховний Суд, я думаю, найближчим часом буде вирішувати ці проблеми, але це ситуація, коли Верховний Суд має подолати неузгодженість, або навіть прогалини українського законодавства. На мій погляд, було б краще, якби сам законодавець

їх виправив. Я б не хотів називати конкретні правові проблеми, оскільки щодо них зараз тривають дискусії в самому Верховному Суді, і остаточні рішення ще не винесені. Відносно процесу, на мій погляд, потребує вдосконалення процедура касаційного розгляду кримінальних проваджень у касаційному кримінальному суді, тому що нові процесуальні кодекси здебільшого змінили процедуру у цивільному, адміністративному і господарському процесі, і майже не змінили процес кримінальний на рівні касації. У цьому я також бачу певні питання, які можна було б оптимізувати на рівні касації, аби збільшити пропускну спроможність власне Верховного Суду для того, щоб судді могли переглядати більшу кількість проваджень за менший час. Це наприклад, може бути ідея письмового провадження в кримінальному касаційному суді. Адже якщо зараз відкривається провадження, то Верховний Суд повинен викликати представників сторін і лише у випадку, якщо вони заявлять відповідне клопотання про письмовий розгляд. Але на практиці учасники судового провадження, якщо вони не бажають брати участь у розгляді, просто не з'являються і ніякі клопотання не заявляють. Така процедура суттєво збільшує термін розгляду справи, тому що треба виконувати усі процедурні моменти, пов'язані з викликом осіб, очікуванням підтвердження про те, чи отримали сторони повідомлення і так далі. Я думаю, що дуже багато справ можна було б вирішити у порядку письмового провадження, коли сторона письмово викладає своє бачення, свої аргументи, і суд їх може розглянути і оцінити цілком об'єктивно. Це б заощадило дуже багато часу. Це один варіант.

Крім того існують невеликі, дуже незначні проблеми, пов'язані з процесом, у тому числі і на рівні касаційної інстанції. Вносячи зміни до закону, законодавець визначив, що зараз касаційний кримінальний суд остаточні рішення оформлює у вигляді постанови, як і інші касаційні суди. Але там, як я уже сказав, відбулася повна трансформація процесу, а у нас лише в окремі статті внесли зміни. І законодавець забув, наприклад, внести зміни до статті, яка

регулює можливість оголошення вступної та резолютивної частини рішення у процесі. Тобто, бувають такі невеликі непорозуміння, коли в одну статтю внесли зміни, а в іншу – ні, і це породжує певні проблеми тлумачення норм права. Звичайно, вони можуть бути

подолані і під час застосування законодавства, його тлумачення, у тому числі системного, хоча краще б було не допускати таких ситуацій і непорозумінь.

Дякую Вам за цікаву і змістовну бесіду.

КОНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВЧОЇ БАЗИ УКРАЇНИ

Безсмертний Р., екс-представник України в Тристоронній контактній групі в Мінську, колишній посол України в Білорусі

Третій режим для України: між війною та миром

Закон про реінтеграцію Донбасу суперечить Конституції та не зважає на міжнародне право

На сьогодні прийняття цього закону має лише інформаційні наслідки. Пустили інформаційну хвилю і таку ж отримали у відповідь. Агресія триває вже майже чотири роки, і на сьогодні існують два рішення міжнародних судів, які визнають Росію агресором. Тому на момент прийняття закону і до введення його в дію (бо він ще не підписаний президентом) є всі правові механізми, щоб визнати Росію агресором та запустити заходи, які стосуються забезпечення обороноздатності, територіальної цінності та суверенітету України. Новий закон лише підняв проблему на новий рівень.

Чому не було реалізовано закони, які давно існують: про оборону та правовий режим воєнного стану? Та тому що вони передбачали відповідні дії президента, парламенту та посадових осіб.

Відтак на даний момент ми маємо два стани. Перший, коли це питання залишається без відповіді і другий – прийняття закону, який є спробою звільнити посадових осіб, починаючи від президента та парламенту, від виконання конституційних та законних обов'язків щодо забезпечення територіальної цілісності та суверенітету. Рано чи пізно питання відповідальності за бездіяльність президента і відповідних очільників буде підняте.

У роботі Нормандської групи, тристоронньої Контактної групи та в підгрупах Мінського процесу цей закон матиме лише емоційні наслідки і абсолютно ніяких фактичних. Адже сам президент Путін вже навіть у фільмах («Крым. Возвращение домой») зізнався про те, що в процесі анексії Криму проти України була вчинена пряма агресія. Він зізнався, що особисто давав команди по введенню війська і т.д. Задіяння кадрових військ РФ до диверсійно-розвідувальних груп, обстріли України з території Росії, конфлікт на Донбасі – все це вже доведено. Тому доводити ці речі сьогодні – це витрачати час.

Прийнято закон, який формально називає Росію агресором, але при цьому а) залишається в дії так званий «великий» договір про дружбу, б) діють дипломатичні відносини, в) зростає товарооборот. То хто ж більше робить для гібридизації цієї війни – Росія, яка вчинила пряму агресію, чи Україна, яка продовжує працювати в двох режимах: миру і ведення війни?

Формально, прийняття цього закону означає, що його автори придумали третій режим, які не є ані миром, ані війною. Він називається «здійснення заходів щодо забезпечення ліквідації агресії Російської Федерації, забезпечення оборони і територіальної

цілісності України». Уважно перечитайте назву цього закону – «про особливості державної політики із забезпечення суверенітету на тимчасово окупованій території». То як можна забезпечувати суверенітет на окупованій території? Законодавець взяв на себе колосальну відповідальність і дуже високо задер планку, коли поставив перед собою таке завдання. Та чи виконав він його? Очевидно, що ні.

У правовому відношенні виникає цілий ряд колізій між новим законом і комплексом законів про оборону, які стосуються різного роду воєнізованих формувань. З одного боку, законодавець наче намагався розв'язати питання управління цим процесом і підпорядкувати всі ці підрозділи Об'єднаному штабу і Командувачу об'єднаних сил. Та цією ж нормою законодавець вступив у суперечність із законами про Збройні сили України, про Національну гвардію, про СБУ, про контррозвідувальні органи і т.д. І тепер при виникненні суперечки, тим паче судової, виникає конфлікт.

І це не кажучи про конфліктну ситуацію навколо питань управління цим процесом. Адже діючий закон говорить, що президент має управляти, видаючи накази, укази та розпорядження. Новий же закон містить цілий ряд повноважень президента, які виходять за рамки Ст.106 Конституції. І тепер Конституція говорить про одне, цілий ряд законів – про друге та новий закон про третє. Так поліпшують чи прискорюють такі заходи розв'язок конфлікту на Донбасі навіть у правовому плані? Відповідь лежить на поверхні. Взамін на протилежній шальці терезів ми отримали слово «агресор».

Щодо розмов про те, що розрив дипломатичних відносин з РФ не піде на користь обміну полоненими. Женевська конвенція про статус військовополонених дає вичерпну відповідь. В документі прописано

статус, умови отримання та власне визначення терміну «військовополонені». На цій війні військовополонених немає. Чому? Бо президент досі не прийняв відповідні рішення. Цей процес досі називається АТО, а не війна, а тому замість військовополонених ми маємо незаконно утримуваних. І це те, до чого привела бездіяльність Верховного Головнокомандувача та інших очільників.

Прийнявши відповідні рішення, ми одразу задіяли б сильні механізми щодо розв'язання долі військовополонених, способів і методів їх утримання, надання медичної допомоги і т.д.

Крім того, у міжнародному праві чітко сформований статус цивільного населення, на території якого ведуться бої, можливості розташування військ та ведення локальних боїв, застосування різного виду зброї і багато інших речей. Вчасно не назвавши цю війну війною, ми позбавили себе участі та активізації механізмів міжнародного права та міжнародних організацій в розв'язанні цього конфлікту.

То розривати чи не розривати дипломатичні відносини? Даруйте, але тут немає питання. Міжнародне писане і неписане право говорить, що механізми розриву дипломатичних відносин запускаються не те щоб під час вчинення акту агресії, а навіть при існуванні такої загрози.

Тож дипломатичні відносини з РФ мали бути розірвані вже давно. І це запустило б зовсім інші механізми, які б привернули увагу зовнішнього світу на те, що відбувається. Натомість ми сиділи і розкачувалися. А щодо зростання товарообороту – це вже питання до санкцій. Будь-який наш міжнародний союзник каже: «Вибачте, ви тут від нас санкцій вимагаєте – а самі що робите?» (*Новое Время* (<https://nv.ua/ukr/opinion/bezmertnyj/tretij-rezhim-dlja-ukrajini-mizh-vijnoju-ta-mirom-2447056.html>). – 2018. – 24.01).

А. Новосельцев, Ракурс: Судова реформа на шляху до суду Лінча

Нинішній президент забуває: якщо не буде хоча б такого, убогого й недолугого суду, то його самого наступного разу можуть віддати в руки найшвидшого і найсправедливішого суду в світі – суду Лінча

Нещодавно писав про те, що напередодні Нового року, а вірніше, напередодні раптового початку нового процесуального життя з 15 грудня в усіх судах України за новими редакціями процесуальних кодексів (ГПК, ЦПК, КАСУ та КПК) – наостанок, голосно грюкнувши дверима, судді ВАСУ ухвалили історичне рішення: визнали незаконним звільнення судді Конституційного суду Анатолія Головіна за його участь у рішенні від 30 вересня 2010 року, яким КСУ відновив дію Конституції 1996 року.

Це ще не фінал – є право на оскарження. Але це знак.

І одразу ж, діючи чи то паралельно, чи то синхронно, сам нинішній склад КСУ запрацював – але зовсім не в той бік, на який багато хто розраховував.

20 грудня 2017 року Конституційний суд підніс ще одну маленьку свинку нашому гарантові: у рішенні №2-р/2017 КСУ чітко й недвозначно висловив своє ставлення до «політичних» законів Майдану:

«Незрозуміло, яким критерієм необхідно керуватися при визначенні, чи є закон України, прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2014 року, «диктаторським». Таким чином, пункт 7 частини другої статті 42 закону №1556 не відповідає вимозі правової визначеності, що уможливорює його довільне трактування у правозастосовній практиці і може призвести до сваволі».

І одразу ж, щоб не робити паузи, 21 грудня КСУ ухвалив рішення №3-р/2017 у справі «про виключення кандидатів у народні депутати України з виборчого списку політичної партії».

Без зайвих вагань, суд вказав на таке:

«Можливість виключення партією кандидатів у народні депутати України з виборчого списку від партії після встановлення результатів виборів народних депутатів України за рішенням її з'їзду (зборів, конференції), передбачена частиною дев'ятою статті 61, частиною третьою статті 105 закону №4061, суперечить принципам народовладдя; правової визначеності та правомірних очікувань як складовим принципам верховенства права; свободи політичної діяльності; вільних виборів та вільного волевиявлення виборців; вільного депутатського мандата... Зазначені положення закону №4061 порушують право громадян України вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування (частина перша статті 38 Конституції України), уможливають заперечення партією політичної волі виборців, втіленої у результатах голосування на виборах народних депутатів України, та суперечать засадам конституційного ладу України».

З одного боку, на Банковій начебто можуть втішатися тим, що це відкриває для них перспективи скупки депутатів на «вторинному ринку» з-поміж не лише мажоритарників, а й чистих «партійників».

З іншого боку, в умовах стрімкого падіння довіри до нинішнього глави держави ще невідомо, яка операція на парламентській біржі буде більш популярною, або, як в анекдоті: так ми купуємо чи продаємо?

У приватних бесідах різні судді вже майже не приховують свого навіть не скепсису – презирства до судової «реформи» і горе-реформаторів, де найпристойніше слово щодо новоструганих кодексів – правовий нонсенс.

А є й ті, хто готовий не просто скандувати на трибуні серед уболівальників, а й надати правову допомогу і консультації з організації скасування всього того неподобства, що помилково зветься судовою реформою...

Напевно, і гарант цього хаосу почав підозрювати, що справи його не настільки райдушні, як це малюють соціологи. Бажаючи зробити суддям алаверди у відповідь, нинішній президент перейшов до відкритих погроз ліквідувати всі суди – загальні першої інстанції! Причому ще до того, як відкриють шампанське в новорічну ніч.

Пропонується ні багато ні мало – ліквідувати 142 районні суди й створити замість них 74 окружні! Зокрема, в Києві буде ліквідовано всі 10 районних судів, замість яких створять: Дарницький окружний суд (в Дарницькому районі), Дніпровський окружний суд (в Деснянському і Дніпровському районах), Подільський окружний суд (в Оболонському і Подільському районах), Солом'янський окружний суд (у Святошинському та Солом'янському районах), Шевченківський окружний суд (в Шевченківському районі). Крім того, замість Печерського і Голосіївського райсудів буде створено Центральний окружний суд міста Києва.

ВРП на своєму засіданні 21 грудня повністю схвалила цю абракадабру Банкової, про що було ухвалено відповідні рішення.

Мало того, що з 15 грудня, з набуттям чинності новими кодексами, робота судів першої та апеляційної інстанції істотно ускладнилася, а в окремих аспектах – близька до паралічу. Так тепер на нас чекає неймовірний гармидер і повна дезорганізація того, що ще нещодавно називалося судовою системою, а тепер більше схоже на клаптики бульбашки, що лопнула.

Певне, відповідний указ президента надійде з дня на день, адже термін його тимчасових повноважень у сфері створення та ліквідації судів спливає 31 грудня 2017 року згідно з підпунктом 6 пункту 161 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України.

Ті заклики одуматися і зупинитися, з якими звернулася до Порошенка група адвокатів у справах Майдану, ймовірно, залишаться без відповіді. У нашого верховного головнокомандувача свої плани – він хоче осідлати й очолити всю судову систему, розставивши там своїх людей, особисто відданих йому.

Виникає наївне запитання: навіщо йому це треба? Ну, припустімо, він це зробив. Очолив. Взяв у кулак. Далі що? А далі, як писалося в п'єсі – тиша...

Просто весь сенс судової реформи полягав у тому, що весь час подавалися якісь незграбні законопроекти, які оголошувалися вершиною юридичної думки, і тільки в них всілякі «експерти» бачили можливе поліпшення судової системи ще за життя цього покоління. Подали вже все. Навіть карикатурний законопроект «Про вищий антикорупційний суд», який буде (о горе!) знову судом першої інстанції. Але не тільки: він буде ще сам собі апеляція. Вірніше, буде створено окрему апеляційну палату, де всередині однієї будівлі колеги самі між собою в усьому розберуться. Дивно, що цей гібридний монстр не буде ще й виконувати роль касаційної інстанції.

З чого можна зробити логічний висновок: весь інтерес не в постанові вироків, а у винесенні ухвал про взяття під варту (бо не підлягає касації). Тож на найголовнішу інстанцію – Верховний суд – ніхто не сподівається в плані того, щоб вирок «встояв». Достатньо буде циркового шоу з гучним затриманням і тихим відпусканням під заставу. Бізнес є бізнес! Нічого особистого...

Добре – що подавати далі? У нас і так вищих судів першої інстанції скоро буде більше, ніж звичайних. Ось один видатний «юрист» нещодавно анонсував створення військових судів – повернення до старої радянської практики, коли у військових – все своє, включно з судом. Пропоную подумати ще над створенням вищого антитерористичного суду, вищого транспортного суду, вищого суду в податкових справах... Та хіба мало, скільки ще геніальних ідей може з'явитися!

Знаєте, як все це виглядає з боку? Уявіть собі, що президент вирішив провести театральну реформу. Видав укази та закони про те, що на театральній сцені можуть виступати тільки театральні актори, які закінчили університет ім. Карпенка-Карого, але в жодному разі не артисти кіно і боронь боже естради. Ліквідувати всі київські театри й об'єднати їх попарно: театр ім. Франка з театром ляльок, Російської драми

ім. Лесі Українки – з цирком. Театр оперети – з дельфінарієм.

Гадаєте, це смішно? А чи не смішно об'єднувати Печерський суд з Голосіївським? У кожного з яких по два приміщення – в сумі вже чотири різні будівлі, де може слухатися ваша справа.

Уявіть, що вам продали квиток в «об'єднаний» театр, а ви перед спектаклем відчайдушно намагаєтеся додзвонитися до кас і запитати: де дають спектакль? Адже під однією назвою ховається декілька адрес, що зовсім не поруч...

Але є й одна істотна відмінність, чому Порошенко не влаштовує театральну реформу.

Йому немає жодного інтересу призначати своїх головних режисерів – лояльних ледарів і нездар, – бо на них публіка не піде! Каси не буде... У цьому сенсі суд не має альтернатив: народ піде, куди він дінеться – чи не так?

От тільки руйнуючи судову систему, за всіх її вад, нинішній президент забуває: якщо не буде хоча б такого, убогого й недолугого суду, то його самого наступного разу можуть віддати в руки «найшвидшого і найсправедливішого» суду в світі – суду Лінча.

Як там, процесуальний кодекс під цю «судову інстанцію» ще не підготували? (*Ракурс* (<http://racurs.ua/ua/1805-svynyache-alaverdy-pid-yalynku>). – 2017. – 28.12).

Л. Ржеутська, DW: Реформа з непередбачуваними наслідками

Ліквідувавши суди в Україні, президент Петро Порошенко запустив другий етап судової реформи в країні. Непродуманість деяких механізмів реформи криє в собі чимало небезпек.

Після завершення формування нового Верховного суду, яке було першим етапом судової реформи, в Україні почався другий етап перекроювання судової системи. 29 грудня президент країни Петро Порошенко підписав низку указів про ліквідацію більше сотні районних судів та створення 50 окружних. Також зміни торкнулися господарських та апеляційних судів. «Ми повинні наблизити суди і правосуддя до людей. У нас не може бути більше районів без судів і судів без суддів», – сказав тоді Порошенко, підписуючи укази. Натомість, чи наблизиться таким чином правосуддя до українців, як обіцяє президент?

«Сім кіл пекла» повторно

Після ліквідації судів, що означає повне припинення діяльності цих установ, мають бути створені нові суди з новонабраним штатом суддів, які повинні почати свою роботу з «чистого аркушу». І ось тут починаються проблеми. Адже, якщо установа ліквідується, то вся її попередня діяльність зупиняється і стає вже історією. Однак як бути з судовими

справами, які розпочали суди до ліквідації? Адже деякі справи тягнуться роками, деякі на фінальній стадії, деякі тільки розпочинаються. Першими на сполох забили адвокати родин «Небесної сотні». У своєму відкритому зверненні до Петра Порошенка Адвокатська дорадча група та громадська організація «Родина Героїв Небесної сотні» вказують на те, що ліквідація районних судів призведе до необхідності розгляду справ, які перебували в провадженні таких судів на момент ліквідації з початку. Оскільки в нових судах будуть заново набиратись судді, а всі справи потраплять на автоматичний розподіл для визначення нового складу суду.

А зважаючи на кількість справ в провадженні районних судів, зокрема Києва, де здебільшого розглядаються справи Майдану, це призведе до колапсу роботи майбутніх судів, а також перешкоджатиме притягненню винних до відповідальності, або й взагалі унеможливить розгляд справ Майдану, кажуть адвокати. «Наші справи слухаються по два-три роки і у деяких є прогрес, допитана велика кількість потерпілих і свідків. Це означає, що потрібно буде все починати спочатку. Втрачається час. Плюс свідки і потерпілі з часом забувають багаточого по тих обставинах. Це буде впливати на якість доказової бази при новому слуханні», –

констатує Вікторія Дейнека, адвокат родини загиблого на Майдані у 2014 році журналіста В'ячеслава Веремія. За її словами, родини загиблих нині у розпачі, адже, якщо справи Майдану почнуть слухати у нових судах з початку, їм доведеться повторно пройти «сім кіл пекла» повторно. «Чи не буде це суперечити Європейській конвенції і не буде така ліквідація підставою обвинуваченим оскаржувати потім вироки? Відповіді на ці запитання у нас немає», – наголошує Вікторія Дейнека.

Вона вказує на те, що це стосується не лише справ Майдану, а й всіх інших цивільних, адміністративних, кримінальних справ, для завершення яких у новостворених судах людям потрібно буде повторно витратити ресурси і час.

Спершу реформа, а потім щось придумаємо

DW надіслала запит до Адміністрації президента України, Вищої ради правосуддя та Державної судової адміністрації України з проханням надати інформацію про те, як після ліквідації та реорганізації судів, відповідно до указів президента України від 29 грудня 2017 року, буде врегульовано порядок передачі справ новим судам та чи буде продовжуватись розгляд розпочатих справ чи буде ініційовано повторний їх розгляд. Президентська адміністрація відмовилася відповідати на запитання, інші відомства на момент публікації відповіді не надали.

В інтерв'ю виданню «Українська правда» заступник голови Адміністрації президента України Олексій Філатов, якого називають ідеологом судової реформи в Україні, днями пообіцяв, що суди не будуть ліквідовані до того моменту, допоки в них слухаються суспільно-резонансні справи, зокрема справи Майдану. При цьому він не виключає, що деякі справи доведеться слухати з початку. «Є справи, які розглядаються протягом двох днів або місяця. З останніми немає великих ризиків або негативних наслідків, якщо розглянути їх спочатку», – вважає Олексій Філатов. За його словами, як варіант вирішення проблеми можуть бути законодавчі зміни, які зобов'язують

суддю забирати на нове місце роботи справу, яку він розпочав слухати раніше. «Можна внести зміни в закон, щоб справа йшла за суддею, якщо він переводиться при реорганізації суду. Почали слухати справу, перевели в інший суд і юрисдикція збігається, якщо це не переведення з Харкова в Закарпаття, а в рамках одного району Києва, тільки в новому суді – то продовжуєш слухати цю справу», – пропонує Філатов. Разом з тим, поки про розробку таких законопроектів ніхто офіційно не заявляв.

Переведення чи звільнення?

При цьому в експертів вже є чимало зауважень до таких ініціатив Адміністрації президента. «Переведення судді до нового суду означає, що він автоматично отримає там роботу, аби продовжити слухати розпочату раніше справу. Це добре, але де тут реформа?», – запитує Роман Маселко, адвокат, член Громадської ради доброчесності. Саме цей постійно діючий незалежний громадський орган у системі судоустрою України допомагає Вищій кваліфікаційній комісії суддів України встановлювати, чи відповідає суддя критеріям професійної етики та доброчесності під час кваліфікаційного оцінювання. За словами Маселка, судова реформа передбачає, що через конкурси у нові суди будуть набрані нові судді не заплямовані корупцією чи замовними справами. Натомість пропозиції Адміністрації президента про автоматичне переведення суддів з ліквідованого суду у новий зводиться увесь зміст судової реформи нанівець. «Такі ініціативи створюють ризики для системи українського судочинства. Оскільки в результаті ми не отримаємо ні оновлення суддівського корпусу, ні очищення судів. Їх просто переведуть в нові суди, оскільки у них розпочаті резонансні справи, і скажуть, ну що ви хочете, він мусить перейти, бо ви ж самі хочете, аби справи Майдану були закінчені», – сказав DW Роман Маселко. Він припускає, що влада може прикриватися суспільним інтересом до резонансних справ, аби знівелювати судову реформу.

Підґрунтя для спекуляцій дійсно є, зауважує заступник голови правління Центру політико-правових реформ Роман Куйбіда. Він вказує

на те, що автоматичне переведення суддів у нові суди після ліквідації раніше діючих прописано в діючому законодавстві, оскільки не повинно бути перерви у здійсненні правосуддя. Натомість перехідні положення змін до Конституції України передбачають, що в разі ліквідації чи реорганізації судів,

судді набираються через конкурс і починають здійснювати судочинство «з чистого аркушу». «Тут буде ще багато різночитань, оскільки це правова колізія. Хоча Конституція має вищу юридичну силу, але дискусій з цього приводу не уникнути», – зазначає Роман Куйбіда (*DW* (<http://p.dw.com/p/2qhgz>). – 2018. – 12.01).

А. Новосельцев, Ракурс: Це не судова реформа, це – психічний розлад

Вранці 30 грудня ми прокинулися взагалі без судової системи.

З почуттям глибокого занепокоєння щодо здоров'я винуватця реформ ми чекали на укази глави держави про подальшу ліквідацію судової системи. Треба зауважити, що президент себе останнім часом зовсім не береже: постійно трудиться, наче бджола! Все він реформує. Прикро, що народ йому попався невдячний: не бачить цих самих покращень, не помічає турботу про кожного...

Але ж наш гарант, напевно, ночами не спить, все сидить за столом з товаришами, чай п'є і думу думає: що б іще такого для народу зробити? Ціни на газ, воду й опалення ми їм уже який рік «знижуємо», освіту зробили «простішою» і «доступнішою», медицина стала зовсім «безкоштовною», а міністра охорони здоров'я – так народ взагалі обожає! Вище за неї авторитет у народі тільки в колишньої глави НБУ, яка прощається, але все ніяк не йде, і у видатного юриста всіх часів і народів – у генерального кума.

А, точно, треба ж відреформувати суди! Народ давно просив.

«Сьогодні – це другий етап, який має на меті дві абсолютно чіткі позиції: ми маємо наблизити суди і правосуддя до людей. У нас не може бути більше районів без судів і судів без суддів», – наголосив Петро Порошенко.

«Все заради людини, все на благо людини! – жартували за часів дорогого Леоніда Ілліча Брежнєва. – Ми навіть знаємо ім'я цієї людини!»

Глибока турбота президента про реформи судової системи проявилася вже в тому, що поки всі були на новорічних корпоративах, наш

гарант підписав 29 грудня цілих 15 (!) указів: №441/2017–457/2017 – і всі на тему правосуддя. Щоправда, аналіз змісту цих, скажімо так, указів свідчить про те, що їх автор явно поквапився. Маю на увазі – поквапився почати святкувати Новий рік. Тому що це не реформи, це – делірій (психічний розлад)! Запитайте у Супрун, вона не дасть збрехати.

Почнемо з того, що одними указами наш президент ліквідував усі суди першої інстанції – як загальні, так і господарські. Пожаліли тільки окружні адміністративні – певне, через назву. Потім йому цього здалося замало, і він ліквідував усі суди апеляційної інстанції – і загальні, і господарські, і адміністративні!

Всі укази мають загальний пункт – набувають чинності з моменту опублікування. Оскільки їх офіційно оприлюднено на сайті глави держави – тож очевидно, опубліковано. Це означає, що вранці 30 грудня 2017 року ми прокинулися без судової системи взагалі!

Мало того, що у нас старі суди юридично ліквідовані, а нові – тільки формально, на папері створені і ще не скоро почнуть працювати. Так наш гарант, утворивши суди, забув про «дрібниці» – призначити в них суддів! Тому що суди є, а суддів у них немає! При цьому глава держави підписав того ж дня, 29 грудня, цілу серію указів про призначення суддів... у ліквідовані суди!

Наприклад, указом №456/2017 він призначив Дениса Мандичева на посаду судді Господарського суду міста Києва. Хоча хвилиною раніше указом №453/2017 президент ліквідував той самий Господарський суд м. Києва.

Крім того, указами №441/2017–448/2017 глава держави призначив та/або перевів цілий список суддів на посади в суди, які більше не існують.

Я просто намагаюся уявити собі розмір «схвалення» новопризначених служителів Феміди: вони щосили всім «віддячили», а їх призначили в нікуди – в порожнечу. Навіть не встигли мантиї вдягти... Формений лохотрон!

Аналіз креативних указів про ліквідацію та створення нових судів також залишає відчуття повного делірію присутніх у кабінеті на Банковій для урочистої зустрічі другого етапу судової реформи.

Візьмемо, наприклад, указ №453/2017 «Про ліквідацію місцевих господарських судів та утворення окружних господарських судів».

Що можна про нього сказати? Дуже потрібний, а головне – своєчасний указ! Ліквідували 27 місцевих господарських судів. Натомість створили... знову ті ж самі 27 окружних господарських судів!

Не подобається назва – перейменуй! Замість цього людям влаштували труднощі: потрібно створювати ліквідаційні комісії, списувати майно або передавати його в ДСА, передавати десятки тисяч активних справ у нові суди на повторний авторозподіл, який наразі є неможливим з огляду на відсутність суддів, передавати архіви... Суди й так завалені, помічники «зашиваються» з поточною роботою. Хто все це робитиме?

При цьому не обійшлося без курйозів: згідно з п. 5 цього указу передбачено: «5) Донецький окружний господарський суд – у Донецькій області з місцезнаходженням у містах Донецьку та Харкові».

Але далі, згідно з п. 20 того самого указу: «20) Харківський окружний господарський суд – у Харківській області з місцезнаходженням у місті Харкові».

Я теж люблю Харків, але нащо йому два господарські суди? Спочатку я подумав, що йдеться про неможливість розмістити цей суд в місті Донецьку – пан Захарченко буде проти. Але ні – тут же було утворено:

«1) Кримський окружний господарський суд – в Автономній Республіці Крим з місцезнаходженням у місті Сімферополі;

27) Окружний господарський суд міста Севастополя – у місті Севастополі з місцезнаходженням у місті Севастополі».

Якщо казати про інші укази, то виявити в них здоровий глузд не вдалося.

Візьмемо указ №452/2017 «Про ліквідацію апеляційних судів та утворення апеляційних судів в апеляційних округах».

Завдання з арифметики. Дано: було 27 апеляційних судів – за числом суб'єктів адміністративно-територіального устрою України. Стало: 26 апеляційних судів! Що зникло?

Я наївно подумав, що, можливо, з огляду на неможливість роботи апеляційних судів АРК і міста Севастополя їх укрупнили в один суд. Та й, правду сказати, навіщо Севастополю, де мешкає всього лише 400 тис. осіб, тобто менше, ніж у Печерському районі Києва, свій власний апеляційний суд?

Ось і не вгадав! «Злили» апеляційні суди м. Києва та Київської області! Це найбільш густонаселені регіони, в кожному з яких мешкає щонайменше 10% всього населення країни. Так ось, для цих майже 10 млн осіб – всього лише один апеляційний суд, і для Севастополя, де 400 тис. осіб, а сам суд невідомо коли запрацює – теж один апеляційний суд.

Тут питання принципу: у нас було 27 адміністративних регіонів за Конституцією. Хто дозволив об'єднати місто Київ і Київську область? Втім, усі ми розуміємо, що це помста Апеляційному суду м. Києва за те, що відпустив з-під варті Лавриновича та інших в'язнів «реформ».

Знову ж таки, візьмемо доцільність ліквідації апеляційних господарських та адміністративних судів. Було до указу №454/2017 всього 8 апеляційних господарських судів. Після указу їх стало аж цілих 7 – Донецьк і Харків об'єднали під одним дахом. Чи не простіше було просто ліквідувати один-єдиний Донецький апеляційний господарський суд, а інші не чіпати? Все переламати, все покалічити...

А згідно з указом №455/2017 з 9 апеляційних адміністративних судів залишили знову ж таки на один менше – 8, при цьому Донецьк і Харків

залишилися окремо, натомість ліквідували адміністративну апеляційну інстанцію в Житомирі. Вельми, знаєте, цікавий спосіб ліквідації Житомирського апеляційного адміністративного суду – шляхом ліквідації всіх аналогічних за рангом судів.

Тепер перейдімо до найскандальнішого – до ліквідації загальних судів першої інстанції.

Згідно з указом №449/2017 ліквідовано 117 районних у містах судів, натомість створено 50 окружних – шляхом попарного злиття судів сусідніх районів.

Певне, це найскандальніша і найбезглуздіша реформа, що реально ускладнює життя і людям, і суддям. Наприклад, об'єднали Голосіївський та Печерський районні суди. Але в кожному з цих районів мешкає більше жителів, ніж у багатьох обласних центрах! Протяжність районів є доволі великою.

Або візьмемо багатостраждальне місто Дніпро (не річку). Об'єднали колишній Жовтневий районний суд (в самому центрі міста) з Солонянським районним судом Дніпропетровської області – це глухий сільський район бозна де за тридев'ять земель від центру Дніпра. Або взяти злиття колишнього Ленінського районного суду Дніпропетровська, який «на відшибі», в робітничих кварталах, і Красногвардійський районний суд Дніпропетровська – в центрі міста біля вокзалу.

Плюс до того – за указом №450/2017 ліквідовано 25 міських, міськрайонних та деяких районних в областях судів, замість яких створено... рівно стільки ж – 25 – нових окружних судів.

Указом №451/2017 створено 205 нових окружних (провінційних) судів шляхом злиття і поглинання дрібніших «сусідів».

Наприклад, утворено Нікопольський окружний суд шляхом «...реорганізації (злиття)

Марганецького міського суду, Нікопольського міськрайонного суду, Орджонікідзевського міського суду та Томаківського районного суду Дніпропетровської області».

Так, у цих судах часто-густо було «по три каліки», і ті на лікарняному. Але замість того, щоби призначити нових суддів, президент ліквідував ті суди, що є, і тепер люди похилого віку з Томаківського району їздитимуть в Нікополь заради перерахунку пенсії або позову через спадщину. Вірніше, я обмовився: заради спадщини не їздитимуть, бо в цій категорії справ обов'язковою є участь адвоката як представника сторони. Звідки його візьме стара баба або дід у Томаківському районі Дніпропетровської області? Тому навіть їздити не буде – плюне і сяде на лавку сумувати...

Ну а тепер – про найголовніше.

Оскільки з 30 грудня всі суди ліквідовано, в нові суди не призначено жодного суддю, то з цього дня немає жодного повноважного слідчого судді та просто нікому виписувати санкцію на арешт і його продовження! Ось це веселуха, ось це – Новий рік! Можете сміливо вбивати, грабувати, гвалтувати, хуліганити – немає кому брати вас під варту! Тільки й того, що поліція зможе зробити – взяти на три доби, а потім відпустити...

Якщо раніше така неприпустима ситуація спостерігалася лише в окремих глухих районах, де не було жодного повноважного судді (про що неодноразово доповідали керівництву відповідних відомств), то відтепер – у всіх містах і районах країни! Будь-який адвокат тепер може сміливо послати під три чорти слідчого суддю «колишнього» суду тільки на тій підставі, що укази оприлюднено, а слово не горобець...

«Поки ще не пізно зробити нам зупинку – кондукторе, натисни на гальма!» (*Паурус* (<http://racurs.ua/ua/1810-ce-ne-sudova-reforma-ce-psyhichnyy-rozlad>). – 2017. – 30.12).

Б. Костюк, Радіо Свобода: Судова реформа по-українськи: крок уперед, два кроки назад?

Оновлений Верховний суд, скасування районних судів і початок роботи судів адміністративних, обрання суддів без участі президента, парламенту й політичних партій – з такою реформою суддівської системи Україна вступила у 2018 рік. А з другого боку, у святкові дні нетверезі судді здійснили низку ДТП у кількох регіонах України, сподіваючись на безкарність.

Тож, чи буде дієвою реформа на тлі корумпованості судів, правоохоронних органів і відсутності законодавства для повноцінної роботи антикорупційних інституцій? Наразі в цьому сумніваються і українці, і західні партнери держави.

Київ розпочав новий рік зі святкувань, прогулянок цілими родинами довкола ялинки на Софіївському майдані, але й з пікету обласного управління поліції: кілька сотень людей вимагали справедливого розслідування і належного покарання убивці (або убивць) адвоката Ірини Ноздровської, котра боролася проти суддівської корупції.

У новий рік Україна вступила із сумнівним вироком суду в справі убивства журналіста В'ячеслава Веремія під час Революції гідності: звинувачуваний у причетності до цього злочину «тітушка» Юрій Крисін отримав вирок: 4 роки ув'язнення з дворічним випробувальним терміном і фактично був звільнений у залі суду.

Як зазначив голова правління Центру протидії корупції Віталій Шабунін в ефірі програми «Право на справедливість», розслідування і вирок Крисіну – результат корумпованості системи, котра має захищати громадян України. Революції гідності не вдалось подолати корупцію органів правосуддя. Через чотири роки після Революції гідності звільнено лише 10 відсотків суддів, які карали активістів Майдану, а автомайданівців позбавляли водійських прав, тощо, каже Шабунін.

«Судді й далі упевнені у своїй безкарності та непідконтрольності суспільству. Повертаючись до справи Крисіна: його участь у вбивстві журналіста – це «хуліганка» (стаття

за хуліганство – ред.) і 4 роки умовно. У безпрецедентній справі Крисіна є очевидна вина й прокуратури, яка кваліфікувала його дії як хуліганство», – додав Шабунін.

Як зазначають правники та правозахисники, не лише справа убивства Веремія, а й справи щодо розстрілів Небесної сотні наразі можуть закінчитись фіаско, оскільки мова йде про цілу низку системних проблем, серед яких не останню роль відіграють брак політичної волі знайти й покарати винних, неефективно проведені розслідування, непрофесійність прокурорів та корупція судової гілки влади. Про це, серед іншого, пише адвокат родин героїв Небесної сотні Євгенія Закревська у блозі в журналі «Тиждень».

Фахівці також нагадують: не розслідування або ж неефективне розслідування резонансних злочинів, суддівська корупція призвели до того, що досі не розкриті справи, пов'язані з убивствами журналістів Георгія Гонгадзе та Ігоря Александрова на початку 2000-х років. Під сумнівом і розкриття нинішніх резонансних злочинів, зауважують правники.

Подолати корупцію в судовій гілці влади й оновити суддівський корпус, а відтак повернути суспільству довіру до судів влада сподівається завдяки здійсненню відповідних реформ. Так, наприкінці минулого року президент Петро Порошенко «запустив» оновлений Верховний суд і ліквідував районні суди – замість них у 2018 році запрацюють суди адміністративні.

«Це другий етап судової реформи. Перший етап – на безпрецедентно прозорому конкурсі був сформований новий Верховний суд, як я і обіцяв при ініціації змін до Конституції щодо початку судової реформи. Нині ж це (почався – ред.) другий етап, який має на меті наблизити суди й правосуддя до людини. У нас більше не може бути районів без судів і судів без суддів», – роз'яснив Порошенко завдання судової реформи.

Щоправда, як повідомляла Громадська рада доброчесності, чверть суддів оновленого Верховного суду представляють «стару»

суддівську генерацію, котрій притаманні корупція і кумівство.

Тож сама лише зміна суддівського корпусу та оптимізація судів різних рівнів реформу успішною не зроблять, зауважують експерти.

Директор Агентства моделювання ситуацій, політтехнолог Віталій Бала в ефірі Радіо Свобода наголосив: питання судової реформи стосується не лише виборів нового суддівського корпусу, а й удосконалення законодавчої бази, необхідної для їх роботи, та системності в запровадженні реформ.

«Питання ж не лише у судах та суддях, – питання в системі, яку вони обслуговують. Насправді все потрібно робити системно, а не намагатись «точково» показувати ті речі, які потім не досягають того ефекту, на який вони були розраховані», – наголосив експерт.

Ще одна проблема, пов'язана із судовою реформою, – це запуск Антикорупційного суду: наприкінці минулого року у Верховній Раді України був зареєстрований законопроект про Вищий антикорупційний суд, який підготувала президентська команда. Цей проект викликав критику з боку громадських організацій, що займаються боротьбою з корупцією: на їхню думку, президентський законопроект суперечить висновку Венеційської комісії

і не дозволяє забезпечити незалежність антикорупційного судочинства. Громадські активісти порадили президентові відкликати цей законопроект з парламенту.

«Отримавши рекомендації Венеційської комісії, президент частково їх урахував, а частково – творчо до цього підійшов. Щоб уникнути дискусійності щодо Конституційності проекту, президент своє бачення представив і в цьому є великий плюс. Друге: юрисдикція Антикорупційного суду охоплює переважну більшість справ НАБУ. А найбільший ризик – це те, що в президентському законопроекті будь-який висновок Громадської ради міжнародних експертів Вища кваліфікаційна комісія суддів може подолати 11 голосами з 16», – зауважив в інтерв'ю для Радіо Свобода Ярослав Юрчишин, голова українського представництва антикорупційної організації Transparency International.

І це при тому, що, на відміну від Вищої кваліфікаційної комісії, у міжнародних радників немає родинних, дружніх або політичних зв'язків з тими, котрі можуть стати підсудними Антикорупційного суду, каже фахівець (*Радіо Свобода* (<https://www.radiosvoboda.org/a/ukraine-judicial-reform/28962947.html>)). – 8.01).

А. Новосельцев, Ракурс: Зозуля для судів з боєм

12 січня 2018 року відбулося засідання Ради суддів з розгляду шкурних питань. Звичайно ж, було б коректніше сказати, що відбулося обговорення ходу судової реформи та перспективи «оптимізації» судів шляхом створення концентраційних... вибачте, сконцентрованих окружних судів.

Однак судді – дивовижний народ. Я не пригадую, щоб за останні 10–12 років хтось із носіїв мантиї стукнув кулаком по столу, нагадав присутнім про безправ'я простого народу, про недоступність суду пересічним громадянам, про законотворче свавілля «реформаторів»...

Ті кілька разів, коли суди повставали проти можновладців, стосувалися здебільшого питань грошового утримання та пенсійного

забезпечення самих суддів. Хоч би раз судді були такі принципові щодо пенсійних прав доярок, трактористів, слюсарів...

Ось і тепер, коли впору розганяти всі суди за відомими новорічними указами президента, ніхто ж не замислився: як там народ з його пересічними справами? Що буде із законністю і правопорядком в умовах безперервного революційно-реформаторського балагана, що ж буде з Батьківщиною і всіма нами?

Після прочитання стенографічного опису цього збіговиська суддів приходиться розуміння – звучало в різних варіантах одне-єдине запитання: чорт з ними з усіма, але з нами, суддями, що буде?

Питання це має глибоко шкурне підґрунтя, як і сама реформа. Мета – познущатися з суддів, з учасників процесу, з тих, хто вже став адвокатом, і з тих, хто ще не встиг... Ну, і з інших мільйонів простих громадян, які до недавніх пір зважували для себе перспективу звернення до суду. Однак після ухвалення шизофренічних процесуальних кодексів, адвокатської монополії, космічних ставок судового збору, вважаю, що для багатьох буде простіше малозначні суперечки забути й пробачити, а значущі вирішувати за допомогою самосуду, бандитів, корумпованих поліцейських і прокурорів тощо – так дешевше!

Неронівський розмах «реформ», започаткованих президентом під Новий рік з метою повного знищення чинних судів лише для того, щоби потім заснувати приблизно те ж саме під іншою назвою, неабияк налякав суддів по всій країні.

Не будемо лукавити й прикидатися: кожен суддя злякався за себе, адже згідно зі ст. 117 закону «Про судоустрій і статус суддів», однією з підстав для звільнення судді стала відмова їхати в інший суд після переведення. Тобто якщо раніше для звільнення неугодного судді потрібно було хоча б формально довести протиправність чи аморальність його вчинків, то тепер вистачить і відмови від запропонованого нового місця роботи. Ця норма має явно неконституційний, феодалний характер, де суддю продають, як кріпаків – куди пошлють...

І всі ми розуміємо, навіщо це робиться. Є на всю країну десь зо 30 престижних судів, де всі хочуть працювати. Але ось біда – всі вакансії зайняті! Що в такому випадку робить Банкова? Суди формально, суто на папері ліквідовуються, звільненим суддям пропонують завідомо неприйнятні варіанти в глухій провінції. Хто не згоден – з речами на вихід...

Або потрібно буде взяти участь в аукціоні – вибачте – оцінюванні суддів. Якому такому оцінюванню, запитаете ви? Ніхто не знає. Навіть сам Олексій Філатов, який кількома днями раніше майстерно «підігрів» біржу суддівських крісел у своєму інтерв'ю УП:

Запитання: «Наприклад, маємо ситуацію, коли Печерський суд об'єднується з

Голосіївським, це буде Центральний суд. Маємо суддів з двох судів. Їх навряд чи переводитимуть до суду Донецької області. Це буде в рамках Голосіївського та Печерського районів?»

Відповідь: «Скоріш за все. Я не можу давати гарантій за Вищу кваліфікаційну комісію суддів, але, скоріш за все, – приблизно така процедура. Ця процедура, ймовірно, також буде пов'язана з оцінюванням суддів Голосіївського, Печерського судів і підтвердженням або не підтвердженням їхньої відповідності тим критеріям, які встановлюють Перехідні положення Конституції».

«Скоріш за все», «ймовірно», «я думаю»... – весь цей дитячий лепет видає заступник глави Адміністрації президента вже після того, як було видано укази й після закінчення президентських повноважень щодо заснування та ліквідації судів.

Природно, що після того, як Філатов не зміг «дати гарантії» суддям Печерського та інших судів, люди в мантиях одразу ж прибігли до головного судового завгоспа Зеновія Холоднюка з життєво важливим питанням. Як було влучно написано в іншого Філатова – Леоніда, – виникло резонне запитання: «Это как же, вашу мать, извиняюсь, понимать?»

Зеновій Холоднюк як міг заспокоював і вмовляв суддів, що не все так сумно. По-перше, «...суди буде ліквідовано після того, як у всіх резонансних справах буде ухвалено відповідні рішення», – сказав він, відповідаючи на запитання журналістів. Зокрема, це стосується Оболонського райсуду Києва, який розглядає справу за обвинуваченням экс-президента України Віктора Януковича в державній зраді, і Святошинського райсуду Києва, який розглядає справу за обвинуваченням экс-співробітників спецпідрозділу «Беркут» у вбивстві активістів Майдану. «Поки справи не буде розглянуто, вирок не буде винесено, ніхто ліквідувати ці суди не буде», – підкреслив глава ДСА.

По-друге, Зеновій Холоднюк повідомив, що запуск процесу укрупнення судів почнеться з судів міста Чернівці та судів Черкаської області. Надалі процес створення нових судів проходитиме на базі місцевих загальних судів, насамперед трьохскладних судів. А щодо

апеляційних судів і судів інших юрисдикцій, то найближчим часом питання про їх укрупнення не розглядатиметься, зазначив він. Тим самим пан Холоднюк однією фразою «обнулив» майже половину всіх передноворічних напрацювань Банкової...

І по-третє, пан Холоднюк всіх запевнив у повному спокої та контролі над ситуацією: «Всі суди, які зараз є в Україні, працюють у штатному режимі: приймають, реєструють, розподіляють і слухають всі справи без винятку. Це триватиме доти, доки не буде створено нові окружні суди й судді не будуть або переведені, або призначені в нові суди шляхом відкритого конкурсу».

«Зараз деякі гарячі голови, особливо адвокати, звертаються до судів з тим, що нібито ці суди – вже ніхто, вони ліквідовані й не мають права розглядати справи. Це не відповідає дійсності», – заявив глава ДСА.

Зеновій Васильович дещо злукавив, бо тут справа ось якого роду. Згідно з п. 6

п. 16-1 Перехідних положень Конституції, «... до впровадження нового адміністративно-територіального устрою України відповідно до змін до Конституції України щодо децентралізації влади, але не довше ніж до 31 грудня 2017 року, утворення, реорганізацію та ліквідацію судів здійснює президент України на підставі та у порядку, що визначені законом».

Тому Зеновію Холоднюкові треба було би домовитися з Олексієм Філатовим і президентом, що саме віщати на людях: що суди вже створено (реорганізовано, ліквідовано), чи ще ні. Тому що якщо вже «так» – то адвокат, якого згадував Холоднюк, проголошував суддям правду: вас більше немає! Якщо ж іще «ні» – то вже й не буде, адже повноваження президента минули з боєм новорічних курантів, а його укази перетворилися на гарбуз. Хто тут щур, теж більш-менш зрозуміло... *(Ракурс (<http://racurs.ua/ua/1823-zozulya-dlya-sudiv-z-boiem>), – 2018. – 15.01).*

Н. Сокирчук, «Главком»: Антикорупційний суд. Торги почалися

Напередодні Нового року, 26 грудня, на сайті Верховної Ради з'явився законопроект (№7440) від глави держави про Антикорупційний суд. Над його створенням, як вказують в Адміністрації президента, працювала група експертів. Серед них – засновник Фонду інновацій та розвитку Георгій Вашадзе, вчений Анатолій Заєць, директор Фонду інновацій та розвитку Роман Яковлев, суддя Вищого спеціалізованого суду Валентин Сердюк, заступник голови Адміністрації президента Олексій Філатов та інші. Цікаво, що окремих членів групи було представлено як експертів ОБСЄ, однак сама організація відхрестилась від участі в розробці цього документу.

В інтерв'ю «Главкому» Вашадзе наголошував, що в основі закону лежать рекомендації Венеційської комісії та ОБСЄ, враховані побажання громадських організацій. «Ми зібрали воєдино всі ці рекомендації та написали остаточний варіант законопроекту. Зауважу: ми створили базовий законопроект, який буде розглядатися і у першому, і у другому

читанні. В нього можуть внести чимало змін», – зазначив він.

Своє незадоволення запропонованим Адміністрацією законопроектом висловив, зокрема, Міжнародний валютний фонд. МВФ офіційно повідомив українську владу про те, що нинішня редакція означатиме порушення Києвом своїх зобов'язань перед міжнародними партнерами. Про це йдеться у листі голови місії МВФ Рона ван Родена: «Низка положень не сумісні із зобов'язаннями України за програмою співпраці з МВФ, а також суперечать рекомендаціям Венеційської комісії». Загалом у Фонду – дев'ять системних зауважень. «Законопроект створює юридичні можливості для додаткових затримок у створенні антикорупційного суду... Юрисдикція суду має відповідати юрисдикції НАБУ та САП», – йдеться у листі.

Найбільший блок претензій пов'язаний із питанням відбору суддів: у МВФ вимагають, щоби на Банковій виконали рекомендацію Венеційської комісії та надали

представникам міжнародних донорів України у антикорупційних питаннях право блокувати призначення недоброчесних суддів. «Роль громадської ради міжнародних експертів має бути вирішальною, а не просто дорадчою (як у президентському проекті)... Негативне рішення ради щодо кандидата має бути зобов'язуючим для Вищої кваліфікаційної комісії суддів», – наполягає МВФ. Також Фонд переконаний, що до складу Ради мають бути включені не тільки міжнародні організації, але також представники донорів, «у відповідності до рекомендацій Венеціанської комісії».

У парламентарів було аж три тижні на ознайомлення з законопроектом президента. Дехто з нардепів вже висловив своє незадоволення запропонованим варіантом та вніс власні, альтернативні. Окрім президентського законопроекту №7440, після Нового року на сайті парламенту з'явилися ще три проекти закону №7440-4 (внесений народним депутатом від фракції «Батьківщина» Ігорем Луценко), №7440-3 (від групи нардепів «Самопоміч») та №7440-2 (внесений Сергієм Каплінім).

Що ж пропонується у кожному з проектів та чим вони відрізняються від президентського?

1 лютого 2017 року група депутатів (Єгор Соболев, Оксана Сироїд, Сергій Лещенко, Світлана Заліщук, Мустафа Найєм та Іван Крулько) зареєстрували законопроект про антикорупційні суди (№6011). Венеційська комісія розкритикувала цей варіант. Її експерти застерегли від політизації процесу добору суддів, а також допустили залучення міжнародних організацій до процедур добору суддів, однак «така участь має відповідати принципам суверенітету України». Тоді ж Комісія запропонувала ініціаторам законопроекту відкликати документ, а президенту України – внести до Верховної Ради відповідний документ від свого імені, який буде відповідати Конституції та стандартам Ради Європи.

Чого хоче Порошенко

Як писав «Главком», законопроект президента передбачає, що Антикорупційний

суд буде розглядати не тільки справи, які розслідує Національне антикорупційне бюро, а й інші силові органи. На думку критиків, це може призвести до надмірного завантаження суду і блокування його роботи. Деякі підслідні НАБУ напрямки суд розглядати не зможе, в той же час на нього буде покладений розгляд, здавалося б «непрофільних» справ – зокрема, щодо обігу наркотиків.

Крім того, громадська рада міжнародних експертів, яка буде оцінювати кандидатів в судді, не матиме права вето на кандидатури. Остаточне слово залишається за Вищою кваліфікаційною комісією суддів. Критерії ж, які висувуються до майбутніх суддів, можна без перебільшення назвати захмарними. Ця людина повинна бути не молодшою 35 років, а також:

мати стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років або науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років, або досвід професійної діяльності адвоката щонайменше сім років, або сукупний стаж (досвід) такої роботи щонайменше сім років;

мати значний практичний досвід професійної міжнародної діяльності у сфері права з питань протидії та боротьби із корупцією та володіти прогресивними світовими практиками в цьому напрямку.

Тож висока вірогідність, що таких людей просто не вдасться знайти, і в Антикорупційному суді не буде кому працювати.

Далі – залишаються лазівки, коли справи, підсудні Антикорупційному суду, зможуть розглядатись в інших судах.

Що пропонує «Самопоміч»

До групи авторів альтернативного законопроекту від фракції «Самопоміч» увійшли Роман Семенуха, Олена Сотник, Вікторія Войціцька, Ярослав Маркевич, Олександр Опанасенко та Ірина Подоляк.

У пояснювальній записці до документу йдеться, що в президентському документі були не в повному обсязі враховані рекомендації Венеційської комісії. Зокрема, це стосується занадто широкої підсудності для Вищого антикорупційного суду, «що в подальшому

унеможливить його ефективну роботу»; а також те, що запропоновані законопроектном процедури відбору суддів відводять для міжнародних експертів виключно дорадчу роль. «Це суперечить рекомендаціям Венеційської комісії, відповідно до яких міжнародним експертам має бути відведена вирішальна роль в процесі відбору суддів», – йдеться у пояснювальній записці.

Як розповів «Главкому» один зі співавторів документу Роман Семенуха, автори не претендують на те, щоб їхній законопроект став основним. «Мета – створення якісного, інституційно незалежного Антикорупційного суду. Якщо наші вимоги будуть враховані – а ми не виходимо за межі рекомендацій Венеційської комісії – фракція «Самопоміч» його підтримає», – зазначив він.

За словами Семенухи, по-перше, у альтернативному законопроекті йдеться, що Антикорупційному суду будуть підсудні усі кримінальні провадження стосовно злочинів, досудове розслідування яких здійснюється детективами НАБУ, а також інших злочинів, об'єднаних з такими справами в одне кримінальне провадження. «Це дасть можливість не маніпулювати передачею підслідності з метою уникнути розгляду саме Антикорупційним судом», – прокоментував парламентар.

По-друге, як зазначив нардеп, у законопроекті «Самопоміч» усунено кваліфікаційні вимоги на посаду судді, «які носять суб'єктивно-оціночний характер». Крім того, розширено перелік осіб, які можуть претендувати на такі посади. Зокрема, туди внесли людей, які мають досвід професійної антикорупційної діяльності у міжнародних, неурядових організаціях. Семенуха також зауважив, що Венеційська комісія заперечує відсутність права вето міжнародних урядових організацій, які брали участь у фінансуванні антикорупційних програм в Україні, щодо кандидатів, обраних конкурсною комісією.

По-третє, «Самопоміч» не погоджується з термінами запуску суду, які пропонує гарант. «Ми вважаємо, що пропозиція про те, що Антикорупційний суд розпочинає роботу за

умови призначення двох третин від загальної кількості суддів, може бути використана для штучного затягування запуску роботи суду. Тому ми пропонуємо, щоб уже після призначення третини від загального числа суддів суд розпочне роботу», – розказав він.

«Далі – президентський закон пропонує, що протягом 12 місяців після прийняття закону мають бути здійсненні подання главі держави для призначення суддів. Ми скорочуємо цей процес до 6 місяців», – додав Семенуха.

Варіант Ігоря Луценка

Нардеп від «Батьківщини» Ігор Луценко у своєму законопроекті пропонує ввести кваліфікаційні вимоги до осіб, які виявили бажання стати членом Конкурсної комісії. «Встановлено необхідність подання спеціальних документів (автобіографія, мотиваційний лист, два рекомендаційних листи) для взяття участі у відборі до Конкурсної комісії, які у подальшому мають бути опубліковані у публічному просторі для надання доступу будь-якому громадянину до інформації щодо членів конкурсної комісії. Це підвищить рівень довіри суспільства до членів Конкурсної комісії, безпосередньо самого конкурсу і до майбутніх антикорупційних суддів», – прокоментував нардеп «Главкому».

Крім того, проект Луценка допускає, що стати антикорупційним суддею зможуть представники різних правничих професій. Головне, що вимагається, – максимально високий рівень знань. «До суду мають увійти лише особи, які мають найкращі показники (кількість балів) за результатами кваліфікаційного оцінювання та інших перевірок у відповідності до вимог конкурсу», – пояснив парламентар.

Уперше до змагання за право носити мантию були допущені не тільки судді, а й представники інших правничих професій під час конкурсу на посади суддів Верховного суду. Тоді серед переможців опинились 9 адвокатів, 16 науковців, четверо осіб із сукупним стажем роботи в різних юридичних інституціях.

У документі також уточнюються вимоги до осіб, які не можуть бути призначені суддями.

Так, прибрано заборону претендувати на посаду для осіб, які «мали представницький мандат» та «обіймали політичні посади» на участь у конкурсі на суддю. «Крім того, додано заборону участі у конкурсі особам, які були членами Вищої ради просуддя, Державної фіскальної служби», – додав він.

У своєму проєкті закону Луценко пропонує, щоб Антикорупційному суду буди підсудні усі справи, пов'язані із корупцією, а не лише ті, які розслідує НАБУ. «Удосконалено предметну юрисдикцію майбутнього суду шляхом нормативної, а не до інструкційної прив'язки до процесуального законодавства», – уточнив він. Такий підхід нардеп вважає найбільш конструктивним, враховуючи постійні суперечки про підслідність між правоохоронними органами.

«П'ять копійок» від Капліна

Нардеп від БПП Сергій Каплін традиційно вирішив не втрачати чергову можливість попіаритись і теж долучився до резонансної теми створення Антикорупційного суду. Якщо вимоги президента до майбутніх суддів є занадто суворими, то й Каплін не надто опускає планку. Так, відповідно до законопроекту, який пропонує парламентар, на посаду судді Вищого антикорупційного суду може бути призначений громадянин України не молодший 35 років та який відповідає одній із таких вимог:

має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;

має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;

має досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;

має сукупний стаж (досвід) зазначеної у пунктах 1 – 3 цієї частини роботи (професійної діяльності) щонайменше сім років.

Над переліком тих, хто не може бути призначені суддями Вищого антикорупційного суду, Каплін попрацював ретельно. Серед них є такі: особи, які упродовж десяти років, що передують призначенню, працювали в будь-яких правоохоронних та силових органах, у митних органах, у НАЗК, у Національному агентстві з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Антимонопольному комітеті, Рахунковій палаті тощо – тобто практично у будь-якій державній структурі, – а також обіймали політичні посади. Шлях на цю посаду Каплін хоче закрити також для тих, хто упродовж останніх п'яти років перебував у договірних відносинах з політичними партіями; відомості про кого внесені до Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення. На думку Капліна, не повинен бути антикорупційним суддею той, хто був членом Вищої кваліфікаційної комісії суддів, входив до складу тендерних комітетів.

Каплін також подбав про безпеку майбутніх антикорупційних суддів. Він пропонує, щоб суддям Вищого антикорупційного суду, а у разі потреби – і членам їх сімей надавалась цілодобова охорона, яку забезпечує Служба судової охорони. Житло судді має оснащуватися сигналізацією. Крім того, прописано, що службові приміщення Вищого антикорупційного суду оснащуються сучасними засобами безпеки, які гарантують особисту безпеку суддів, збереження документації суду (*Главком (<https://glavcom.ua/country/politics/antikorupciyniy-sud-torgi-pochalisya-466251.html>). – 2018. – 16.01*).

Р. Романюк, Українська правда: Страшний антикорупційний суд. Чому Україна свариться з Заходом

Україна стоїть на порозі великої політичної битви.

На відміну від решти баталій останніх років, протиборчими силами виявилися не різні табори українського політикуму, а весь правлячий клас країни та її західні партнери.

Причиною напруги, яка з небаченою силою спалахнула на початку нового року, стало питання створення Антикорупційного суду.

Вперше воно виникло ще навесні 2016 року, коли президент Петро Порошенко готував свій варіант судової реформи.

Від того часу про створення Антикорупційного суду багато говорилося, українська влада обіцяла західним донорам от-от взятися за це питання, але насправді просто тягнула час.

Створювати неконтрольований суд, тим паче на умовах Заходу, у владних кабінетах не мали ні найменшого бажання. І внесений Порошенком у Раду половинчастий законопроект – зайве тому підтвердження.

Проте не варто робити з президента єдиного винуватця цієї ситуації.

Насправді, запропонований ним варіант створення Антикорупційного суду відображає позицію всієї політичної еліти. Незалежний суд у спайці з незалежними НАБУ і САП означає для правлячих кіл, ні більше ні менше, загрозу існуванню.

От тільки політичне виживання українських можновладців, схоже, усе менше хвилює Захід. Якщо не сказати – усе більше дратує.

Антикорупційний саботаж

Початок нового року для української влади виявився напруженим. Заледве керівники держави встигли поприлітати зі своїх відпусток на Мальдівах, на Батьківщині їх уже чекали великі проблеми.

15 січня глава Адміністрації президента Ігор Райнін отримав листа, підписаного головою місії МВФ в Україні Реном ван Роденом. Копію послання доставили в головні кабінети в Кабміні та Верховній Раді.

Зміст листа від МВФ був максимально відвертим й однозначним. Без зайвої дипломатії ван Роден писав, що Фонд вимагає від Порошенка змінити поданий ним законопроект «відповідно до взятих на себе зобов'язань».

Далі, позиція за позицією, представник МВФ із погано приховуваним роздратуванням пояснив, які саме обіцянки перед Фондом українська влада «забула» виконати.

Суть їх зводиться до кількох головних пунктів:

- надати Громадській раді міжнародних експертів право блокувати призначення суддів, до яких є претензії;

- допустити в цю Раду не тільки представників міжнародних організацій, але й донорів, тобто МВФ, СБ та інших;

- не затягувати повноцінний запуск роботи суду;
- не завантажувати Антикорупційний суд справами, не підслідними НАБУ.

Для більшої переконливості представник МВФ пояснив, що без виконання цих умов співпраці Фонду з Україною не буде.

У Порошенка одразу поквапилися нагадати, що законопроект уже в Раді, тому всі питання слід вирішувати саме в парламенті. Але таких відмовок західні партнери слухати більше не захотіли.

Уже наступного дня, 16 січня, майже аналогічні вимоги до України висунув і Світовий банк. Цього разу платою за зволікання з боку влади можуть бути 800 мільйонів доларів банківських гарантій, які має надати Україні СБ.

Президент Порошенко спробував запевнити західних друзів, що він усіляко підтримує створення Антикорупційного суду. На щорічному прийомі дипломатів у Маріїнському палаці Петро Олексійович навіть назвав це завдання пріоритетним на 2018 рік, про що попросив послів переказати у свої столиці.

Але після двох публічних «привітів» Києву прилетів і третій, не менш болючий – із Брюсселя. Речник ЄС заявив, що спроби вихолостити закон про Антикорупційний суд можуть коштувати Україні безвізу.

Після цього стало зрозуміло, що Захід більше не вірить словам і обіцянкам. Він вимагає дій.

Крім того, фінансові донори, які влили в Україну мільярди своїх грошей, очікують ясності й прогнозованості. Ніхто більше не хоче опинитися поза ситуацією, як, скажімо, в історії з призначенням глави Бюро розслідувань.

Тоді під час начебто публічного конкурсу в останній момент влада протягнула нікому не відомого, але близького до себе керівника нового надпотужного органу.

Як би цього не хотіли на Печерських пагорбах, але МВФ та інші донори – це не благодійні організації. Вони давали гроші під конкретні реформи, і їх доведеться втілити. Іншого шляху просто немає: Україна винна МВФ більше 12 мільярдів доларів, не кажучи про інших донорів.

Те, з якою однаковістю заговорили ключові партнери на Заході, тільки додає певності, що Києву від своїх зобов'язань нікуди не подітися. «Не чути» місцевих активістів і депутатів влада ще якось могла, але «не почути» МВФ, Світовий банк та ЄС їй уже навряд чи вдасться.

За великим рахунком, проти Порошенка застосували його головний козир, який він викладав на стіл останні чотири роки, – солідарну позицію Заходу.

«Зовнішнє управління»

На шляху до створення незалежного Антикорупційного суду у варіанті Заходу є кілька великих проблем. Небажання Петра Порошенка – тільки одна з них. І навіть не найбільша.

Самій ідеї створити не підконтрольний нікому суд шалено противиться весь правлячий клас. УП опитала кілька десятків політиків, від членів так званої «стратегічної сімки» при президентові до рядових депутатів і міністрів. З цих розмов можна упевнено зробити єдиний висновок: політична битва буде дуже серйозною.

Попри різницю в поглядах і приналежність до різних груп впливу, більшість із тих, з ким довелося спілкуватися УП, категорично проти «замикання антикорупційної вертикалі».

«Якийсь мудак з-за бугра приїде і буде розказувати нам, як тут жити і будувати свою

країну? Вони зроблять свій ручний суд і це все – кінець. Вони замкнуть вертикаль: НАБУ-САП-суд. І далі підуть «антикорупційні трійки», як в НКВС. Бо прийдуть, по кого захочуть і коли захочуть. Це буде держава в державі», – обурюється не під запис один із впливових депутатів БПП.

«Захід хоче поставити нас уже під повне зовнішнє управління! Вони там думають, що натиснуть на Порошенка, а він змусить нас усе прийняти. Але так не буде. Не в цьому випадку», – додає інший депутат уже з фракції «Народного фронту».

Власне, ці дві позиції – зовнішнє управління й «антикорупційні трійки» – два найбільших страхи, які й об'єднують політичну еліту нинішньої України.

Умовно кажучи, свита вимагає від короля проявити силу і не виконувати вимог кредиторів. І це не просто слова: першу пробу боєм такої моделі поведінки провели ще перед Новим роком.

У медіа вона тоді отримала назву «закон про вбивство НАБУ». 6 грудня глави фракцій коаліції Максим Бурбак та Артур Герасимов зареєстрували в Раді законопроект, який різко обмежував незалежність НАБУ та давав президенту і Раді важелі для легкого звільнення керівника цього органу.

Ситуація була настільки гострою, що у справу довелося напряму втручатися послу США в Україні.

Правда, тоді за гучним законом майже непомітно коаліція звільнила неугодного главу антикорупційного комітету Ради Єгора Соболева. Як пізніше зізнавалися співрозмовники УП в оточенні президента, ці дві події були складовою одного «гамбіту»: пригрозивши «великою» проблемою знищення НАБУ, влада успішно вирішила «малу» проблему Соболева.

І західні партнери, з якими в того були дуже добрі відносини, спокійно сприйняли цю відставку.

Якщо правлячий клас пішов на таке загострення для вирішення незначної проблеми, то в питанні Антикорупційного суду спротив буде ще серйознішим.

Уже зараз у президентській команді лунають думки про те, що МВФ «треба послати».

«У світі гроші є. У Китаї є гроші, в арабських фондах є гроші, багато де є. І там ніхто ніяких судів не вимагає. Треба проявити силу, інакше нам кінець», – ледь стримуючись від відвертої лайки заявив УП один із депутатів БПП.

Більшість зі співрозмовників УП як у владі, так і в опозиції, навіть не припускають можливості, що Захід намагається допомогти Україні та підтримати її на шляху до подолання корупції.

Такої можливості серед українських політичних кіл фактично ніхто навіть не розглядає. І це, насправді, не дивно.

Бо як тільки припустити таку можливість, то доведеться визнати, що більшість мільонерів від влади нажили свої статки, м'яко кажучи, не зовсім законно. А те, що так збагачувались усі, після створення Антикорупційного суду автоматично перестане бути аргументом.

Це надто важке зізнання. Набагато легше тицяти пальцем у «злих дядьків з-за бугра», які хочуть усіх знищити, щоб керувати країною самим. Так зручніше, бо не треба визнавати власних гріхів.

Власне, на північ від України є країна, яка досить «успішно» йде цим шляхом. Але, як відомо, Україна – не Росія. Хай би комусь і хотілося правити, як Путін (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/articles/2018/01/23/7169243/>). – 2018. – 23.01).

У. Безпалько, Daily.RBC: Антикоррупционный суд: о чем спорят Запад и украинская власть

Впротивовес успешному голосованию за законопроект о реинтеграции Донбасса, 18 января, в предпоследний день парламентской сессии, народные депутаты так и не смогли включить в повестку дня сессии другой резонансный законопроект – об антикоррупционном суде. В Раде законодательных инициатив о новом судебном органе зарегистрировано пять: один от президента и четыре альтернативных депутатских. И это несмотря на систематические призывы международных партнеров создать антикоррупционный суд. Что происходит вокруг создания новой судебной инстанции – разбиралось РБК-Украина. В последние дни декабря президент Петр Порошенко внес в парламент законопроект об антикоррупционном суде. Предполагалось, что после возвращения с праздничных выходных народные депутаты приступят к рассмотрению двух значимых законопроектов – о реинтеграции Донбасса и антикоррупционном суде. После растянувшегося на три дня рассмотрения и голосования за первый законопроект, к антикоррупционному суду депутаты перешли после 14 часов четверга. Причем по регламенту в повестку включаются одновременно все

пять имеющихся проектов – один от президента и четыре альтернативных. По процедуре, после включения в повестку дня сессии законопроекты должен рассмотреть профильный комитет – по вопросам правовой политики и правосудия. И уже затем Рада может перейти к голосованию в первом чтении. Получается, если бы депутаты и отдали свои голоса за включение законодательных инициатив в повестку дня сессии, то комитет бы уже все равно не успел рассмотреть законопроект. Ведь 19 января – последний рабочий день седьмой сессии ВР и впереди у депутатов две недели каникул. «На самом деле, включение в повестку дня законопроекта об Антикоррупционном суде не имеет никакого смысла, так как он автоматически включается в повестку дня следующей сессии. Это имело бы смысл в этот вторник, тогда бы комитет успел его рассмотреть на этой неделе, а в четверг это уже такое ... Поэтому на следующей сессионной неделе мы уже будем иметь возможность рассматривать закон об Антикоррупционном суде в комитете», – объяснил член профильного комитета ВР, нардеп от «Народного фронта» Леонид Емец. И парламент после трех попыток

так и не включил документ в повестку дня. Первый раз на утреннем заседании «за» проголосовали 183 парламентарии. В «Народном фронте» настояли на повторной попытке. Исход голосования был провальным: 200 и 204 голосов при второй и третьей попытке соответственно. В то же время, как объясняли РБК-Украина собеседники в БПП, президент Порошенко намеревался продемонстрировать МВФ подвижки в вопросе создания антикоррупционного суда. Поэтому и планировалось включить законопроекты на январской пленарной неделе – до Всемирного экономического форума в Давосе 23-26 января, в рамках которого, как известно, у Петра Порошенко назначена встреча с директором-распорядителем фонда Кристин Лагард. «Президенту есть о чем отчитываться в Давосе – мы приняли очень нужный стране закон, а это изменение процедуры приватизации предприятий государственного сектора экономики. Эта процедура позволяет проводить так называемую малую и большую приватизацию», – парировала на вопрос журналистов о привязке голосования к форуму в Швейцарии представитель президента в парламенте Ирина Луценко по окончании вечернего заседания 18 января. Оглядываясь на Запад По информации РБК-Украина, бесполезность включения законопроекта в предпоследний день сессии – не единственный фактор, возникший вокруг законодательной инициативы по созданию антикоррупционного суда. Второй нюанс – замечания и жесткая позиция МВФ, Всемирного банка и ЕС. Ранее «РБК-Украина» уже подробно рассказывало, какие нормы предлагаются в президентском законопроекте. И как отмечал в беседе с изданием советник главы АП, автор законопроекта Георгий Вашадзе, он был прописан, придерживаясь рекомендаций Венецианской комиссии. Однако ряд норм документа все же был раскритикован МВФ и другими международными партнерами. Прежде всего в фонде не согласны с процедурой отбора судей, с положениями закона, которые, по их оценке, направлены на торможение создания суда, а также с его юрисдикцией. Так, согласно президентскому документу, при Высшей квалифика-

ционной комиссии судей (ВККС), которая должна будет осуществлять отбор судей, предусмотрено создание Общественного совета международных экспертов. Тем не менее, если этот Общественный совет решит, что какой-то из кандидатов на должность судьи не соответствует определенным законом критериям, то ВККС сможет ветировать такой вывод при наличии голосов 11 из 16 членов ВККС. То есть 2/3 своего состава. В МФВ и Всемирном банке считают, что подобное условие противоречит рекомендациям Венецианской комиссии. Поскольку в таком случае Общественному совету отводится совещательная роль, а не решающая. В выводах Венецианки действительно прописано требование решающей роли для совета – «crucial role». Авторы законопроекта в беседе с «РБК-Украина» уверяют: их документом предусмотрена как раз решающая «crucial» роль для совета, при этом сохраняя право вето ВККС. В противном случае, без права вето комиссии, Общественному совету отводится «banning role» – запрещающая, окончательная роль, считают в авторском коллективе. Именно разница в трактовании «crucial» и привела к недопониманию между Киевом и Вашингтоном, говорят авторы документа. С другой стороны, закрепление за советом международных экспертов полномочий по окончательному решению – «последнему слову» в отборе судей – по версии авторов, может идти вразрез с Конституцией. Такого же мнения придерживаются и в АП, и во фракциях и группах парламента – как коалиционных, так и в ряде оппозиционных, с представителями которых общалось РБК-Украина. Но в МВФ и Всемирном банке убеждены: «кандидаты, которых Общественный совет сочтет неприемлемыми, не должны попадать в перечень возможных номинантов, отрицательное решение ОС в отношении кандидата должно быть обязывающим». Кроме того, обе институции считают, что «для широкого участия экспертов право рекомендовать членов совета должны иметь как международные организации, так и международные доноры». Второе замечание касается отсутствия в законопроекте определения по количеству судей

антикоррупционного суда. Также западные партнеры не довольны юрисдикцией антикоррупционного суда, которая предусмотрена документом от президента. По их мнению, юрисдикция суда должна отвечать юрисдикции Национального антикоррупционного бюро и Специализированной антикоррупционной прокуратуры. В президентском законопроекте же предусмотрена предметная юрисдикция нового суда, которая базируется на коррупционных преступлениях и преступлениях, связанных с коррупцией. «Мы против субъектной юрисдикции. Мы взяли весь перечень коррупционных преступлений, исходя из Криминального кодекса Украины. Коррупционные и преступления, связанные с коррупцией. Это как раз одно из требований Венецианской комиссии – «corruption and corruption-related crimes». Что также звучало – это статья о декларациях чиновников. Думаю, мы можем добавить эту статью отдельно, прописать, что эта статья прямо направляется в юрисдикцию АКС. Если какую-либо статью нужно добавить или убрать из этого перечня, то это возможно обсудить», – отметил изданию Георгий Вашадзе. По его мнению, в суд не будут «спамить» и загружать делами, так как документом обозначено ограничение – дела с ущербом в около 850 тысяч гривен (500 прожиточных минимумов для трудоспособного лица) и более. «В подследственность НАБУ могут не попасть люди, замешанные в серьезных коррупционных схемах. В скором времени у нас заработает ГБР, если ими будет расследоваться серьезное коррупционное преступление – оно также должно иметь возможность попасть в АКС. Мы ведь не создаем специальный суд для НАБУ и САП. Для нас важно, если есть весомое коррупционное преступление, чтобы решение принимал новосозданный независимый антикоррупционный суд, к которому будет определенное доверие», – считает Вашадзе. Во Всемирном банке в свою очередь высказали замечания к квалификационным требованиям к судьям АКС. В частности, в документе от президента для антикоррупционных судей, помимо опыта работы в Украине, требуется

значительный опыт профессиональной деятельности в международных межправительственных организациях или международных судебных учреждениях за рубежом в сфере права по вопросам противодействия и борьбы с коррупцией. Во ВБ в свою очередь считают, что прописанные требования для кандидатов «широкие и нереалистичные». И в МВФ, и во Всемирном банке, и в ЕС категоричны: законопроект от президента необходимо пересмотреть. По информации РБК-Украина, вплоть до 18 января в АП рассматривался вариант и вовсе отозвать законопроект Порошенко, учесть замечания Запада и внести заново откорректированный проект. Однако ближе к вечеру появилось очередное заявление от МВФ, где высказали ожидания об изменении документа между первым и вторым чтением. Аналогичный меседж ранее озвучивали и во Всемирном банке. Параллельно, в тот же вечер 18 января, дальнейшие планы по антикоррупционному суду очертила и представитель президента в парламенте Ирина Луценко: «Следующую сессию мы начнем с включения его в повестку дня. Дальше начнется серьезная работа депутатского корпуса». По ее словам, в Верховной Раде после прохождения законопроектом первого чтения «вероятно, будет создана рабочая группа». «Конечно, будут учтены рекомендации Венецианской комиссии, МВФ. Будем искать консенсус и, конечно, законопроект будет в той или иной степени изменен. Но закон об Антикоррупционном суде будет принят. Когда сможет заработать сам суд? Исходя из оптимистичных прогнозов – где-то до полугода, с учетом всех процедур», – написала она 18 января на своей странице в Facebook. Между тем, ни авторы законопроекта, ни Администрация президента все еще не имеют окончательного понимания того, каким в конце концов будет документ. Так же, как и нет понимания того, по каким пунктам документа и замечаниям получится (или не получится) достичь компромисса с иностранными партнерами, так как переговоры с ЕС и посольствами все еще продолжаются. Плюс, в Давосе еще запланирована встреча с руководителем МВФ. «Мы можем принять в

том виде, в котором хотят в МВФ. В том числе о роли Общественного совета. Но тогда уж точно можно будет утверждать о неконституционной деятельности. И большая вероятность, что рано или поздно кто-то подаст жалобу в Конституционный суд. На самом деле,

даже в их условиях ничего страшного нет», – резюмировал в беседе с РБК-Украина собеседник в команде президента (*Daily.RBC.ua* (<https://daily.rbc.ua/rus/show/antikorrupsionnyy-sud-sporyat-zapad-ukrainskaya-1516716048.html>)). – 2018. – 23.01).

К. Матвієнко, Українська правда.Блоги: До оновленої Конституції України слід включити норму про неодмінну місію всіх гілок влади повністю відновити територіальну цілісність держави станом на 1 січня 2014 року

Двадцять сім років тому, 20 січня 1991 року, у Кримській області УРСР відбувся референдум щодо відновлення автономного статусу півострова. На підставі цього волевиявлення, Верховна Рада Української РСР 12 лютого 1991 року ухвалила Закон про відновлення Кримської АРСР у складі УРСР. Після проголошення 24 серпня 1991 року незалежності України, Верховна Рада АРК, 4 вересня того ж року, ухвалила Декларацію про державний суверенітет Криму у складі України.

Дату 20 січня 1991 року відзначають як День Автономної Республіки Крим.

Наприкінці 80-х та початку 90-х років владна верхівка в СРСР поступово усвідомила ту обставину, що із запровадженням, навіть обмежених, політичних та економічних свобод, неминучою є і дезінтеграція Радянського Союзу. Сподівання правлячої номенклатурної еліти на те, що з тоталітарної і фактично жорстко унітарної радянської держави вдасться створити відносно демократичну федерацію швидко розвіялися під наростаючими хвилями національно-визвольних рухів у Балтії, Закавказзі, Казахстані і Середній Азії. Та перед усім – в Україні, бо без неї СРСР не міг би існувати, навіть логістично. Отож Москва перейшла до політики внутрішньої дестабілізації союзних республік, стимулюючи в них сепаратистські рухи, у сподіванні на те, що тамтешні націонал-комуністи з метою збереження своєї влади звернуться по допомогу до Кремля.

Найкривавіші результати цієї підривної роботи мають місце на Кавказі – Нагірний Карабах, Абхазія, Осетія, ...

Спроба створення «Віленського краю» у Литві цілковито провалилася через те, що громадяни і керівництво країни виявили високу культуру і добре розуміння справжніх цілей Москви. Далася взнаки пізніша, у порівнянні з іншими територіями СРСР, окупація Балтії – 1939 рік, за таємним пактом Гітлера зі Сталіним.

Молдові поталанило значно менше – Придністров'я досі залишається непідконтрольним і небезпечним анклавом-плацдармом на її суверенній території. Небезпечним – і для Молдови, і для України, і навіть для Румунії – ЄС.

Автономізація Кримської області так само була елементом підривної політики Москви проти України, яка здійснювалася за активної допомоги українських комуністів у Києві. Однак, попри те, що у Криму проживала більшість етнічних росіян, (Всесоюзний перепис населення 1989 року зафіксував цей показник на рівні 64%), навіть незважаючи на те, що у 1994-1995 роках посаду президента АР Крим обіймав цілковито проросійський діяч Юрій Мешков, Крим залишався переважно органічною складовою України. Усі спроби Москви розхитати ситуацію на півострові лишалися марними.

Здавалося, що крапку у цих намаганнях зрештою поставив конфлікт довкола острова Тузла восени 2003 року.

Причини перманентних поразок дестабілізаційних зусиль Росії у Криму переважно

полягали у високому рівні інтеграції півострова в народногосподарський комплекс України, значної пов'язаності його мешканців з населенням материкової частини країни, але головне – у мирному розвитку нашої країни після, так само мирного, здобуття Незалежності. Особливо яскраво це виявилось під час Першого Майдану, коли високоорганізовані громадяни у цілковито ненасильницький спосіб запобігли узурпації влади проросійським кримінальним кланом.

Епічні перемоги мирного, навіть карнавального, Першого і феноменально героїчного, трагічного Другого Майданів сприймалися російською верхівкою як власні екзистенційні поразки. Найбільше у Кремлі боялися, що це відчуття передасться широкому російському загалу. Надто, якщо в Україні вдасться збудувати сучасну, динамічну та інноваційну державу.

Відтак Росія вдалася до кривавої агресії, окупації Криму, Севастополя, частин Луганської і Донецької областей.

Направду війна з Україною – це крок відчаю російського режиму. Ним перекреслюється кількасторічний міф про спорідненість українського і російського народів, викривається справжнє обличчя російського самодержавства в усіх його історичних формах. Ця війна призвела до втрати Росією членства у клубі великих держав – колишня «G-8», непоправних економічних збитків, а у глобальному вимірі – до самознищення власних цивілізаційних перспектив.

Проте саме відчай ворога становить найбільшу небезпеку для України, бо супостат, не маючи змоги вийти з війни без втрати обличчя, обирає шлях її ескалації.

Відтак перед нами стоїть надскладне завдання відновити суверенітет України у її визнаних світовим співтовариством кордонах, станом до 2014 року.

Досягнення цієї мети має відбутися у внутрішньо політичній, міжнародно-правовій, економічно-інфраструктурній, військово-дипломатичній інформаційно-гуманітарній, та інших площинах.

Законопроект про так звану «реінтеграцію Донбасу», ухвалений парламентом у четвер, слідом за «безальтернативним Мінським процесом» не дає жодної відповіді на питання про

реальні перспективи повернення суверенітету України над Кримом і Севастополем, утім як і у випадку окупованої території Сходу України.

Така гібридна, як тепер говорять, позиція української влади є додатковим свідченням її неспроможності вирішувати надскладні проблеми, що постали перед країною.

В порядку перезавантаження влади, наше суспільство неодмінно постане перед необхідністю оновлення Конституції у відповідності до сучасних обставин буття цивілізації. Серед інших інноваційних правових новел, які неодмінно слід буде зафіксувати в Основному Законі, до його перехідних положень слід включити такий пункт:

«Відновлення цілісності і недоторканості території України у межах її державного кордону, станом на 1 січня 2014 року, визначають, зокрема, зміст і спрямованість діяльності Верховної Ради України, Президента України, Конституційного Суду України, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, судів, інших державних та самоврядних установ і підприємств.

Дії, фізичних та юридичних осіб, що перешкоджають меті повного відновлення цілісності і недоторканості території України розглядаються як злочин проти держави та караються відповідно до вимог Кримінального Кодексу України.

Бездіяльність посадових осіб, що завдала шкоди відновленню цілісності і недоторканості території України розглядається як злочин проти держави та карається відповідно до вимог Кримінального Кодексу України».

Це не пустопорожня декларація. Така конституційна норма потребуватиме розробки системи законодавчих і підзаконних актів у всіх напрямках, що ведуть до комплексного досягнення мети відновлення суверенітету над усією визнаною світовою спільнотою територією України – тобто політико-правовій стратегії відновлення територіальної цілісності. Така норма поставить правовий бар'єр найвищого – конституційного рівня замірам бариг від влади торгувати нашим суверенітетом (*Українська правда. Блоги* (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/matvienko/5a63385f9c6f7/>). – 2018. – 21.01).

М. Давидюк, 24tv: Реінтеграція Донбасу: всі плюси і мінуси нового закону

18 січня, Верховна Рада проголосувала за так званий «Закон про реінтеграцію Донбасу». І це голосування мало свої плюси і мінуси.

Позитивні аспекти голосування за Закон про реінтеграцію Донбасу

Перше – добре, що прийняли цей закон і тим самим підсилили нашу переговорну групу на майданчику ООН. Забрали зайві аргументи у Росії щодо того, що війська мають бути на лінії розмежування, а не на україно-російському кордоні. Наразі всі крапки над і в цих питаннях розставлено. І в ООН, і в переговорах Волкер-Сурков уже чітко і зрозуміло, хто є агресором, і хто має за все відповідати. Більше того, яким чином і в якому форматі вводити миротворчі війська.

Друге – парламент продемонстрував єдність, хоча і провладна партія показала невігластво і певний нігілізм, тому що будь-що намагалась протиснути власний сценарій, дуже часто звертаючи уваги на правки представників опозиції, а інколи і своїх депутатів.

Водночас, не варто вважати святою і опозицію. Адже на це невігластво влади вони відповіли законодавчим спамом, накидавши близько 700 поправок. При чому часто не заради покращення закону, а заради затягування часу, медіа уваги та власного піару.

Тим не менше, єдність була продемонстрована: 280 голосів віддано за цей законопроект. Практично, за нього проголосувала коаліція у своєму первозданному вигляді – всі, крім опозиційного блоку. Тобто, це та коаліція, яку ми бачили на початку, і яка підписувала договір.

Негативні аспекти

Із негативів варто виокремити, що не до кінця прописані права Президента, які не завжди вписуються в конституційні повноваження 280 учасників голосування. Все-таки варто було концентрувати мінімум 300 для того, щоб розширення його військових можливостей були підкріплені конституційною більшістю, а не замасковане збільшення його повноважень.

Друге – це все-таки відсутність у законі Криму, адже якщо ми говоримо про окуповані території, ми не повинні їх розділяти. Адже Крим, як і Донбас, теж є окупованим. Навіть більше, Росія визнає його окупацію.

Цікава позиція влади: вони спочатку не хотіли його включати до законопроекту, хоча пропозиції були і від їхніх депутатів, потім у тексті все одно з'явилися посилання на Крим. Наприклад, час відліку введення російських військ на територію України.

Третій і, певно, найбільший негатив – це час. На один закон пішов цілий тиждень. Завтра п'ятниця і ми впевнені, що депутати вже традиційно нічого яскравого не продемонструють, тільки відсотків 20-30 з них зможуть з'явитись у залі засідань.

Просто, з таким темпом нам країну не реформувати. Адже сьогодні в пакеті ще була приватизація й антикорупційний суд, і якщо перша все ж таки пройшла, в силу підтримки Прем'єра та голосами 266 депутатів. Що дуже важливо, адже даний закон може знищити чиновницьку корупцію на держпідприємствах, забрати ставлеників олігархів від потоків та зробити так, що з бюджету не будуть вимиватись мільярди гривень через збиткові підприємства.

Інший закон – так і не був прийнятий, хоча на нього зачекався український народ, іноземні інвестори та МВФ.

Антикорупційний суд та корупція, яку він покликаний подолати – найбільше питання останніх років. І тому саме від прийняття закону буде залежати якість роботи Верховної Ради і взагалі цілого скликання.

Адже зараз, наприклад, є такі хитрості, що, мовляв, до березня давайте тягнути, а потім в кінці березня скажемо, що рік піде на створення антикорупційного суду. Тоді, відповідно, можна буде провести вибори Президента при старих судах. А вже новообраний керівник країни, хто б він не був (надія українського парламенту, звісно, щоб він був представником типових олігархічних структур), потім відхилить цей

антикорупційний суд, і вони всі й далі будуть у безпеці.

Але отримавши вотум на 5 років, цей кандидат зможе не зважати на думку західних партнерів. Саме з цієї причини дуже важливо дотиснути це питання.

І зараз ми говоримо про надважливі, архіважливі питання. А ще є не менш важливі питання бюрократії, модернізації, стратегічних проєктів... Про все це сьогодні ніхто не говорить, вони

відійшли на другий план і Рада ледве справляється з такими очевидними завданнями, на які з одного боку тисне населення, з другого – дірка в бюджеті, а з третьої сторони – західні партнери.

Очевидно, Раді потрібно пришвидшитись, покращити свою якість і все-таки рухатись вперед, бо часу в них не так вже і багато (*24tv* (https://24tv.ua/reintegratsiya_donbasu_vsi_plyusi_i_minusi_novogo_zakonu_n915329). – 2018. – 18.01).

Є. Солонина, Радіо Свобода: Мова і держава: «закон Ківалова-Колесніченка» відкладуть, скасують чи замінять на новий?

Скасувати закон «Про засади державної мовної політики», так званий «закон Ківалова-Колесніченка» вимагали 23 січня під стінами Конституційного суду України. Суд продовжує розгляд подання про відповідність цього закону Конституції. Між тим, у парламенті говорять про готовність проголосувати за один із «мовних законопроектів», який скасує «закон Ківалова-Колесніченка» та статус російської як регіональної мови зокрема. А в опозиції заявляють про «згубні наслідки» таких рішень. Експерти ж говорять про неготовність і небажання влади змінювати чинний мовний закон, ухвалений у часи Януковича.

У Києві біля Конституційного суду близько ста активістів 23 січня вимагали скасувати закон «Про засади державної мовної політики», так званий «закон Ківалова-Колесніченка». Учасники протесту також вимагають звільнення тих суддів Конституційного суду, які працюють з часів колишнього президента Віктора Януковича і, на думку протестувальників, блокують визнання неконституційним цього закону».

Цей закон ухвалювали з величезними порушеннями процесуальних норм, і навіть за відсутності в країні деяких депутатів, чії картки голосували, заявив під час протесту під КСУ лідер об'єднання «Свобода» Олег Тягнибок. Нині ж, за його словами, питання свідомо затягують як у суді, так і у Верховній Раді та на Банковій.

«Очевидно, закон внесли до порядку денного, щоб ухвалити якийсь рішення. Але коли раніше ми, колишні народні депутати та активісти, могли брати участь у таких засіданнях, то нині його призначили у закритому режимі. Ще одним пунктом у порядку денному є обрання голови суду. І для нього розгляд подання щодо цього закону буде таким собі іспитом на правдивість», – наголосив Тягнибок.

За словами представників об'єднання «Свобода» та інших громадських організацій, які прийшли під стіни КСУ, президент України Петро Порошенко досі не призначив суддів Конституційного суду за своєю квотою, так само, як і Верховна Рада, яка має призначити кількох нових суддів, на місце тих, які працюють від часів Януковича.

«Чимало суддів працюють з часів Януковича, саме вони проти визнання цього закону неконституційним. Але є й позитив. Суддя-доповідач Ігор Сліденко мало не щотижня робив подання щодо цього закону, доки зрештою суд не здався», – зазначив ініціатор акції протесту, заступник голови Координаційної ради із застосування української мови в усіх сферах життя при Міністерстві культури Тарас Марусик.

Утім, 23 січня Конституційний суд не завершив розгляду цього питання, йдеться на його сайті.

Верховна Рада може не чекати рішень Конституційного суду, а просто ухвалити

один із поданих мовних законопроектів, що автоматично скасує чинний закон, пояснив Радіо Свобода заступник голови парламентського комітету з питань культури і духовності Віктор Єленський. За його словами, для цього парламент здатен набрати достатню кількість голосів.

«Я голосуватиму за один із мовних законів, поданих до парламенту. Усі три законопроекти ми підтримали на комітеті. Якщо один із них буде ухвалено, то автоматично втратить чинність закон Ківалова-Колесніченка», – пояснює депутат.

Частина парламентської опозиції, зокрема «Опозиційний блок», традиційно виступає категорично проти зміни чи скасування чинного закону про засади мовної політики. Нинішні спроби це зробити – є лише намаганням відвернути увагу суспільства від економічних проблем, і вони матимуть згубні наслідки для України, заявив у коментарі Радіо Свобода співголова фракції «Опозиційний блок» Олександр Вілкул.

«Зараз, як тільки гіршає економічна ситуація, долар росте неконтрольовано, новий виток тарифів, одразу починають порушувати питання мови, питання війни, радикали блокують Києво-Печерську Лавру. Тобто, роблять усе для відвернення уваги людей від економічних питань. Ми маємо зрозуміти, що саме ми будемо. Якщо це мультикультурна, багатомовна толерантна європейська держава, тоді модель регіональних мов, імплементація Європейської хартії, тоді це правильно. Якщо ж ми будемо державу на основі націоналізму, причому зразка 19-го століття, – то треба цей закон скасовувати. Але я особисто за будівництво європейської держави», – сказав Олександр Вілкул із «Опоблоку». Він попереджає, що в разі скасування чинного мовного закону «розкол у суспільстві лише поглиблюватиметься».

Нинішня влада не готова братися за мовне питання через цілу низку причин, і ситуація може змінитися лише безпосередньо під час виборчих перегонів, пояснює Радіо Свобода перспективи зміни мовного законодавства в Україні політичний експерт Олександр Солонтай.

«На це немає ніякої політичної волі. Тоді, у 2014 році, рішення про скасування мовного закону не підписали, бо українська

влада врахувала і міжнародну реакцію на такі законодавчі зміни, і внутрішню реакцію російськомовного Сходу, і те, що чимало російськомовних зі зброєю пішли захищати Україну. Нині момент теж незручний. Зручним він був би на тлі економічного зростання, як ще один крок для зміцнення державності. Втім, розгляд законів на заміну «законові Ківалова-Колесніченка» можливий у рамках виборчої кампанії одного з кандидатів у президенти, але це буде точно не Порошенко», – визнає експерт.

Верховна Рада ухвалила закон «Про засади державної мовної політики» (неофіційно відомий як «закон Ківалова-Колесніченка») 3 липня 2012 року з численними порушеннями, які зафіксувала опозиція. Це голосування призвело до масових протестів, проти яких тодішня влада застосувала силу.

За скасування «мовного закону» Верховна Рада проголосувала ще 23 лютого 2014 року, однак тодішній голова Верховної Ради та виконувач обов'язків президента України Олександр Турчинов не підписав схвалений закон «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про засади державної мовної політики»: за його словами, це «призвело б до загострення соціальної напруги та створило б умови для політичних спекуляцій».

У липні 2014 року із клопотанням визнати «закон Ківалова-Колесніченка» неконституційним до КСУ звернулися 57 народних депутатів України. Обґрунтовуючи неконституційність закону в цілому, вони стверджують, що були порушені процедура розгляду й ухвалення закону, крім того – низка положень закону створює умови для домінування регіональної мови над державною. Також вони звернули увагу, що передбачений законом «вибірковий захист регіональних мов або мов меншин надає привілеї одним мовним групам (національним меншинам) і обмежує права інших».

Ще в грудні 2016 року Конституційний суд України повідомив, що перейшов до закритої частини пленарного засідання для подальшого обговорення й ухвалення рішення у цій справі (*Radio Sloboda* (<https://www.radiosvoboda.org/a/28992419.html>). – 2018. – 23.01).

ПОЗИЦІЯ ВЛАДИ, ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Президент України П. Порошенко очікує, що в законопроекті про Антикорупційний суд будуть враховані рекомендації Венеціанської комісії. Про це він заявив під час телефонної розмови з президентом Європейської комісії Жан-Клод Юнкером.

«Антикорупційний суд має бути створений у відповідності до Конституції України та згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії», – наголосив Порошенко.

Він додав, що переговори з Юнкером продовжаться у Давосі під час Всесвітнього економічного форуму (*Нове время* (<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/poroshenko-antikoruptsijnij-maje-vidpovidati-konstitutsijita-rekomendatsijam-venetsianskoj-komisiji--2446295.html>). – 2018. – 19.01).

Прем'єр-міністр В. Гройсман чекає на ухвалення узгодженого з міжнародними партнерами закону про Антикорупційний суд. Про це він сказав в інтерв'ю телеканалу «112 Україна».

«Дуже важливо, щоб було ухвалено закон найближчим часом і щоб цей закон було узгоджено з нашими партнерами, нашими міжнародними партнерами, щодо створення Антикорупційного суду», – сказав голова уряду.

Створення такого суду, зазначив він, дасть змогу завершити формування структури антикорупційних органів в Україні (*Українська правда* (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/18/7168796/>). – 2018. – 18.01).

Президентський законопроект про Вищий антикорупційний суд передбачає залучення міжнародних експертів до відбору суддів, не порушуючи при цьому Конституції. Про це на брифінгу 15 січня заявив глава фракції «Блок Петра Порошенка» А. Герасимов.

«Я впевнений, що цей законопроект повністю відповідає рекомендації Венеціанської комісії», – сказав він.

Герасимов зазначив, що Венеціанська комісія застерігала Україну в тому, щоб залучення

міжнародних експертів не порушувало норми Конституції.

«І ця конструкція якраз в законі знайдена – вона чітко і відповідає Конституції, і дозволяє залучити міжнародних експертів», – заявив глава фракції БПП.

За словами політика, до підготовки ініціативи були залучені представники міжнародних організацій, які мали стосунок до створення НАБУ, експерти, яких на постійній основі залучає ОБСЄ, та інші міжнародні організації.

«Так, дійсно, ми будемо просити міжнародних експертів також долучитися до відбору суддів. Але давайте не забувати, що Україна є суверенною державою і у нас є Конституція України. І в Конституції країни дуже чітко прописано, що суддівський корпус повинен обиратися українською стороною – це переводячи на просту мову», – сказав Герасимов.

Він також додав, що ключове завдання – не дозволити «ворогам цього закону» через Конституційний суд скасувати його (*Українська правда* (<http://www.pravda.com.ua/news/2018/01/15/7168423/>). – 2018. – 15.01).

Українська судова система потребує повного перезавантаження, необхідна люстрація суддів та обрання суддів першої інстанції напряму громадами. Про це в ефірі телеканалу «Прямий» заявив позафракційний народний депутат А. Ілленко.

«Я все-таки сумніваюся, що в нинішньому парламенті все-таки вдасться ухвалити ту редакцію, яка дійсно зробить його (Антикорупційний суд – ред.) повністю незалежним і таким, який дійсно буде беззастережним і боротися проти корупції в повну силу, без різних політичних маніпуляцій і вибіркового правосуддя. Але, безумовно, цю мету треба перед собою ставити і треба добиватися цього.

І для нас, для «Свободи»... ми, безумовно, підтримуємо створення в Україні Антикорупційного суду і вважаємо, що той

рівень корупції, який сьогодні є в Україні, він об'єктивно вимагає цього. Єдине, що треба сказати, що, по-перше, ми вважаємо, що має бути в дійсності реальна реформа всього судочинства. Українська судова система потребує повного перезавантаження: повна люстрація суддів і обрання суддів першої інстанції напряму громадами – це те, що ми пропонуємо», – сказав він.

Також, народний депутат від фракції БПП Валерій Карпунцов додав: «В даному випадку ініціатива президента дала поштовх, і я вірю, що все ж таки буде створена швидко в умовах загальної конструкції побудови судової системи, якщо у порівнянні, ця інституція.

Я думаю, що трошки трансформується та система, яка закладена в законопроекті. Тому що, на мою думку, як науковця, вона не відповідає Конституції реально. Але це не проблема – поправити його ще в межах цієї редакції. Мені було цікаво безпосередньо подискутувати з розробниками чи з частиною розробників. Я зустрічався з ними» (*Прямий* (<https://prm.ua/ukrayinska-sudova-sistema-potrebuye-povnogoperezavantazhennya-nardep/>). – 2018. – 11.01).

Євросоюз офіційно виступив із критикою на адресу Банкової через те, що президент подав законопроект про Антикорупційний суд (АКС), який суперечить обіцянкам Києва та рекомендаціям Венеціанської комісії. Про це йдеться у письмовому коментарі від імені речника ЄС, який надійшов на запит «Європейської правди».

В Брюсселі нагадали, що їхні українські партнери неодноразово брали зобов'язання щодо створення АКС. «Створення справді незалежного та ефективного Антикорупційного суду в Україні стало б життєво необхідним кроком у боротьбі з корупцією в країні... Тому ми вітаємо подання законопроекту (президентом)», – йдеться у коментарі.

Водночас президентський законопроект, на думку ЄС, не є таким, що відповідає зобов'язанням України.

«Основні положення проекту не відповідають рекомендаціям Венеціанської комісії. Важливо, щоб ці питання були переглянуті, і ЄС доносить

цей сигнал українській владі», – наголосили в Брюсселі.

Речник Євросоюзу підкреслює, що створення АКС у відповідності до зобов'язань України необхідне також для виконання безвізових вимог. «Його створення... вимагає також Європейська комісія в рамках моніторингу за механізмом візового призупинення», – йдеться у коментарі.

Також наголошується, що Євросоюз координує свої зусилля з іншими міжнародними гравцями: «ЄС тісно співпрацює з США та МВФ у цьому питанні, і, звичайно, готовий продовжувати співпрацювати з відповідними українськими органами влади для підтримки цього процесу».

За інформацією «Європейської правди», наприкінці минулого тижня з представництва ЄС також був спрямований офіційний лист на адресу голови Адміністрації президента, спікера ВР та ключових міністрів, в якому ЄС офіційно повідомив Україну про свою позицію.

Водночас у представництві ЄС утрималися від детальних коментарів з цього приводу, підтвердивши лише, що консультації тривають. «Ми зараз ведемо розмови з АП і відповідними комітетами ВР з приводу Антикорупційного суду», – заявили у прес-службі дипмісії.

Раніше повідомлялося, що низка міжнародних партнерів України виступили з жорсткими вимогами до Києва через президентський законопроект (*Українська правда* (<https://www.eurointegration.com.ua/news/2018/01/18/7076263/>). – 2018. – 18.01).

Громадська організація Transparency International вважає, що запропонований президентом законопроект про Антикорупційний суд не відповідає висновкам Венеційської комісії.

В Transparency International вважають, що при наявності політичної волі ухвалення законопроекту про Антикорупційний суд може відбутися у найкоротший термін. Про це заявив представник Transparency International Максим Костецький під час круглого столу, передають УНН.

За його словами, робота з президентським законопроектом про Антикорупційний суд

повинна бути якнайшвидше продовжена. За підтримки фракції коаліції та президента і наявності політичної волі законопроекти приймаються протягом половини дня.

Також представник Transparency International заявив, що має три основні зауваження щодо законопроекту і на них варто звернути увагу.

Так, в організації наголосили, що законопроект передбачає лише дорадчу роль міжнародних експертів у процесі добору суддів, проте Венеційська комісія рекомендує надавати міжнародним партнерам ключову роль.

Крім цього, у законопроекті розширена підсудність включає низку злочинів, які підслідні НАБУ та Нацполіції. Відтак, це навантажує антикорупційний суд справами інших правоохоронних органів (*Ракурс (<http://racurs.ua/ua/n100118-transparency-international-vkazala-na-pomylky-v-zakonoproekti-pro-antikorupciynyy-sud>). – 2018. – 14.01*).

Президентський закон про Антикорупційний суд намагатимуться включити до порядку денного вже наступної сесії Верховної Ради. Про це на своїй сторінці у Facebook написала представник президента у Верховній Раді Ірина Луценко.

«Щодо закону про антикорупційний суд. Наступну сесію ми розпочнемо з включення його до порядку денного. Далі розпочнеться серйозна робота депутатського корпусу», – написала вона.

За її словами у Верховній Раді після проходження законом першого читання «ймовірно, буде створено робочу групу».

«Звичайно, будуть враховані рекомендації Венеційської комісії, МВФ. Будемо шукати консенсус і, звичайно, законопроект буде в тому чи іншому ступені змінений. Але закон про Антикорупційний суд буде прийнятий. Коли зможе запрацювати сам суд? Виходячи з оптимістичних прогнозів – десь до півроку, з урахуванням всіх процедур», – написала вона (*Українська правда (<https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/18/7168821/>). – 2018. – 18.01*).

Верховна Рада детально розгляне президентський законопроект про антикорупційний суд та врахує правки депутатів для створення найбільш ефективного

законопроекту. Про це в ефірі «Прямого» у програмі «Ситуація» з Тарасом Березовцем розповів народний депутат від фракції «Народний фронт» Андрій Тетерук.

«Нема сьогодні нічого бездоганного. І президент як людина намагається якнайкраще робити свою роботу і може помилятися, так і Transparency International складається з людей, як також можуть помилятися або мати хибні погляди. Вони не янголи, які є бездоганними. А саме для того, щоб законопроект якомога краще відповідав інтересам України існує головний законодавчий орган України – парламент», – наголосив депутат.

Він зазначив, що Рада уважно розгляне законопроект, поданий від президента, та інші чотири законопроекти, які були реалізовані депутатськими ініціативами.

«І скоріш за все ми створимо найбільш ефективний законопроект, доопрацюємо його після першого читання, зробимо все, щоб ті правки, які будуть поступати від депутатів, враховуючи навіть процес розгляду 7163, навіть від опозиції (законопроект про реінтеграцію Донбас, “Опоблок” проголосував проти – ред.). Якщо йдуть конструктивні якісні правки, ми залюбки їх розглядаємо і залучаємо до тіла законопроекту», – додав Тетерук.

Нардеп наголосив, що парламент визначиться з найкращими версіями, скомпонує їх таким чином, щоб вони не конфронтували з чинним законодавством і Конституцією, а найголовніше, щоб законопроект виконав своє основне завдання – створити дієвий механізм, який би дозволив нам зупинити системну корупцію. Політик очікує побачити результати роботи над проектом вже цього року.

Раніше, міжнародна антикорупційна неурядова організація Transparency International закликала Президента Петра Порошенка відкликати законопроект №7440 про створення Вищого антикорупційного суду і внести новий з урахуванням рекомендацій Венеційської комісії (*Прямий (<https://prm.ua/transparency-international-mozhut-pomilyatis-teteruk-pro-kritiku-zakonoproektu-pro-antikoruptsiyniy-sud/>). – 2018. – 19.01*).

Офіційний Київ досі не звертався до експертів Європейської комісії за демократію через право Ради Європи (Венеціанська комісія) із проханням надати оцінку проекту закону України про Вищий антикорупційний суд, поданий президентом України на розгляд Верховної Ради наприкінці грудня. «Ми не можемо аналізувати і коментувати текст без запиту на висновок», – повідомили DW джерела у Венеціанській комісії. Звернутися до комісії із запитом надати експертний висновок з приводу того чи іншого законопроекту може офіційна державна влада або статутні органи Ради Європи.

У жовтні торік Венеціанська комісія ухвалила висновок з приводу двох законопроектів про Антикорупційний суд. Щодо законопроекту №6011, авторами якого, зокрема, був на той час голова антикорупційного комітету Верховної Ради Єгор Соболев, експерти дійшли висновку, що його положення «закладають гарну основу для створення високоспеціалізованого Антикорупційного суду». Проте вони наголосили, що до тексту необхідно внести правки, аби «знизити ризик того, що такий суд можна визнати неконституційним».

Доволі скептично оцінили експерти можливі перспективи діяльності антикорупційних палат при існуючих судах в Україні, що пропонувалося законопроектом №6529. Цей законопроект був внесений депутатом від Блоку Петра Порошенка Сергієм Алексєєвим і отримав підтримку президента. На думку експертів, цей проект «відхиляється від чинного законодавства та міжнародних зобов'язань України створити спеціалізований Антикорупційний суд».

Венеціанська комісія пропонувала президентові України «негайно подати власний законопроект про Антикорупційні суди», у якому мали бути враховані всі рекомендації, висловлені у висновку (*DW (<http://p.dw.com/p/2r9PF>). – 2018. – 19.01*).

Принятий Верховною радою закон «о реінтеграції Донбасу» порушує міжнародне право і Конституцію України. Так вважає відомий український юрист, бывший заступник Секретаря СНБО

України, доктор юридических наук Ренат Кузьмін.

В зв'язі з тем, що Росія офіційно признана «страной-агрессором», експерт обращает внимание на то обстоятельство, что понятие «агрессия» в международном уголовном праве не определено.

«Устав ООН такого понятия не содержит, а относит его к исключительной компетенции Совета Безопасности, который до сегодняшнего дня его суть так и не определил», – пишет Кузьмин в своем Facebook.

Недоумение маститого украинского юриста вызвал и тот факт, что Россия признается ответственной за нарушение прав гражданского населения Донбасса. По его мнению, у украинского парламента просто нет полномочий для подобных утверждений, так как возлагать такую ответственность может «или Международный суд ООН, или Международный Уголовный суд, но уж точно не наша дискредитировавшая себя Рада».

А вот тот факт, что президента Украины наделили новыми широкими военными полномочиями, вызывает у эксперта беспокойство. Право издавать указы о начале и окончании «заходів із забезпечення національної безпеки й оборони» или о назначении некоего Командующего объединенных сил, или о создании какого-то Объединенного оперативного штаба – все это противоречит Конституции Украины.

Юрист напоминает, что эта самая Конституция содержит исчерпывающий перечень полномочий президента, в котором нет даже намека на особые полномочия, придуманные специально для Петра Порошенко.

Вызывает тревогу и тот факт, что правоохранительные органы и армия тоже получили новые полномочия, существенно ограничивающие права и законные интересы гражданского населения, например, проникновение в жилища граждан, проведение обысков и осмотров без разрешения суда и т. д.

Подводя итог всему перечисленному, Кузьмин делает неутешительный вывод – новый закон не содержит никаких механизмов «реинтеграции».

Он полностью «хоронит» Минские соглашения и превращает Донбасс в подобие резервации или гетто. Он противоречит основополагающим принципам международного права и все той же Конституции Украины (*Eadaily (https://eadaily.com/ru/news/2018/01/19/ukrainskiy-yurist-novyy-zakon-o-donbasse-narushaet-konstituciyu-ukrainy)*). – 2018. – 19.01).

Законопроект президента Петра Порошенка про антикорупційний суд не відповідає повністю вимогам Венеціанської комісії так само, як і рекомендаціям МВФ, стверджує представниця Центру протидії корупції Т. Шевчук. Вона вважає, що президент мав би відкликати і доопрацювати його замість покласти це на народних депутатів. Якщо ж закон ухвалить в його нинішньому вигляді, побоюється директор Центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна» Д. Боярчук, Україна може не отримати наступний транш МВФ, що завдасть удару по національній валюті та інвестиційній привабливості.

Україна наполегливо створює умови, за яких МВФ не зможе її кредитувати, вважає директор Центру соціально-економічних досліджень «CASE Україна» Дмитро Боярчук. Він нагадує, що умова про створення антикорупційного суду була прописана в Меморандумі з питань економічної та фінансової політики між Україною та МВФ.

До речі, згідно з цим документом, законопроект про антикорупційний суд повинен був з'явитись в парламенті ще в квітні 2017 року.

«Просто український уряд не дуже хоче виконувати ці умови, тому що вони болючі, вони змінюють правила гри, зачіпають цілий пласт інтересів, фінансових інтересів, розподіл сил», – пояснює Боярчук в ефірі «Ранкової Свободи».

Хоча допомога з боку МВФ не є безповоротною, додає він, організація зацікавлена в тому, щоб її кредити розподілялись за призначенням.

«Чиновники, які отримують фінансування – вони ним і розпоряджаються, а борги все-таки лягають на плечі людей. Тому така

досить жорстка вимога до українського уряду виправляти цю ситуацію».

В Адміністрації президента запевняють, що законопроект про антикорупційний суд розроблений відповідно до рекомендацій Венеціанської комісії. Однак юристка Центру протидії корупції Тетяна Шевчук зауважує, що це не зовсім так.

«Венеціанська комісія дала доволі чіткі рекомендації щодо того, яким в ідеалі мав би бути антикорупційний суд для того, щоб він діяв в Україні та відповідав принципам верховенства права та українській Конституції. Зокрема для цього було запропоновано, щоб законопроект подавав саме президент. Але окрім цієї рекомендації, є низка інших рекомендацій, які не були виконані в законопроекті», – стверджує вона.

Як приклад вона наводить вимогу надати вирішальну роль при відборі суддів експертам, яких запропонують міжнародні донори антикорупційних програм в Україні.

Натомість в законопроекті, за її словами, закладено ту ж норму, яка свого часу обмежила повноваження Громадської ради доброчесності при відборі суддів до Верховного суду України.

«Вища рада правосуддя своєю більшістю голосів може обійти будь-який вердикт цієї ради експертів. Тобто ця рада експертів буде просто легітимізувати відбір на посаду суддів антикорупційного суду. Ми вже бачили при відборі у Верховний суд, що при великому бажанні Вища рада правосуддя просто ігнорує кричущі випадки», – нагадує юристка.

На думку Шевчук, надання реальних повноважень експертам від світових організацій могло б знизити корупційні ризики при відборі суддів.

«В міжнародних експертів, на відміну від більшості українських членів тієї ж Вищої ради правосуддя, є, окрім інших якостей, репутація, яку вони цінують. Їхня експертиза та репутація – це гарантія незалежної процедури. Суддями антикорупційного суду можуть бути громадяни України, а не іноземці. Тут не буде ніякого конфлікту інтересів», – аргументує вона.

Якщо Україна не приведе законопроект у відповідність до вимог МВФ, то залишиться без

фінансової допомоги, переконаний менеджер антикорупційної групи «Реанімаційного пакету реформ» А. Марчук. Більш того – в допомозі можуть відмовити й інші донори.

«Оскільки співпраця з Міжнародним валютним фондом є передумовою отримання додаткових траншів макрофінансової допомоги від Європейського союзу, то Україна не отримає їх також. Тобто фактично у пікові роки, коли нам потрібно віддавати борги, ми залишимося без макрофінансової допомоги», – констатує Марчук.

Він припускає, що депутати все ж ухвалить законопроект в першому читанні, проте, можливо, внесуть деякі правки до другого.

Д. Боярчук нагадує, що у 2017 році завдяки траншу від МВФ Україна змогла розмістити єврооблігації на три мільярди доларів. Це, за його словами, сталося завдяки тому, що інвестори орієнтуються на Міжнародний валютний фонд.

«України на карті інвесторів, можна сказати прямо, не існує. Є деякі інвестори, які дивляться на Україну, але для більшості ми проблематична країна, з якою краще не зв'язуватись. В такій ситуації МВФ – це такий прапорець, показник того, що тут не все так погано. Якщо працює МВФ – значить, можна зайвий раз глянути на цінні папери чи борги, які Україна продає», – пояснює він.

Без додаткових траншів, за прогнозом директора «CASE», економічне становище України в 2018 та 2019 роках погіршиться.

«Поки що всі намагаються припускати, що якась згода з МВФ буде досягнута і що буде приплив валюти. Просто якщо не буде МВФ – не буде інших кредитних коштів, ми одразу повинні розуміти, що це дасть тиск на курс валют», – застерігає він.

Таким чином, підсумовує Боярчук, вся надія на пріоритети української влади.

За словами Т. Шевчук, оптимальним варіантом було б, якби президент Порошенко відкликав законопроект та вніс зміни згідно з рекомендаціями МВФ та Венеціанської комісії. Однак підстав цього очікувати вона не бачить.

«Президент вважає, що закон поданий, він хороший, свою роботу він зробив і

зараз можна сховатися за парламентарями. Тепер парламентарі повинні вносити зміни, працювати в комітетах, і відповідні пропозиції МВФ повинні бути імplementовані в процесі змін законопроекту в першому та другому читаннях», – констатує представниця ЦПК.

За найбільш оптимістичними оцінками, законопроект може з'явитись в сесійній залі не раніше середини лютого, припускає Тетяна Шевчук (*Radio Свобода* (<https://www.radiosvoboda.org/a/28980452.html>). – 2018. – 17.01).

18 січня у Верховній Раді на порядок денний намагалися поставити альтернативний президентському законопроект про Антикорупційний суд. За внесення до порядку денного відповідного проекту закону проголосувало лише 180 народних депутатів. Про це розповіла народний депутат України, одна з авторів законопроекту, Олена Сотник під час прес-брифінгу в Українському кризовому медіа-центрі.

Михайло Каменєв, виконавчий директор ГО «Правозахисна Ініціатива», підкреслив, що альтернативний законопроект відповідає вимогам Міжнародного Валютного Фонду та рекомендація Венеціанської комісії. «Вже після реєстрації альтернативного законопроекту, до якого ми долучилися, було опубліковано лист МВФ, була позиція Світового банку. Ми порівняли, чи відповідає наш законопроект вимогам Міжнародного Валютного Фонду. Як не дивно, за усіма принциповими позиціями, ми виправили помилки президентського законопроекту. Це не тому, що у нас є інсайдерські канали у МВФ, а просто тому, що ми орієнтувалися на міжнародні стандарти, на стандарти справедливого судочинства», – наголосив Михайло Каменєв.

За основу альтернативного законопроекту автори взяли наявний проект закону президента, розповіла Олена Сотник. Серед ключових змін, які пропонують народні депутати, – зміни до критеріїв добору суддів та звуження специфіки справ, які підсудні Антикорупційного суду, – відповідно до альтернативного проекту закону, Суд розглядатиме тільки ті справи, які розслідує НАБУ.

Народні обранці пропонують також скоротити строки формування нової інстанції. «Президентський проект написаний таким чином, щоб Антикорупційний суд не запрацював, поки не відбудеться президентських виборів. Очевидно, що Адміністрацією прописані норми були не просто так, і вони відтермінують можливість початку роботи Суду на 2019 рік, а може і далі, – розповіла Олена Сотник. – Ми ж чітко пропонуємо: як тільки буде обрана третина суддів, незалежно від іншого конкурсного добору, одразу може запрацювати Суд. За оптимістичними оцінками, це максимум півроку, якщо у парламенті буде воля проголосувати цей законопроект».

«На превеликий жаль, після реєстрації президентом відповідного законопроекту, ми проаналізували його та помітили, що у цьому законі є чимало прогалин. Напевно, вони зроблені свідомо, щоб торпедувати роботу Суду, затягувати її або заблокувати його діяльність чи зробити його, щонайменше, залежним та малоефективним», – наголосив народний депутат України Роман Семенуха (*Український кризовий медіа центр (<http://uacrisis.org/ua/63857-alternative-draft-law-on-the-anti-corruption-court>). – 2018. – 18.01*).

80% українців вважають боротьбу з корупцією неуспішною, 46% – повністю провальною. Активними борцями з корупцією в Україні населення вважає ЗМІ, НАБУ та антикорупційні громадські організації – 26%, 24% та 21% відповідно. 42% українців готові довірити формування Антикорупційного суду представникам антикорупційних ГО, 41% – експертам західних країн. Такі дані загальнонаціонального соціологічного дослідження представила директор Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва І. Бекешкіна під час прес-брифінгу в Українському кризовому медіа-центрі 11 січня 2018 року.

Наприкінці грудня 2017 року Президент П. Порошенко вніс до Верховної Ради законопроект про Антикорупційний суд. Поданий законопроект містить низку недоліків, які нівелюють можливість створення якісного

незалежного органу, зазначив директор з наукового розвитку Центру політико-правових реформ М. Хавронюк. Серед основних недоліків – неможливість знайти кандидатів на посаду суддів Антикорупційного суду відповідно до прописаних критеріїв, невизначена у проекті закону кількість суддів та можливість Вищої кваліфікаційної комісії суддів скасовувати рішення Громадської ради міжнародних експертів без жодних мотивів. Окрім цього, у законопроекті зазначено, що міжнародні експерти мають працювати на безоплатній основі. «Сама Рада цих експертів може працювати за рахунок коштів міжнародних донорів, але водночас зазначено, що самі вони працюють безкоштовно», – розповів М. Хавронюк.

Згідно з рекомендаціями Венеційської комісії, міжнародним експертам мають надати ключову роль у формуванні Антикорупційного Суду, наголосив директор Фондації DEJURE Михайло Жернаков. «У законопроекті ця роль знівельована. Фактично, Вища кваліфікаційна комісія суддів може не тільки вибирати експертів, але і припиняти їхню діяльність. Все знову надано суддям, обраним самими суддями, яким суспільство довіряє найменше», – зазначив Михайло Жернаков. Відповідно до останнього соціологічного опитування, лише 2% українців бачать суди головними «борцями з корупцією».

Я. Юрчишин, виконавчий директор Transparency International Ukraine, переконаний, що має бути консолідована позиція українського суспільства, постійне висвітлення проблематики у ЗМІ та чіткі рекомендації міжнародних партнерів щодо Антикорупційного суду та відповідного законопроекту. «Я дуже вдячним нашим міжнародним партнерам, які достатньо толерантно, але чітко висловили позицію про те, що даний законопроект не відповідає тим зобов'язанням, які Україна брала не лише перед своїми громадянами, а й перед Міжнародним валютним фондом. Він не відповідає рекомендаціям Венеційської комісії, не відповідає рекомендаціям та баченню Європейського Союзу. Якщо в нас буде спільна позиція – ми зможемо добитися

того, що законопроект був кращим. Але процес реалізації та імплементації – це ще один величезний виклик», – підсумував Я. Юрчишин (ЦППР (<http://pravo.org.ua/ua/news/20872572-41proc-ukrayintsiv-gotovi-doviriti-formuvannya-antikoruptionsynogo-sudu-zahidnim-ekspertam--opituvannya>)). – 2018. – 12.01).

На переконання політолога В. Фесенко «не лише міжнародні донори будуть впливати на процес формування Антикорупційного суду. Інша річ, що є принципова проблема непрямого обмеження державного суверенітету, бо створюється небезпечний прецедент на майбутнє. Хоча навіть за попередніх президентів, найбільше за Ющенка і Януковича, експерти переважно говорили, що у нас є непряме зовнішнє управління».

Він вважає, що не варто говорити про чітко сформульований інститут зовнішнього управління, але певні механізми впливу все-таки є.

«Якщо ми претендуємо як за кількістю населення, так і за територією на статус однією з найбільших європейських держав, то, на жаль, за свідомістю ми є маленькою та залежною країною. Тому нам доведеться вирішувати цю проблему», – прокоментував він.

При створенні Антикорупційного суду поєдналися як питання внутрішньої політики, так і зовнішніх відносин.

«Існують не тільки наші міжнародні зобов'язання, бо вони дійсно є і про них нагадує Міжнародний валютний фонд. Але політики і народні депутати України взяли на себе такі ж зобов'язання, коли проголосували конституційні зміни по судовій реформі, де також йшлося про створення Антикорупційного суду. Як завжди чорт ховається в дрібницях і деталях. На мій погляд, можна було б знайти певний компроміс, адже була і ніби залишається Громадська рада доброчесності і їй можна надати право вето», – розповів політолог.

За його словами, якщо ж у цій громадській раді і будуть експерти, наприклад, з МВФ та ЄС, то, мабуть, вони мало знатимуть про наших суддів чи кандидатів на ці посади. Але ж вони все одно наполягають, бо до кінця не довіряють владі.

«Це так, як наші громадяни не довіряють судовій системі та владі, так і наші фінансові

донори не зовсім довіряють нам. Тому так все і відбувається. Бо вони бачать затягування зі створенням Антикорупційного суду і у них виникають підозри та побоювання, що цей суд свідомо не хочуть створювати. Саме тому вони хочуть підстрахуватися і ввести своїх людей у кваліфікаційний орган, хоча б дорадчий, але з правом вето», – наголосив Фесенко (https://zik.ua/news/2018/01/23/finansovi_donory_pidstrahovuyutsya_shchob_antikoruptsiynyy_sud_taky_stvoryly_1250533)). – 2018. – 23.01).

Активісти «Свободи» вимагають визнання неконституційним і скасування закону «Про засади державної мовної політики», так званого закону Ківалова-Колесніченка. Про це повідомляє кореспондент Укрінформу.

Близько 100 учасників пікету біля будівлі Конституційного Суду тримають прапори з символікою партії «Свобода». Керівництво і представники громадськості виступають на підтримку конституційного подання 57 народних депутатів щодо визнання неконституційним цього закону.

Учасники пікету тримають у руках плакати: «Вимагаємо скасувати окупаційний мовний закон Ківалова-Колесніченка», «Захистимо українську мову».

Як повідомлялося, у грудні 2017 року Конституційний Суд України перейшов до закритої частини пленарного засідання для подальшого обговорення й ухвалення рішення щодо конституційного подання. 23 лютого 2014 року Верховна Рада України проголосувала за скасування мовного закону, але він досі не підписаний. Відтак закон чинний.

Закон передбачає можливість офіційної двомовності в регіонах, де чисельність національних меншин перевищує 10 відсотків.

Ухвалення цього закону у 2012 році спричинило мітинги та акції протесту. Після набуття чинності закону низки обласних та місцевих рад визнали російську мову регіональною. Окрім того, регіональною у західних областях було визнано угорську мову, молдовську та румунську (<https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2387588-pid-ks-vimagaut-viznanna-nekonstitucijnim-movnogo-zakonu-kivalovakolesnicenka.html>)). – 2018. – 23.01).

ЕКСПЕРТНИЙ КОМЕНТАР

Жернаков М., директор Фондації DEJURE, член Ради Реанімаційного пакету реформ

Без зміни політичних еліт годі сподіватися на судову реформу

(Інтерв'ю М. Щур)

«За крок до клептократії» – назвав свою статтю європейський оглядач Густав Грессель. Він, як і низка західних аналітиків та політиків, говорить, що Заходу рано чи пізно потрібно буде сказати Києву: «Досить». Бо факти, надто очевидно свідчать, що влада в Україні під прикриттям європейської риторики саботує судову реформу та боротьбу з корупцією і цим самим дискредитує ідею європейської інтеграції та цілі, які ставила перед собою «Революція гідності» – отримати країну, яка поважає верховенство права, ставиться до своїх громадян з повагою та однаково, а також встановлює систему стримувань та противаг, щоб запобігти незаконному збагаченню політичних еліт. А що на це може відповісти українське громадянське суспільство? З цим запитанням звернулася до Директора Фондації DEJURE та члена Ради Реанімаційного пакету реформ Михайла Жернакова.

– Відбувається протилежне до того, що ми б хотіли би отримати. І зараз це стало очевидно з тим, як створюється новий Верховний суд, як створився точніше, як відбуваються інші дії. Те, що навіть ті речі, які мали би бути центральною частиною реформи і бути найбільш позитивними яскравими і такими, що можна ставити за зразок і за приклад, вони є зразком чогось протилежного, що хотілося би досягти. А що вже казати про ті речі, як рішення суддів в першій інстанції. Це сумні і сумнозвісні такі, як по Крисіну чи ситуація наприклад з вбивством Ноздровської.

– Ця справа з колишнім «тітушкою» Юрієм Крисіним була дуже показовою в тому сенсі, що Революція гідності не досягла своєї мети – справедливого судочинства в Україні не отримали досі. Що може зробити громадянське суспільство, що можуть зробити західні партнери для того, щоб все ж

така реформа відбувалася в тому напрямку, в якому суспільству потрібно?

– Вибрати собі іншу політичну владу. Тому що очевидно, що ця політична влада не зацікавлена в незалежному справедливому судочинстві. Те, що зараз ми можемо скільки завгодно звичайно ходити протестувати, показувати своє невдоволення, але державну політику мають впроваджувати державні політики. Очевидно зараз – власне наша організація цим займається – розробляє політику і оцінює те, що відбувається і пропонує їх як нашим внутрішнім стекхолдерам, так і іноземним. Ми можемо говорити про них дуже багато, але очевидно, що без зміни підходу до того, як це має бути, годі сподіватися на реформу. Без зміни політичних еліт годі сподіватися на зміну підходів.

– Можливо, Україна потрапила в якесь зачароване коло, оскільки ми бачимо що у сусідній Польщі саме через те, що вибори виграла одна партія і вона зуміла просунути ті закони, які їй були вигідні, саме завдяки цьому відбувається і відкат від справедливого судочинства до контрольованого судочинства?

– Ну те саме відбувається і у нас. Просто ми чомусь знаходимося під презумпцією, що у нас нібито є куди відкачуватися до ще гіршого і не можна повторити помилок. Ні, у нас найгірша ситуація з судами в Європі, принаймні щодо довіри до судів – про це свідчать соціологічні опитування щонайменше останніх чотирьох років і одна з найгірших ситуацій в світі.

У нас ми бачимо наочно, що відбувається з судами. В нас судді, які займалися політичними переслідуваннями, які не можуть пояснити свої статки, і зараз їх обираються судьями Верховного суду найвищої судової інституції. А суддів, які викривають корупцію, які на ділі показали, що готові з нею боротися, не тільки

не приймають до Верховного суду, а ще і б'ють залізною трубою по голові, як це з суддею Гольник відбувається

Ми під виглядом впровадження європейських стандартів, що не буде критикувати Європейський союз, ще більше узалежнюємо судову систему від політичної влади і робимо її ще менш підзвітною суспільству

У Польщі партія «ПіС» це робить досить очевидно і досить «топорно». Дійсно там ситуація інша – вони пішли від незалежного судочинства до політично-заангажованого. У нас ситуація така: ми під виглядом впровадження європейських стандартів, що не буде критикувати Європейський союз, ще більше узалежнюємо судову систему від політичної влади і робимо її ще менш підзвітною суспільству, зокрема через запровадження цього принципу, що суддів мають вибирати і звільняти судді, обрані самими суддями. Тобто, з одного боку у нас задача змінити цих суддів старих, з іншого боку – ми цим суддям старим, які звикли бути залежними від політичної влади, дали всі важелі впливу на процес.

– Але в Польщі відбулося так, що спочатку відбулася зміна у виборчому законодавстві, а тоді вже відбулися зміни у суддівському

законодавстві. А що ж робити саме в Україні, оскільки довелося би голосувати або за старим виборчим законодавством, або за тим, яке буде приймати нинішня влада, тобто ті люди які сьогодні при владі і собі на шкоду вони його не приймуть?

– Ви ставите мені зараз питання, над вирішенням якого філософи політологи, політики, громадські та релігійні діячі б'ються і вже не один десяток, а то і сотні років.....

– Розумію. Але питання в тому, чи дотискати і очкувати змін від нинішньої влади, чи готуватися і кидати вже всі політичні сили на те, щоби виграти вибори.

– Потрібно подивитися, якщо загалом, на те, хто і що робить для того, щоби судова реформа відбувалася. З приводу того, що робити, моя особиста думка і нашої організації Фундації DEJURE та Реанімаційного пакету реформ, – робити те, що можеш прямо зараз. Дотискати все можливе із теперішньої політичної ситуації ну і далі, якщо вже ситуація політична зміниться, бути готовими до нового вікна можливостей для того, щоби швидко в це вікно впровадити ті зміни, які є необхідні (*Radio Свобода (<https://www.radiosvoboda.org/a/judicial-reform-ukraine/28968533.html>). – 2018. – 10.01*).

Жернаков М., Член ради «Реанімаційного пакету реформ», експерт з судової реформи і питань корупції

Антикорупційний суд: у чому претензії МВФ та як це змінить співпрацю з кредиторами

Боротьба з корупцією застрягла в українських судах. Якщо раніше західні партнери в м'якій формі натякали українській владі на це, то через деякий час висунули пряму вимогу – створення в країні спеціалізованого антикорупційного суду. В певний момент навіть здавалося, що заклики Заходу були почуті. «Якщо на початку наступного тижня я не побачу прогресу, протягом семи-десяти днів самостійно підготую й внесу відповідний законопроект». Саме з таким зверненням до парламентарів виступив Петро Порошенко наприкінці минулого року, а вже

22 грудня 2017 року вніс до парламенту свій законопроект про антикорупційний суд. Однак вердикт МВФ, який розкритикував президентський законопроект, повернув усіх в українські реалії й нагадав, що корупційні справи чиновників поки не в пріоритеті.

«Слово і Діло» розібралося, якими можуть бути наслідки для України та які положення документа несумісні із зобов'язаннями України за програмою співпраці з МВФ?

Член ради «Реанімаційного пакету реформ» М. Жернаков наголосив, що критика МВФ більше ніж обґрунтована, й уточнив, що майже

кожна принципова позиція викладена не так, як це потрібно, щоб суд був сформований та запрацював незалежно.

«Якщо в такому вигляді ВРУ ухвалить законопроект, то не те що про наступний транш не варто говорити, а взагалі стоятиме питання про закриття програми», – констатував експерт.

Він зазначив, що для МВФ ця вимога, як і для інших західних партнерів, дуже серйозна, оскільки всі інші якраз орієнтуються на МВФ у тому, чи надавати Україні кошти.

Серед положень, які мають протиріччя з усіма рекомендаціями, пропозиції щодо добору суддів, уточнив фахівець.

«Ідеться про роль міжнародних партнерів у доборі суддів. Венеційська комісія наголосила, що вона має бути ключовою. Зобов'язання про це Україна взяла на себе давно. Натомість законопроект мало того, що усуває Громадську раду доброчесності від цього, то ще й міжнародних партнерів взагалі не наділяє жодними реальними важелями впливу», – пояснив Жернаков.

За його словами, всі важелі формування та розпуску комісії задаються Вищою кваліфікаційною комісією суддів, яка провалила добір до ВСУ.

«Міжнародні партнери це чудово розуміють. Тому про антикорупційний суд у такому вигляді йтися не може», – підкреслив експерт.

На його думку, виходом із ситуації, враховуючи, що в четвер буде голосування, могло би бути рішення про перенесення або голосування в першому читанні з поправками.

«Хоча дуже сумнівно, що потім можна буде виправити все, що цей законопроект містить», – акцентував фахівець.

Те, що АП стоїть на своєму, наголошуючи, що законопроект відповідає всім вимогам, є просто спотворенням реальності. Якщо створювати суд у такому варіанті, як зараз, то краще взагалі не створювати жодного.

Зрозуміло, що АП хоче тримати контроль і надалі над судовою владою, в тому числі над антикорупційним судом, додав експерт.

«Звичайно, з їхньої точки зору, там нічого не потрібно змінювати. Потрібно розуміти психологію цих людей. В їхньому світі лише вони можуть визначати все, що відбувається в країні, навіть попри КУ чи міжнародні зобов'язання. Всі, хто хоче щось змінити, апіорі неправі», – резюмував Михайло Жернаков (*Слово і діло* (<https://www.slovoidilo.ua/2018/01/16/pogljad/suspilstvo/antikorupczijnyj-sud-chomu-pretenziyi-mvf-ta-yak-ce-zminyt-spivpracyu-kredytoramy>)). – 2018. – 16.01).

Вишлінський Г., виконавчий директор Центру економічної стратегії, член Ради коаліції Реанімаційний Пакет Реформ

За небажання влади створити справжній антикорупційний суд заплатить кожен

Щоб оживити кредитну програму з Міжнародним валютним фондом і отримати наступний транш після вже майже річної перерви потрібно зробити один головний крок. І цей крок абсолютно не відповідає міфам про «непопулярні рецепти МВФ». Це швидке створення незалежного антикорупційного суду, яке перетворить справді непопулярне «спортивне полювання» (зловив-випустив) на дуже популярні реальні терміни у в'язниці для корупціонерів.

Непопулярний цей крок лише для гравців та вигодонабувачів системи корупції та

безкарності. І непопулярний він для президента, який в разі створення справді незалежного антикорупційного суду втратить головний політичний важіль – роздачу безкарності за допомогою системи, доведеної до досконалості Януковичем.

Саме тому робиться все можливе, щоб або створити беззубий і підконтрольний суд, або створювати його роками, або хоча б відтягти його запуск до часу після виборів президента у 2019 року. Водночас намагання вбити Національне антикорупційне бюро наприкінці

минулого року відкрило очі навіть найбільш позитивно налаштованим до влади міжнародним партнерам. Швидка і жорстка реакція МВФ та Світового банку на президентський законопроект, який не відповідає рекомендаціям Венеціанської комісії, свідчить про низьку ймовірність зручного для влади сценарію.

Отже, або Україна створить найближчим часом справді незалежний антикорупційний суд, або залишиться без міжнародного фінансування. Яка ціна другого варіанту?

Протягом 2018-19 років Україна має виплатити \$7,5 млрд. за зовнішнім боргом з державного бюджету. Ще близько \$2,5 млрд. має бути сплачено за іншими державними зобов'язаннями. Це більше половини валютних резервів Нацбанку, не кажучи про те, що в уряду немає й гривні, щоб купити ці \$7,5 млрд. без жорсткого скорочення видатків.

Отже, або Україна відмовиться платити за боргами, що призведе до жорсткої фінансової кризи та нового витку девальвації гривні, або ж влада спробує перекредитуватися в приватних кредиторів. Така «позичка до зарплати» обійдеться нам дуже дорого.

Відсотки за кредитами МВФ, Світового банку та Євросоюзу – 1-3% річних, тоді як за приватними єврооблігаціями, випущеними минулого року, ми платимо 7,4%. Очевидно, що в разі затримки фінансування від МВФ за новими облігаціями ми будемо платити ще більше.

Отже, ми будемо переплачувати за такими позиками не менше 5% річних. За кожний мільярд доларів ми щороку будемо платити зайві 50 мільйонів доларів на рік, а всі \$7,5 млрд. обійдуться нам майже в \$400 млн. на рік. Це майже по 300 грн. на рік з кожного українця або ж це дорівнює всій субвенції з держбюджету на ремонт та утримання місцевими бюджетами доріг. Це також додаткові валютні витрати, які не даватимуть гривні нарешті зміцніти.

Такою є лише пряма ціна небажання влади добудувати вертикаль, яка здолає безкарність корупції. Втрати для економіки і добробуту громадян від останньої нам надто відомі. Добре, що, нарешті, МВФ взявся за причину економічних проблем України, а не за їхні симптоми (*Українська правда. Блогу (<https://blogs.pravda.com.ua/authors/vyshlinskyj/5a5f34668d2a7/>). – 2018. – 21.01*).

Москалюк О., експерт із конституційного права

Антикорупційний суд: правки МВФ обмежують суверенітет України

«Згідно з проектом закону, запропонованого президентом, право бути суддею антикорупційного суду може належати лише особам, які мають досвід діяльності в міжнародних урядових організаціях з питань боротьби з корупцією. Але таким чином задалегідь обмежується велика кількість осіб, які можуть претендувати на посаду судді Вищого антикорупційного суду. Також прописуються критерії, за якими не можуть бути обрані на посаду судді, зокрема ті, хто останні 10 років працював у органах прокуратури. При цьому не вказуються інші змістовні характеристики. Наприклад, людина може працювати останнім часом у прокуратурі але це не означає, що вона обов'язково скоїла якісь злочини, через що її

мають усувати від конкурсу на посаду судді ВАС», – пояснив експерт.

За його словами, було б зрозуміло, якби претендент на посаду судді перед конкурсом був люстрований. А так пояснення, чому встановлюються такі вимоги, не зовсім зрозумілі, й на це звертають увагу більшість експертів.

Другий дискусійний момент у законопроекті стосується Громадської ради міжнародних експертів, які, з точки зору МВС, повинні мати можливість визначального голосу щодо кандидатів на посаду суддів ВАС.

«У проекті закону, навпаки, вказується, що Громадська рада міжнародних експертів не має можливості ухвалювати остаточне

рішення щодо кандидатів, які хочуть обійняти посади судді ВАС. Тобто її рішення може бути подолане Вищою кваліфікаційною комісією суддів. Така ж модель застосовувалася під час конкурсу до Верховного суду, коли рішення Громадської ради доброчесності могло бути подолане Вищою кваліфікаційною комісією суддів. Тоді значна частина претендентів, проти яких виступала Громадська рада доброчесності, стали суддями. Тому міжнародні міжурядові організації хотіли б мати право вирішального голосу у випадку з обранням суддів ВАС. Але це фактично означає, що Україна поступається частиною свого суверенітету. І це є найбільшою проблемою й підставою для дискусій», – вважає Москалюк.

Ще одним каменем спотикання стала норма про те, що касаційною інстанцією проект закону визначає Касаційний кримінальний

суд. Тобто той суд, який був створений згідно із законом «Про судоустрій і статус суддів».

«І міжнародні експерти, і представники громадськості заявляють, що вони не довіряють конкурсу, який відбувся до Верховного суду. Не хочуть, щоб так було. Хоча мало хто заглиблюється в законодавство, щоб дослідити компетенцію Касаційного кримінального суду, яка насправді достатньо обмежена. Наприклад, ВКС не може змінювати покарання», – зазначив він.

Окрім того, за словами Москалюка, в проекті закону не визначені чіткі терміни проходження кожного з етапів процедури відбору. «Це є значною проблемою, тому що створює правову невизначеність», – додав він.

Раніше повідомлялося, що антикорупційний суд в Україні розпочне роботу в 2018 році (*Слово і діло* (<https://www.slovoidilo.ua/2018/01/16/novyna/polityka/antikorupcijnyj-sud-pravky-mvf-obmezhuut-suverenitet-ukrayiny>)). – 2018. – 16.01).

Хавронюк М., доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, директор з наукового розвитку Центру політико-правових реформ, член Комісії зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права при президенті України (з 2011), член Робочої групи з питань судової реформи при президенті України (з 2010), член Робочої групи Міністерства юстиції України щодо гуманізації кримінального законодавства (2006–2007)

Сім страхів латентних злочинців

16 березня 2018 року набудуть чинності нещодавно внесені (з грубим порушенням ст. 116 Регламенту Верховної Ради України, яка забороняє внесення поправок до статей, їх частин, пунктів, речень, які були відсутні в тексті законопроекту при його прийнятті за основу) до Кримінального процесуального кодексу України (КПК) «поправки Лозового». І близько мільйона осіб, які є підозрюваними, обвинуваченими, потерпілими, слідчими, прокурорами, суддями, іншими особами, втягнутими у вирішення кримінально-правових конфліктів, заживуть по-новому.

Маємо сім проблем, створених страхами латентних злочинців перед ефективною системою кримінальної юстиції, які й заважають їй стати ефективною.

Суть проблеми 1. Слідчий зможе клопотати перед судом про здійснення того чи іншого заходу

забезпечення кримінального провадження (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна, арешт майна, відсторонення від посади, затримання особи, застосування застави, домашнього арешту, тримання під вартою чи іншого запобіжного заходу, їх зміну, скасування тощо) лише за умови, що орган досудового розслідування, в якому працює цей слідчий, зареєстрований як юридична особа саме в межах територіальної юрисдикції відповідного місцевого суду.

Також і обшук зможе бути проведений лише на підставі ухвали слідчого судді місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться (зареєстрований) орган досудового розслідування як юридична особа.

Відомо, що переважна більшість органів досудового розслідування в Україні не

zareєстрована як юридичні особи. Отже, розслідування стануть надзвичайно витратними за часом і фінансово, а керівникам органів досудового розслідування доведеться вживати значних організаційних заходів для вирішення проблеми.

Слідчі органів Державного бюро розслідувань (ДБР), підрозділів детективів Національного антикорупційного бюро України (НАБУ) не зможуть ефективно здійснювати досудове розслідування стосовно суддів, що працюють у судах, межі територіальної юрисдикції яких збігаються з межами територіальної юрисдикції органів досудового розслідування, в яких працюють ці слідчі. Клопотати останнім доведеться перед самими цими суддями або їхніми колегами, а в цьому випадку майже неможливо уникнути конфлікту інтересів, самовідводів та відводів і... незадоволених клопотань.

Винятком є лише порядок розгляду клопотань про проведення негласних слідчих (розшукових) дій – НСРД. Згідно з ч. 2 ст. 247 КПК і надалі можна звертатися до суддів апеляційних судів інших областей в разі, коли розслідування ведеться проти суддів, які працюють в судах у межах територіальної юрисдикції органу досудового розслідування.

Кому вигідно? Здогадатися неважко, згадавши провадження, в яких ГПУ та НАБУ оголошено підозру деяким суддям. Напевно, заради їхнього спокою і створено проблему.

За ще чинним КПК клопотання про застосування заходів забезпечення кримінального провадження слідчий подає до місцевого суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування. Клопотання про проведення обшуку – до будь-якого слідчого судді (аналогічні правила застосовуються і до розгляду клопотань, територіальна підсудність яких прямо не визначена КПК України, наприклад, до клопотань про проведення обшуку). Такі правила процесу дозволяють слідчим оперативно подавати необхідні клопотання до слідчих суддів, які знаходяться в місці фактичного розташування відповідного органу досудового розслідування, а не їхати,

скажімо, з далекого села, долаючи сотні кілометрів до міста, де розташоване обласне слідче управління Національної поліції, яке є єдиною зареєстрованою юридичною особою слідчого органу Національної поліції в цій області.

При цьому за чинними кримінально-процесуальними нормами у разі здійснення досудового розслідування слідчою групою, до складу якої входять слідчі з різних регіонів України, як це часто буває в складних багатоепізодних справах, керівник органу досудового розслідування, користуючись положеннями ст. 39 КПК України, визначає старшого в цій спільній слідчій групі, а відтак і місце здійснення досудового розслідування, залежно від конкретних обставин справи. Саме такий правовий механізм (щодо визначення місця проведення досудового розслідування постановою керівника органу досудового розслідування та визначення територіальної підсудності судів) послідовно, з року в рік, підтверджується в листах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (ВССУ): від 04.04.2013 р. №511-550/0/4-13 (п. 2), від 05.04.2013 р. №223-559/0/4-13 (п. 3), від 16.06.2016 р. №223-1650/0/4-16 та від 07.08.2017 р. №223-1489/0/4-17 (п. 1).

Судова практика з цього питання є доволі сталою серед судів України. В переважній більшості справ слідчі судді в судах першої інстанції та їхні колеги з апеляції користуються вищезгаданими листами ВССУ при виникненні спору щодо територіальної підсудності клопотань або скарг сторін. Як приклад – справи №522/18837/16-к, №11-сс/796/6436/2017.

До речі, стосовно листа ВССУ від 16 червня 2016 року – Окружний адміністративний суд міста Києва виніс рішення про визнання протиправними дій ВССУ щодо його надіслання, проте в подальшому це рішення скасовано Київським апеляційним адміністративним судом. Апеляційний суд проаналізував вимоги чинного законодавства та зробив висновок про обґрунтованість висновків касаційного суду та правомірність його дій. З яких причин адміністративний суд першої інстанції прийняв

до розгляду справу, яка очевидно не має ознак публічно-правового спору (як це вказано в рішенні апеляційного суду) та чому він дійшов таких суперечливих висновків, буде неясно, поки ми не згадаємо, що стосовно низки суддів Окружного адміністративного суду м. Києва порушено кримінальні справи тим же НАБУ.

Отже, наразі закон не містить вимоги реєстрації органу досудового розслідування як юридичної особи. Проте вже з 16 березня 2018 року діятимуть нові правила, за якими всі клопотання будуть подаватися до місця, де зареєстрований орган досудового розслідування як юридична особа.

Який вихід? Всі відповідні органи досудового розслідування слід зареєструвати як юридичні особи (що неможливо, якщо закон прямо визначає їх як філії – без статусу юридичної особи). Врешті цю поправку треба скасувати.

Суть проблеми 2. Якщо з одного провадження (яке тривало, наприклад, протягом 11 місяців) виділено інше (скажімо, з'ясувалось, що із десятків крадіжок, що розслідувались, певну кількість вчинили не А. і Б., а не пов'язана з ними особа В., і матеріали провадження щодо неї необхідно розслідувати в іншому місті), то для розслідування провадження стосовно В. залишиться лише один місяць (нова ч. 7 ст. 217 КПК). Якщо його не вистачить для розслідування і не буде можливості продовжити строк розслідування, то провадження підлягає закриттю. Незважаючи на те, що строки давності, передбачені у ст. 49 Кримінального кодексу України (КК), ще не закінчились.

Забезпечити інтереси потерпілих, цивільних позивачів у цьому випадку буде неможливо.

Яскравий приклад – злочини проти Майдану, яких наразі розслідується понад 3 тис., а про підозру повідомлено понад 380 особам. У багатьох з цих випадків провадження можуть виділятися.

Кому вигідно? Безумовно, лише особам, які вчинили і вчиняють злочини. Особливо тим, які роблять це систематично – кишеньковим і квартирним злодіям, викрадачам автомобілів, грабіжникам, шахраям, гвалтівникам, педофілам, корупціонерам тощо.

Який вихід? Положення ст. 217 КПК створює колізію з положеннями ст. 49 КК, і

цю колізію треба вирішувати на користь ст. 49 КК. Адже згідно з ч. 3 ст. 3 Кримінального кодексу злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки визначаються тільки цим Кодексом.

Суть проблеми 3. Новим законом встановлено максимальний строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і до дня повідомлення особі про підозру: 12 місяців – у кримінальному провадженні щодо злочину невеликої або середньої тяжкості та 18 місяців – у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину. При цьому досудове розслідування має бути закінчено протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину. Якщо провадження зупинялось (зокрема, через переховування підозрюваного від слідства і суду), то строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею включається у зазначені строки (нові редакції ч. 1, 3 ст. 219 КПК), хоча згідно з ч. 2 ст. 49 КК, навпаки (і це ще одна колізія), перебіг давності зупиняється, якщо особа, що вчинила злочин, ухилилася від слідства чи суду.

Чи можна продовжити ці строки? Можна, але це стає набагато складніше (ст. 294–296 КПК в новій редакції і нова ст. 297-1 КПК). А тому новий закон підштовхує слідчих до того, щоб вони відмовляли заявникам у прийнятті заяв про вчинення злочинів, і спокушає їх вибивати «докази» з підозрюваних і свідків чи фальшувати їх.

Якби можна було домовитися зі злочинцями, щоб вони, до їх викриття, вчиняли лише по одному злочину, проблема б не постала! Але, на жаль, один чи група злочинців нерідко вчиняють десятки й сотні злочинів. Наприклад, трое-четверо осіб, об'єднавшись в організовану групу, можуть скоїти безліч крадіжок, грабежів, розбоїв, нанесень тілесних ушкоджень різного ступеню тяжкості, незаконних заволодінь транспортними засобами, підроблень документів тощо, діючи протягом тривалого часу в різних регіонах України та за кордоном

і вміло маскуючи сліди злочинів. Інша група осіб протягом багатьох років займається контрабандою зброї і наркотиків, третя – торгівлею людьми чи людськими органами...

Слід враховувати і складність розслідування багатьох проваджень. Наприклад, у провадженнях про розстріли на Майдані – тисячі потерпілих (106 учасників Майдану і 19 правоохоронців вбито; понад тисяча мітингувальників та 235 правоохоронців дістали поранення), десятки тисяч свідків; необхідно було провести тисячі оглядів місця події та речових доказів, тисячі судово-медичних, балістичних та інших експертиз, деякі з них повторно, інші слідчі дії, вжити необхідних заходів забезпечення кримінального провадження тощо.

Кому вигідно? Якщо злочинців вдасться викрити лише через кілька років після початку їхньої злочинної діяльності, то злочини, вчинені ними раніше ніж за 12 або 18 місяців після викриття, залишаться не покараними, якщо строк їх розслідування не продовжити. Відповідно, потерпілі й цивільні позивачі не отримають сатисфакцію.

Оскільки строк із дня винесення постанови про зупинення кримінального провадження до дня її скасування слідчим суддею включається у зазначені строки, то підозрюваному стає вигідно переховуватися від слідства і суду. Наразі лише у справах Євромайдану, які веде Департамент спеціальних розслідувань ГПУ, перебуває у розшуку 91 особа.

Так само очевидну вигоду отримують особи, що мають імунітети від кримінальної відповідальності. Як відомо, процедура подолання останніх переважно не є швидкою.

Який вихід? Так само, як і в попередньому випадку, суди повинні керуватися насамперед ст. 49 КК, яка передбачає різні строки давності – від двох років у разі вчинення злочину невеликої тяжкості до 15 років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину, а у разі вчинення злочинів, передбачених статтями 109–114-1, 437–439 і ч. 1 ст. 442 КК, давність взагалі не застосовується.

Необхідно також враховувати положення ст. 3 Конституції України, згідно з якою

людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Отже, жоден закон не може дозволити державі знехтувати своїм обов'язком розкривати і розслідувати злочини, притягувати винних до відповідальності з метою захисту зазначених соціальних цінностей.

Крім того, у разі, якщо його норми суперечать міжнародному договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, застосовуються положення відповідного міжнародного договору. Україною ратифікована низка міжнародних договорів, згідно з якими:

- давність не застосовується у разі вчинення особою певних злочинів (Європейська конвенція про незастосування строків давності до злочинів проти людяності та воєнних злочинів);

- кожна держава-учасниця встановлює тривалий строк давності щодо будь-яких злочинів, що визначені відповідною Конвенцією, і встановлює більш тривалий строк давності або можливість призупинення плинину строку давності у випадках, коли особа, підозрювана у вчиненні злочину, ухиляється від правосуддя (ст. 29 Конвенції ООН проти корупції; ст. 11 Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності; ст. 3 Конвенції ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин);

- кожна держава-учасниця вживає заходів для того, щоб строк давності в кримінальному судочинстві: а) був тривалим та домірним надзвичайній серйозності злочину; б) починав обчислюватися з того моменту, коли злочин насильницького зникнення стає закінченим, з урахуванням його тривалого характеру; с) гарантує право жертв насильницького зникнення на ефективний засіб правового захисту протягом строку давності (ст. 8 Міжнародної конвенції про захист усіх осіб від насильницьких зникнень);

- кожна сторона вживає заходів для забезпечення подовження строків давності для порушення справи стосовно злочинів,

передбачених цією Конвенцією, на строк, достатній для здійснення ефективного початку провадження після досягнення жертвою повноліття і який буде домірним до ступеня тяжкості злочину (ст. 33 Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства).

Нарешті, у ст. 28 КПК встановлено чіткі критерії визначення розумності строків кримінального провадження, яким нові положення ст. 217 і 219 КПК явно не відповідають. До речі, Злата Симоненко у своїй статті нагадує: у справі «Меріт проти України» Європейський суд з прав людини вказав, що у кримінальних справах «розумний строк», передбачений ст. 6 Конвенції, починається з того часу, коли особі було висунуте обвинувачення; це може статися як до моменту розгляду справи в суді, так і з дня арешту, дня, коли відповідна особа була офіційно повідомлена, що проти неї висунуте обвинувачення у справі, або з дня, коли було розпочато попереднє слідство (досудове розслідування). Тобто поняття «розумного строку» досудового розслідування є узагальненим та багатокомпонентним і враховує низку критеріїв, а момент повідомлення про підозру, як і момент початку досудового розслідування, береться до уваги поряд з іншими.

Суть проблеми 4. Як вже зазначалось, продовжити строки досудового розслідування стає дедалі складніше, а процедура продовження створює надмірне навантаження для слідчих – і замість того, щоби присвятити час добуванню доказів, вони змушені будуть гаяти його на відвідування суду, зокрема з метою внесення клопотання, очікування проголошення рішення про продовження строків та отримання самого рішення.

Друга складова проблеми – подальше зменшення самостійності прокурорів: прокурори, які здійснюють процесуальне керівництво досудовим розслідуванням і несуть відповідальність за його ефективність, не можуть на свій розсуд вирішувати технічне питання про строки розслідування (незважаючи на те, що у багатьох випадках ці строки є залежними від строків, на які застосовуються запобіжні заходи (див. ч. 6 ст. 181, ч. 6 ст. 194, ч. 3 ст. 197 КПК), а вимушені просити дозволу на це в інших прокурорів (до повідомлення особі про підозру) або слідчого судді (після такого повідомлення).

Третя складова проблеми – внутрішня суперечливість нових положень КПК щодо строків (див. Табл. 1).

Таблиця 1. Строки досудового розслідування

Строки досудового розслідування до повідомлення особі про підозру				
<p>Строк досудового розслідування з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР до дня повідомлення особі про підозру становить:</p> <p>— 12 місяців — у кримінальному провадженні щодо злочину невеликої або середньої тяжкості;</p> <p>— 18 місяців — у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину (абзац 2 ч. 1 ст. 219).</p>		<p>Якщо досудове розслідування злочину до повідомлення особі про підозру неможливо закінчити у строк, зазначений в абзаці 2 ч. 1 ст. 219 КПК (тобто за 12 чи 18 місяців), то цей строк може бути неодноразово продовжений слідчим суддею на строк, встановлений пунктами 1–3 ч. 2 ст. 219 КПК (тобто на 2, 6 або 12 місяців — залежно від категорії кримінального правопорушення) (ч. 1 ст. 294).</p>		<p>Кримінальне провадження закривається, якщо строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру (абзац 12 ч. 1 ст. 284).</p>
<p>Запитання до законодавця: то строк може бути неодноразово продовжений чи кримінальне провадження підлягає закриттю?</p>				
Строки досудового розслідування після повідомлення особі про підозру				
<p>Досудове розслідування повинно бути закінчено протягом двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину (абзац 2 ч. 1 ст. 219).</p>	<p>Кримінальне провадження закривається, якщо закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи (п. 10 ч. 1 ст. 284).</p>	<p>Якщо досудове розслідування неможливо закінчити у строк, зазначений у п. 2 абзацу 3 ч. 1 ст. 219 КПК, тобто протягом двох місяців, то він може бути продовжений в межах строків, встановлених пунктами 2 і 3 ч. 2 ст. 219 КПК, тобто 6 чи 12 місяців — внаслідок особливої чи виняткової складності провадження (частини 3 і 4 ст. 294).</p>	<p>Загальний строк досудового розслідування не може перевищувати:</p> <p>— 6 місяців з дня повідомлення про підозру у вчиненні злочину невеликої / середньої тяжкості;</p> <p>— 12 місяців — тяжкого / особливо тяжкого злочину (ч. 2 ст. 219).</p> <p>До речі, таким самим є сукупний строк тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого під час досудового розслідування (ч. 3 ст. 197 КПК).</p>	
<p>Запитання до законодавця:</p> <p>1) про який саме «строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК» йдеться в п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК з огляду на те, що у ст. 219 — п'ять частин, в кожній з яких йдеться про ті чи інші строки?</p> <p>2) що робити у випадку, коли закінчився строк досудового розслідування, визначений ст. 219 КПК (6 чи 12 місяців), а особі повідомлено про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи?</p> <p>3) як застосовувати пункт 10 ч. 1 ст. 284 КПК з урахуванням того, що згідно з законом від 16 листопада 2017 року №2213-VIII («Закон про захист бізнесу від масок-шоу», який набув чинності 7 грудня 2017 року, до ч. 1 ст. 284 КПК введено інший пункт 10?</p>				

Кому вигідно? Стороні захисту.

Який вихід? Внесення змін до КПК.

Суть проблеми 5. Згідно з новим пунктом 10 ч. 1 ст. 303 КПК, може бути оскаржене слідчому судді повідомлення слідчого, прокурора про підозру – після спливу двох місяців з дня повідомлення особі про підозру у вчиненні злочину.

Отже, відкривається «скринька Пандори»: варто стороні захисту загальмувати хід розслідування після повідомлення особі про підозру – і можна замість справедливого розгляду та вирішення справи в розумні строки незалежним та неупередженим судом добитися закриття провадження за рішенням слідчого судді без розгляду справи по суті: без надання сторонами оцінки доказів, без доведення їх переконливості тощо.

Крім того, саме по собі оскарження повідомлення слідчого, прокурора про підозру, а потім оскарження в апеляційному порядку ухвали слідчого судді про скасування повідомлення про підозру чи відмову у задоволенні скарги на повідомлення про підозру (див. ч. 2 ст. 309 КПК) здатні істотно збільшити строки розслідування, сприяють втраті доказів тощо і явно суперечать інтересам держави і суспільства.

Новий закон підштовхує також і прокурора до сумнівних рішень. Він отримує дискреційне повноваження самостійно закрити провадження, щойно до слідчого судді стороною захисту буде подано зазначену скаргу.

Кому вигідно? Стороні захисту.

Який вихід? Скасування п. 10 ч. 1 ст. 303 КПК та пов'язаних з ним нових положень.

Суть проблеми 6. Проведення обшуку безпідставно ускладнюється (нові редакції ст. 234 і 236 КПК).

По-перше, для отримання дозволу слідчого судді на обшук слідчий відтепер повинен додатково обґрунтувати, що доступ до речей, документів або відомостей, які можуть у них міститися, неможливо отримати органом досудового розслідування: а) у добровільному порядку шляхом витребування речей, документів, відомостей відповідно до ч. 2 ст. 93 КПК, або б) за допомогою інших слідчих

дій, передбачених КПК, а доступ до осіб, яких планується відшукати, – за допомогою інших слідчих дій, передбачених КПК.

По-друге, слідчий суддя відмовляє у задоволенні клопотання про обшук, якщо прокурор, слідчий, крім інших обставин, не доведе наявності достатніх підстав вважати, що обшук є: а) найбільш доцільним і б) ефективним способом відшукування та вилучення речей і документів, які мають значення для досудового розслідування, встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб, а також в) заходом, пропорційним втручанням в особисте і сімейне життя особи.

По-третє, у разі відмови у задоволенні клопотання про дозвіл на обшук володіння особи слідчий, прокурор не має права повторно звертатися до слідчого судді з клопотанням про дозвіл на обшук того самого володіння, якщо у клопотанні не зазначені нові обставини, які не розглядалися слідчим суддею.

Усі ці положення закону не відповідають принципу юридичної визначеності, оскільки не мають чітких критеріїв (як обґрунтувати очевидне? що є пропорційним, а що – ні? які обставини є новими?). Тому, як би належно не було зроблено обґрунтування, слідчий суддя завжди може визнати його недостатнім. Проте у більшості випадків несподіваність як одна з тактичних властивостей обшуку втрачається разом із доказами.

По-четверте, протягом трьох годин неможливо буде здійснити особистий обшук, якщо особа наполягатиме на його проведенні в присутності адвоката. За цей час особа може знайти спосіб для того, щоб позбутися наркотичного засобу, іншої дрібної речі або документа, які розшукують.

По-п'яте, обшук житла чи іншого володіння особи на підставі ухвали слідчого судді в обов'язковому порядку має фіксуватися за допомогою аудіо- та відеозапису. Ця норма означає: якщо, скажімо, одночасно не було застосовано аудіозапис та відеозапис, то виявлені в результаті обшуку докази можуть бути визнані недопустимими.

До цього слід додати, що згідно з законом від 16 листопада 2017 року №2213-VIII

недопустимими є докази, що були отримані під час виконання ухвали про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи: а) у зв'язку з недопущенням адвоката до цієї слідчої (розшукової) дії; б) якщо така ухвала винесена слідчим суддею без проведення повної технічної фіксації засідання (пункти 3 і 4 ч. 3 ст. 87 КПК).

Кому вигідно? Особі, яка вчинила злочин, буде легше приховати докази своєї винуватості.

Який вихід? Слідчим суддям слід пам'ятати, що згідно з КПК до їхніх повноважень належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів не лише підозрюваних, обвинувачених, а й потерпілих. Водночас відповідні положення ст. 234 і 236 КПК слід максимально конкретизувати, а п. 8 ч. 3 і п. 5 ч. 5 ст. 234 КПК – виключити.

Суть проблеми 7. Експертиза більше не проводитиметься за зверненням сторони кримінального провадження, а тільки за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження. При цьому остання має довести, що для вирішення питань, що мають істотне значення для кримінального провадження, необхідне залучення експерта, а слідчий суддя самостійно визначає експерта, якого необхідно залучити, або експертну установу, якій необхідно доручити проведення експертизи.

Отже, на слідчого суддю чи суд покладено невластивий для нього обов'язок доказування обставин, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Тобто створено колізію між положеннями, з одного боку, ст. 242–244, 508 КПК, і з іншого – п. 18 ч. 1 ст. 3, згідно з якою слідчий суддя здійснює судовий контроль (а не пошук доказів); ст. 22 КПК щодо принципу змагальності сторін, згідно з якою, зокрема, під час кримінального провадження функції державного обвинувачення, захисту та судового розгляду не можуть покладатися на один і той самий орган чи службу особу, а суд, зберігаючи об'єктивність та неупередженість, створює необхідні умови для реалізації сторонами їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків; ст. 92 КПК, згідно з якою обов'язок доказування

несуть лише слідчий, прокурор і в окремих випадках – потерпілий, та ін. Також слід згадати п. 3 ч. 2 ст. 129 Конституції України, відповідно до якого однією з основних засад судочинства є змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості.

Крім того, строки досудового розслідування ще більше затягуватимуться: одна справа – призначити експертизу самостійно, і дещо інша – довести слідчому судді необхідність її призначення.

Кому вигідно? Особі, яка вчинила злочин. Сліди злочину, особливо такі, як тілесні ушкодження, плями крові, сперми, інші рідини, або самі речі чи документи, які ці сліди зберігають на собі, з часом мають властивість зникати. Тож докази винуватості приховати стане легше, а сумнівів у суду стане більше. При цьому «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь» (ст. 62 Конституції України). На практиці також можуть виникати ситуації, коли слідчо-оперативні групи, які прибувають за викликом у справах, де є труп людини (наприклад, людини похилого віку), реєструватимуть кримінальне провадження за ст. 115 КК України, і родичі не зможуть поховати свого близького – аж поки слідчий не подасть відповідне клопотання до суду (який тепер буде один на всю область), суддя його не розгляне, не напише рішення і експерт не проведе експертизу, яка встановить причину смерті. Такий процес може розтягнутись на тижні, що аж ніяк не сприяє інтересам суспільства. Наразі експертиза призначається за постановою слідчого, що дозволяє швидко її проводити.

Який вихід? Подолати проблему можна лише поверненням відповідних положень закону у попередній стан. Компромісний варіант (з метою розвантажити експертні установи й запобігти корупційному замовленню сторонами певних результатів експертиз) – надання слідчому судді повноваження давати дозвіл на проведення експертизи, якщо вона згідно із законом не є обов'язковою.

В нашій корупційній державі результатом «поправок Лозового» стане ще більше

посилення сприту корупції в правоохоронних органах і судах. Адже набагато простіше закрити провадження та ще й отримати за це «вдячність» від підозрюваного, ніж долати численні перепони на шляху до справедливого судового рішення. Загальне враження від таких «поправок» – ніби суспільство має бути зацікавленим не в об'єктивному розгляді

і справедливому вирішенні кримінально-правових конфліктів, а в безвідповідальності злочинців та в ще одному покаранні жертв злочинів – байдужістю до їхніх проблем. Схаменеться кожен, коли зло вчинюватиметься щодо нього особисто, аж буде пізно (*Ракурс* (<http://racurs.ua/ua/1817-sim-strahiv-latentnyh-zlochynciv>). – 2018. – 9.01).

Брегей Р., суддя Кіровоградського окружного адміністративного суду

Кінцева стадія взяття контролю над судовою системою

Президент України в останні дні існування у нього такого права вирішив ліквідувати усі суди й створити нові, що схвалила Вища рада правосуддя

Судді занепокоєнні намаганням президента України ліквідувати всі суди й створити щось нове. Однак це вже кінцева стадія реалізації взяття контролю над судовою системою. Саме системою, а не владою, бо остання не дала би цього зробити. А якщо б і дала, то боролася б. Не бачив боротьби. Її не побачило і суспільство. Супротив не відчули й ті, хто реалізовував такий план.

Проаналізуймо події, що стосувалися судової реформи, починаючи з 2014 року.

1. ВККСУ очолив представник уряду України.

2. ВРЮ, а згодом і ВРП, очолив представник президента України.

3. На той час президент і прем'єр-міністр контролювали дві найбільші депутатські фракції парламенту, які склали коаліцію.

4. Коаліція парламентських фракцій могла ухвалювати будь-які закони щодо судоустрою без врахування думки носіїв судової влади.

5. Члени згаданих органів судової влади з числа представників її носіїв погодились, щоб ними керували представники уряду і президента України, маючи можливість цього не допустити (не висунули альтернативного кандидата, що, на мій погляд, є доказом домовленостей і нерозуміння відповідальності).

6. ВККСУ провела конкурс до Верховного суду з сукупністю грубих і умисних порушень

порядку обрання суддів, які стосувалися усіх переможців.

7. ВРП проігнорувала наявність цих порушень.

8. Переможці конкурсу до Верховного суду стали залежними від ВККСУ, ВРП і президента України, який призначив їх суддями, достеменно знаючи про наявність порушень порядку їх обрання.

Після цього президент України в останні дні існування у нього такого права вирішив ліквідувати усі суди й створити нові, що схвалила ВРП. Пригадаймо, хто опікувався цим питанням. ДСА України, керівник якої підпадає під обмеження, що встановлені законом про люстрацію. Не буду стверджувати, що цей закон відповідає Конституції України, оскільки його оцінює КСУ. Звертаю увагу, що ВРП звільнила усіх суддів, які підпадали під обмеження згаданого закону, а щодо голови ДСА України не розглядає таке питання вже понад рік. Чому? Чому різний підхід до всіх?

Ба більше, голова ДСА України підзвітний ВРП, а остання вже рік не розглядає звернення судді про посягання на незалежність суддів всієї держави в питанні оплати праці. Суддя звинувачує у цьому порушенні керівника ДСА України. Спадає на думку, що голова ДСА України допустив порушення з відома і згоди голови ВРП. Таким чином, голова ДСА України залежний, бо його звільнення – це питання часу і волі керівника ВРП (включення питання про звільнення до порядку денного).

Спробуймо спрогнозувати рішення суду щодо оскарження указу президента України

про ліквідацію судів. Такий позов розглядатиме Верховний суд. Про нього ішлося вище. На мій погляд, ситуація жахлива. Люди кинулися із закликами відновити незалежність судової влади, а переслідували зовсім іншу мету, яку і сліпий побачить.

То що ж треба зробити, щоб відновити незалежність судової влади?

1. На черговому з'їзді суддів висловити недовіру членам ВККСУ і ВРП, обраним цим суб'єктом.

2. Це не є підставою їх звільнення, але доброзачинність підкаже їм, що слід робити.

3. Обрати на черговому з'їзді суддів членів ВРП і ВККСУ, не керуючись жодними квотами від судів різних юрисдикцій. До складу цих органів повинні потрапити тільки ті, кому довіряють судді та хто готовий боронити

інтереси судової влади, не оглядаючись ні на кого, та взяти відповідальність за керівництво цими інституціями. Прагнення таких кандидатів мають доводитися не тільки словами, а й справами.

4. На черговому з'їзді суддів звернутися до керівників ВРП, ВККСУ стосовно дострокового складання адміністративних повноважень, щоб ці посади обійняли представники носіїв судової влади.

Далі час покаже, що треба робити. Звертаюся до громадянського суспільства підтримати суддів у боротьбі за незалежність судової влади. Нам всім це дуже потрібно. Без незалежності судової влади ми ніколи не станемо відповідальною державою (*Ракурс (<http://racurs.ua/ua/1802-bez-nezaleznosti-sudovoyi-vlady-my-nikoly-ne-stanemo-vidpovidalnou-derjavou>). – 2017. – 26.12*).

КОНСТИТУЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Іспанія

Парламент Каталонії подал в Конституційний суд Іспанії иск против применения 155 статьи конституции, позволившей ввести в автономном сообществе прямое управление Мадрида.

Решение о подаче такого иска постоянный совет каталонского парламента принял 27 декабря по инициативе коалиции «Вместе за да». Это была крупнейшая фракция в предыдущем составе законодательного органа, у нее было 62 мандата из 135. Инициативу поддержали члены совета от коалиции «Да, это возможно» (Podemos), против выступила член от радикальной левой партии «Кандидатура народного единства», так как не признает компетенцию Конституционного суда. Представители «Граждан», соцпартии и Народной партии также голосовали против, поскольку не согласны с иском.

«Парламент представляет в КС жалобу на неконституционные меры, принятые (центральным) правительством в рамках статьи 155 конституции Испании», – сообщается в официальном Twitter законодательного органа Каталонии.

К сообщению приложена ссылка на 84-страничный исковой документ, составленный юридической службой парламента. Применение 155 статьи «привело к приостановке автономии Каталонии в полном объеме» и «предполагает не только нарушение принципа автономии, но и парламентской модели правительства, которую гарантирует конституция и Статут (автономии – ред.), говорится в искомом заявлении.

Применение статьи авторы иска считают «нападением на правовое государство», нарушением «принципа законности и законотворческой иерархии». Также депутаты считают, что отстранение от власти каталонского генералитета не было адекватной или необходимой мерой для предотвращения объявления независимости.

Ранее иск по поводу вмешательства центральных властей в управление Каталонией и отставки генералитета подала в КС коалиция En Comú Podem (Podemos).

Первого октября в Каталонии состоялся так называемый референдум о независимости,

который не признало испанское правительство и Конституционный суд страны. 27 октября, основываясь на результатах этого референдума, каталонский парламент, где абсолютное большинство было у партий, поддерживающих отделение от Испании, провозгласил независимость. После этого Мадрид ввел прямое правление в автономном сообществе, отстранил женералитет, распустил парламент и назначил новые выборы.

Сербія

Президент Сербии Александр Вучич опасается, что решение вопроса Косово и Метохии невозможно принять в рамках существующей конституции Сербии.

«Вопрос, найдем ли мы внутри себя достаточно сил сказать правду самим себе и защитить то, что у нас есть. А не делать вид, что все на свете принадлежит нам. Будет ли у нас достаточно сил? Я боюсь, что нет», – заявил Вучич в прямом эфире государственного телеканала РТС 14 января, отвечая на вопрос ведущего, возможно ли найти решение для Косово и Метохии в рамках действующей конституции Сербии.

Александр Вучич заявил, что в за последние пять лет, с момента подписания брюссельских соглашений, в Косово и Метохии не было ни одного этнически мотивированного убийства сербов, а последние четыре года стали единственным периодом в истории последних лет, когда количество сербов, проживающих в Косово и Метохии не уменьшилось. Также он заявил о том, что правительство Сербии помогло произвести реконструкцию сербских монастырей и церквей в Косово и Метохии, и показал соответствующие фотографии.

Александр Вучич прокомментировал заявление митрополита Амфилохия, который выразил опасения по поводу того, что политика президента Сербии «ведет к предательству Косово и Метохии». Вучич сказал, что слова

Выборы состоялись 21 декабря. Несмотря на то, что первое место на них заняла центристская партия «Граждане», отстаивающая территориальную целостность Испании, трем политическим силам («Вместе за Каталонию», «Левые республиканцы Каталонии» и «Кандидатура народного единства») удалось вместе получить абсолютное большинство – 70 депутатских мест из 135 (*РИА Новости* (<https://ria.ru/world/20180109/1512297301.html>). – 2018. – 9.01).

митрополита он принял близко к сердцу, так как не считает их заслуженными. Тем не менее, президент не захотел отвечать митрополиту и начинать дискуссию, которая могла бы, по его словам, разделить сербский народ.

Напомним, что в преамбуле действующей сербской конституции автономный край Косово и Метохия объявлен неотъемлемой составной частью территории Сербии, причем полномочия Косово будут утверждаться отдельным конституционным актом. Конституция вступила в силу в ноябре 2006 года, когда во главе страны находился президент Борис Тадич, а во главе правительства – Воислав Коштуница.

Как сообщалось, летом 2017 года президент Сербии Александр Вучич инициировал «внутренний диалог» о будущем Косово и Метохии с целью попытаться найти долгосрочное решение косовского вопроса. По задумке, в этом диалоге должны принять участие различные общественные, культурные деятели, политические партии, Сербская православная церковь и академия наук. Однако не все политические силы Сербии приняли для себя «диалог». По их мнению, время для достижения долгосрочного решения вопроса Косово неподходящее, и оптимальным решением было бы сохранение замороженного конфликта (*Eadaily* (<https://eadaily.com/ru/news/2018/01/15/vuchich-mozhet-soglasitsya-na-izmenenie-konstitucii-serbii-iz-za-kosovo>). – 2018. – 15.01).

Румунія

Румынские венгры требуют от властей предоставления венграм, проживающим в Румынии, административно-территориальной автономии.

Соответствующее совместное заявление подписали представители Венгерского демократического союза венгров Румынии, Венгерской гражданской партии и Народной партии венгров Трансильвании, – сообщает Укринформ.

«Мы, законные представители венгерской общины Румынии считаем, что автономия Секейского края (места компактного проживания венгров в румынских уездах Харгита, Ковасна и Муреш) должна материализоваться путем предоставления венграм региональной территориальной автономии. Считаем также, что в местах компактного проживания граждан венгерской национальности венгерскому языку должен быть предоставлен особый статус, равный румынскому языку», – говорится в заявлении.

Болгарія

На северо-западе Болгарии жители страны начали сбор подписей за провозглашение независимости, а также собираются провести референдум об отделении трех регионов – Видин, Враца и Монтана, сообщает болгарский канал «Нова телевизия». После обретения независимости они планируют присоединиться к Румынии.

Организатор акции протеста и инициатор сбора подписей Борис Каменов рассказал, что одной из причин такой инициативы является высокий уровень коррупции. Отвечая на вопрос, почему северо-западные регионы хотят стать частью Румынии, Каменов заявил, что румынская судебная система и борьба с коррупцией гораздо эффективнее чем болгарская.

«Их судебная система гораздо демократичнее и реформированней», – сказал он.

«На северо-западе мы, как известно, являемся бойцами», – отметил он, напомнив, что местное население организовало восстание против Османской империи.

Подчеркивается также, что в регионе должны функционировать законодательные и исполнительные органы власти, наделенные соответствующими полномочиями для принятия решений в сфере развития образования, культуры и экономики территориальной автономии.

Подписанты заявления отмечают, что предоставление венграм территориальной автономии будет способствовать укреплению румынского государства и повышению благосостояния жителей румынской Трансильвании. При этом, авторы документа обращают особое внимание на то, что автономия будет действовать в составе единого румынского государства.

Официальный Бухарест пока никак не прокомментировал заявление (*ZIK (https://zik.ua/ru/news/2018/01/09/ruminskye_vengri_trebuyut_avtonomyu_1241101)*). – 2018. – 9.01).

Также местные жители заявили о том, что их не устраивает уровень безработицы в этих трех регионах, поэтому люди уезжают в другие области в поисках работы.

Каменов сообщил, что как только эти регионы получат независимость от Болгарии, они обратятся к Румынии с предложением о присоединении.

Ранее президент Болгарии Румен Радев наложил вето на принятый парламентом закон о борьбе с коррупцией, назвав его недостаточно строгим по отношению к коррупционерам.

С 1 января 2018 года Болгария возглавила Совет ЕС. Партнеры по Евросоюзу неоднократно критиковали Софию за неспособность побороть коррупцию и реформировать судебную систему (*Зеркало недели (<https://zn.ua/WORLD/na-severo-zapade-bolgarii-sobirayut-podpisi-za-prisoedinenie-k-rumynii-271299.html>)*). – 2018. – 5.01).

Молдова

Законопроект по изменению Конституции Молдовы зарегистрирован в парламенте республики. Поправки разработало министерство юстиции, и касаются они положений о судьях в Основном законе республики.

В частности, предлагается, чтобы статья 116 Конституции звучала так: «судьи судебных инстанций назначаются на должность в соответствии с законом, до достижения предельного возраста, президентом Республики Молдова по предложению Высшего совета магистратуры (ВСМ). Президент Республики Молдова может отклонить только один раз кандидатуру, предложенную ВСМ».

На данный момент закон предусматривает, что первоначально судья назначается на пятилетний срок, после чего работает до достижения предельного возраста. Кроме того, в Конституции не прописывалось, что глава государства может всего раз отклонить претендента.

Также авторы инициативы предлагают исключить из Конституции положения о назначении парламентом магистратов Высшей судебной палаты и пункт об их четырехлетнем мандате.

Еще одним новшеством должно стать то, что «продвижение и перевод судей может осуществляться только с их согласия».

Кроме того, предлагается дополнить основной закон следующим текстом: «решения по назначению судей и их карьере должны быть приняты на основе объективных критериев, основанных на заслугах и прозрачной процедуре, в соответствии с законом. Повышение и перевод судей осуществляется только с их согласия». При этом авторы законопроекта выступили с инициативой, что «судьи могут иметь только должностную неприкосновенность в соответствии с законом».

Кроме того, предполагается, что консультации с ВСМ будут обязательны при разработке и утверждению госбюджета по вопросу выделения средств судебным инстанциям.

Авторы проекта документа выступают и за то, чтобы изменить положение Конституции о Высшем совете магистратуры. Сейчас предусмотрено, что «в Высший совет магистратуры входят судьи и штатные преподаватели, избранные на четырехлетний срок, а по праву в состав включены председатель Высшей судебной палаты, министр юстиции и генеральный прокурор».

Предлагается же, чтобы в состав ВСМ входили судьи, избранные Генеральным судебным советом и представляющие все уровни судебных инстанций, а также представители гражданского общества, имеющие опыт в области права. В проекте указано, что «значительная часть членов Высшего совета магистратуры должны быть судьями». Планируется, что мандат судей ВСМ будет увеличен до шести лет без права получить его дважды подряд.

Конституционный суд Молдовы уже высказалась по поводу этой законодательной инициативы. В частности, в заключении инстанции отмечено, что «проект конституционного закона о внесении изменений и дополнений в Конституцию Республики Молдова не превышает пределов пересмотра, установленных положениями ст. 142 ч. (2) Конституции, и может быть представлен парламенту на рассмотрение». В решение КС сказано, что инициатива может быть принята не ранее шести месяцев после предоставления соответствующего предложения (*Спутник (https://ru.sputnik.md/society/20180124/16859744/proekt-izmenenie-Konstitucii-Moldova-parlament-registracija.html). – 2018. – 24.01).*

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРОЦЕС
В УКРАЇНІ:**

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

№ 1 (45) 2018

(25 грудня-25 січня)

Бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор
Л. Сісіна

Комп'ютерна верстка:
А. Берегельська

Підп. до друку 29.01.2018.
Формат 60x90/8. Обл.-вид. арк. 5,3.
Наклад 6 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 1390 від 11.06.2003 р.